

Covid-19

**Salgın ile Mücadele
Kapsamında Tarım & Gıda
Sektörlerinde Alınması
Gerekten Önlemler**

*“Üreticilerden yoksun olan milletler üretkenlerin esiri olur. Milli ekonominin temeli ziraattır.
Köylü milletin efendisidir.”*

Mustafa Kemal Atatürk

11 Mayıs 2020

İçindekiler

Yönetici Özeti	3
I. Giriş	7
I.1. Türkiye COVID-19 Salgınına Güçsüzleşmiş Tarımsal Üretim Yapısıyla Yakalanmıştır	10
I.2. Salgın ile Mücadelede Tarım ve Gıda Sektöründeki Tedbirler Gecikmeli ve Plansız Olarak Uygulanmaktadır	11
I.3. Salgın Tedbirleri Gıda Krizine Yol Açmayacak Şekilde Uygulanmalıdır	12
I.4. Salgında Mevsimlik İşçilerin Tarımsal Üretime Sağlıklı Katılımı Sağlanmalıdır	12
I.5. Gıda Tedarik Zinciri Tarım ve Gıda Üretimini Aksatmayacak Şekilde Devam Etmelidir	13
I.6. Salgın Sürecinde Tarımsal Üretim İçin Krediler ve Teşvikler Arttırılmalıdır	14
I.7. Tarım Üreticileri Piyasanın Belirsizliklerinden Korunmalıdır	14
I.8. Gıda Üretim Tüketim Zincirinde Bulunan Depo ve Market Çalışanlarının Korunması	15
I.9. Salgın Sonrası Süreç Planlanmalıdır	15
II. Bölüm: Tarım ve Gıda Sektörüne Genel Bakış	17
II.1. Tarım Alanları Daralırken Çiftçiler Tarımdan Çekilmeye Devam Ediyor	19
II.2. Türkiye Tarımda Net İthalatçı Konuma Düşürüldü	21
II.3. Saray Hükümetinin Proje Denemeleri ve “Tarımda Milli Birlik Projesi”	31
II.4. Saray Hükümetinin Yanlış Tarım Politikalarının Belgelere Yansımaları	33
II.5. Türkiye’de ve Dünyada Tarımsal Destekler	38
II.6. Saray Hükümetinin Salgın Tedbirleri	39
III. Bölüm: COVID-19 Sürecinde Tarım & Gıda Sektöründe Karşılaşılabilecek Sorunlar ve Acil Eylem Planı Önerisi	41
III.1. Tarımda Mevsimlik İşçilik	42
III.2. Tarımda Yaşlı Nüfus	42
III.3. Gıda Ürün Tedarik Zinciri	42
III.4. Küçük Üreticilerin Ürün Satış ve Dağıtımı	43
III.5. Gıda İşleme ve Üretim Süreci	43
III.6. Tarım ve Gıda Üretiminin Dışa Bağımlı Yapısı	43
III.7. Gelir Kaybı / Yoksulluk	43
III.8. Acil Eylem Planı için 74 Öneri	45
III.9. Tarımsal Üretim	45
III.10. Gıda Üretimi (İşleme, Depolama, Lojistik)	50
III.11. Gıda Dağıtımı (Depolama, Lojistik ve Perakende Satış)	51
III.12. Tarım ve Gıdada İthalat ve İhracat Süreçleri	52
IV. Bölüm: Tarım & Gıdada Orta Dönem Strateji Önerisi	54
V. Bölüm: COVID-19 Sürecinde Diğer Ülkelerin Tarım ve Gıda Tedbirleri	57
VI. Bölüm: Sonuç	68
VI.1. Cumhuriyet Halk Partisi’nin Kalıcı ve Kapsayıcı Tarım ve Gıda Politikası İçin Önerileri	73
VII. Ekler	77
Ek 1: 2004 Tarım Şurası Sonuç Bildirgesi Tespit ve Öneriler	78
Ek 2: 2019 Tarım Orman Şurası Sonuç Bildirgesi Tespit ve Öneriler	81
Ek 3: WTO, FAO ve WHO Tarafından Yapılan Ortak Gıda ve Tarım Açıklaması	86
Ek 4: 2019-23 Tarım ve Orman Stratejik Planında Yer Verilen Sorunlar ve Riskler	88

Yönetici Özeti

Yönetici Özeti

Dünya, uzun süredir etkisi altına olduğumuz yeni tip koronavirüs (COVID-19) salgınıyla mücadele etmektedir.

Bu mücadelede hükümetler bir yandan salgını kontrol altına almak için radikal tedbirler alırken, bir yandan da ülke ekonomisinin tamamen çökmemesi için çözümler üretmeye çalışmaktadır.

Tüm bu müdahale ve tedbirlere rağmen ülke ekonomilerinde ciddi küçülmeler yaşanmaktadır.

Salgının ülke ekonomileri üzerindeki maliyetinin ne kadar olacağı henüz bilinmemekle birlikte Uluslararası Çalışma Örgütü, salgın nedeniyle işletmelerin tam veya kısmi olarak kapatılmasının, dünyadaki iş gücünün yüzde 81'ini yani 2,7 milyar çalışana etkilediğini bildirmektedir.¹

Hükümetler yaşanan bu ani daralma sonucunda hem küresel hem de ulusal ölçekte ekonomik krizle baş etmek için stratejik öneme sahip sektörlerle ve toplum kesimlerine yönelik destek programları açıklamaktalar.

Bu sektörlerin başında **stratejik öneme sahip Tarım ve Gıda sektörü** gelmektedir.

Her ülkenin kendi iç tüketimini karşılayacak ve üretimini kalıcı bir şekilde arttıracak önlemleri alması gerektiği bu salgın ile bir kez daha ortaya çıkmış bulunmaktadır.

COVID-19'un gösterdiği üzere dünyada sağlık ve gıda alanında hızlı hareket edip, gerekli önlemleri alan hükümetler yeni dönemde ekonomik ve sosyal olumsuzlukları daha hızlı aşacaktır; ama ne yazık ki ülkemizde, tarım ve gıda sektörünü olası bir krizden kurtaracak tedbirler Saray Hükümeti tarafından yeterince hayata geçirilmedi.

Gerek muhalefet partileri gerekse meslek örgütlerinin bu konudaki acil ihtiyacı sürekli gündeme getirmelerine rağmen Saray Hükümeti, salgın öncesi geçerli olan uygulamalarla yetinmeyi tercih etmekte ve bunun olası bir tarım ve gıda krizini önleyebileceğini düşünmektedir.

Bu yanılsama ile birlikte, COVID-19 sürecinde Saray Hükümetinin, tarım ve gıda sektöründe belirgin bir dönüşüm sağlayacak tedbirler almaması nedeniyle, yakın gelecekte gıda enflasyonu ve sonrasında bir gıda krizi ile karşı karşıya kalacağımız aşikardır.

18 yıllık Saray Hükümeti, özellikle **“Tek Adam Rejimi”** ile, beraber büyük şirketlerin egemen olduğu tarım gıda sistemine uygun yasaları uygulayarak, tarımsal üretimi endüstriyel üretim biçimi haline dönüştürerek giderek zayıflatmıştır

¹ <https://tr.euronews.com/2020/04/13/saglik-mi-ekonomi-mi-ulkeler-COVID-19-a-karsi-alinan-onlemlerin-etkilerinden-endiseli>

Tarımsal üretimin bu şekilde zayıflatılması, çiftçilerin tarımdan uzaklaşmasına ya da çiftçilerin üretime devam edebilmek için borçlanmasına neden olurken, endüstriyel tarımsal üretim için gerekli olan emek biçimini mevsimlik işçilik olarak yaygınlaştı. Tarımsal emeği değersizleştiren ve güvencesiz çalışma biçimine hapseden endüstriyel üretimden güç alan şirket tarımı, çiftçiliği itibarsızlaştırırken tarımsal üretimde ağırlaşan çalışma koşullarına karşılık, elde edilen gelir geçimlik düzeyinden uzaklaştırmıştır.

Endüstriyel tarımla birlikte, ekoloji tahrip olmuş, toprak ve su kirlenmiş, bitkisel üretim ile hayvan yetiştiriciliği birbirinden koparılmış, hayvan sağlığı bozulmuştur. Bu sürecin bir çıktısı olarak tarımsal ürünlerdeki besin değerleri düşmüş hatta insan sağlığını tehdit eder hale geldi. Gıda ürünün ne kadar ucuz olduğu önemli olunca gıda soframızdaki zehirli kimyasallara dönüştü. Sağlıklı gıdaya erişim ise sınıfsal bir ayrıcalık oldu. Oysa, **sağlıklı gıdaya erişim bir yurttaş hakkıdır.**

Endüstriyel üretime dayalı tarım gıda sistemi, COVID-19 salgının ortaya çıkma nedenlerinden biri olarak gösterilmektedir ve endüstriyel tarımsal üretime dayalı tarım gıda sistemi devam ettiği sürece bu gibi salgınlar kaçınılmaz olacaktır.

Bu nedenle bir yandan, COVID-19'ın gıda krizine yol açmaması için gerekli tedbir ve önlemler alınırken, bir yandan da bu tarz salgınların yaşanmaması ve ekolojik yıkımlarla mücadele için, endüstriyel tarıma alternatif olacak, yeni bir tarım gıda sistemine geçilmesi planlanmalıdır.

Salgın sürecinde, ülke geneline uygulanabilecek ve tüm tarafları içinde barındıracak bir planlama yapılması elzemdir.

Bu amaçla öncelikle **Ekonomik ve Sosyal Konsey** toplanmalı, bu Konseyin alacağı kararlarla birlikte şeffaf ve katılımcı şekilde işletilecek bir **Tarım Gıda Kurulu** kurulmalıdır.

Bu kurul tarafından tarım ve gıda çok boyutlu ele alınarak, topraktan çatala uzanan süreçte, gıdanın atık haline kadar bütüncül bir süreç içinde planlanmalıdır.

Kurul, COVID-19 salgınının yarattığı tahribatları ve yeniden bu tür salgınların oluşmasına mahal vermeyecek şekilde, ekolojik perspektifle, gıda güvenliği / güvencesini gözeterek, tarımsal üretim, gıda üretimi ve dağıtım süreci, ithalat ve ihracat politikaları ile Türkiye'de yaşayan herkesin sağlıklı gıdaya erişimini sağlayacak kapsamlı planlar yapmalıdır.

Cumhuriyet Halk Partisi, **Mustafa Kemal Atatürk**'ün “Üreticilerden yoksun olan milletler üretenlerin esiri olur. Milli ekonominin temeli ziraattır. Köylü milletin efendisidir” sözünden hareketle, tarımı stratejik sektör olarak görmektedir.

Tarım insanlığın beslenmesinde, kırsal kalkınmada, sanayi sektörüne hammadde sağlamada ve ihracatta önemli rol oynar. Tarım toplam iş gücünün üçte birinin geçim kaynağı ve toplumun her kesimini ilgilendiren stratejik bir sektördür.

Yıllarca küçümsenen, gözden uzak tutulan, küçülmesine göz yumulan bu Stratejik Sektör bugün ve gelecekte Türkiye'nin lokomotif güçlerinden birisi olarak değerlendirilmelidir.

Ülkemizde artan işsizliğin, cari açığın, enflasyonun en güçlü panzehiri ve toplumsal huzurun, kalkınmanın en temel aracı Tarım Sektöründe gerçekleştirilecek büyük atılımdır.

Tarım Sektöründe gerçekleştirilecek bu atılımın merkezinde tarımsal üretim olmalıdır. Gıda, dağıtım, ithalat ve ihracat süreçleri tarımsal üretime göre inşa edilmelidir. Tarım ve gıda sisteminde üretim ve tüketim belli ilkeler doğrultusunda planlanmalıdır:

- ▶ Tarımsal üretim için gerekli olan doğal varlıkların korunması
- ▶ Üreticiden tüketiciye tüm aktörlerin etkin katılım ve refahının gözetilmesi
- ▶ Gıda güvencesinden ve gıda güvenliğinden hiçbir nedenle ödün verilmemesi
- ▶ İthalata dayalı politikalardan vazgeçilerek, ülkemizin gıdada kendine yeterliliğinin sağlanması
- ▶ Tarımsal üretimin her alanının çok boyutlu demokratik planlama ile yönetilmesi
- ▶ Ülkemizin ekolojisiyle, toplumsal ve kültürel yapısıyla uyumlu teknik ve teknolojiler geliştirilmesi ve bunların yaygın olarak kullanılmasını sağlayabilecek demokratik bir kamusal tarım ve gıda üretimi örgütlenmesinin oluşturulması

Cumhuriyet Halk Partisi, halk sağlığını tehdit edecek ve ülke ekonomisini krize sürükleyecek bir potansiyel taşıyan COVID-19 salgınına ve buna benzer muhtemel durumlara karşı tarım ve gıda sektöründe gerekli tedbir ve önlemlerin alınması yönünde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde atılacak yasal adımlar ve uygulamalara bütün gücüyle destek vermeye hazır olacaktır.

I. Bölüm

Giriş

Giriş

Çin’de başlayarak tüm dünyaya yayılan Koronavirüs Salgın Hastalığı (COVID 19) son yüzyılda görülen en bulaşıcı ve ölümcül hastalıklardan biri oldu. Hastalığa karşı aşı ve ilaç geliştirilmesi ile ilgili umut verici gelişmeler olmasına rağmen, henüz test edilmiş ve uygulanmaya başlanmış bir aşı ve ilaç bulunamadı. Koronavirüs olarak adlandırılan ancak bilimsel adı SARS-CoV-2 olan virüs mikrobiyolojide korona virüsleri olarak adlandırılan bir virüs ailesinin üyelerinden biridir. Korona virüslerin yol açtığı salgınlar ilk kez olmuyor. 2003 yılındaki SARS ve 2012 yılındaki MERS salgınlarına yol açan virüsler de korona virüs ailesine mensuptu.

Üzerinde yıllardır çalışılmasına rağmen ne yazık ki o virüsler için de herhangi bir aşı geliştirilemedi.

Dolayısıyla, **şu an yaşanan salgın için de bir aşı geliştirilememesi ihtimali** dikkate alınmalıdır.

Hastalıkla ilgili belirsizlik, geleceğe yönelik tahmin ve plan yapmayı zorlaştırmakta ve olası tüm ihtimallere hazırlanma zorunluluğunu ortaya koymaktadır.

COVID-19 ile mücadelede sağlık alanında yapılacak müdahale ve planlamaların gelecek senaryoların çizilmesinde belirleyici olacağı anlaşılıyor.

Bununla birlikte, ülkemizde ve uluslararası konjonktürde bir ikinci kritik sektörün **tarım ve gıda** olacağı görülüyor.

Bu nedenledir ki, tüm dünya ülkelerinde sağlıkla ilgili çalışmalara paralel olarak gıda üretimi için de önemli adımlar atılmaktadır.

Kendi yurttaşlarının gıda ihtiyacını karşılamayı birincil amaç kabul eden ülkelerin destek paketlerinde, tarım ve gıda sektörüne öncelik verildiğini görmekteyiz.

Ülkelerin aldıkları sıkı önlemlerle birlikte uluslararası kurumlar da COVID-19’un tarım ve gıdaya etkileri üzerine tüm ülkeleri uyarılmaktadır.

31 Mart’ta Dünya Gıda ve Tarım Örgütü (**FAO**), Dünya Sağlık Örgütü (**WHO**) ve Dünya Ticaret Örgütü (**WTO**) tarafından yapılan ortak açıklamada özellikle **gıdanın uluslararası ticaretine** vurgu yapılırken, aynı zamanda ülkelerin gıda güvenliğini sağlamaları gerektiğine dikkat çekildi.²

² <http://www.fao.org/news/story/en/item/1268719/icode/>

Bu üç büyük uluslararası kurumun ortak bir deklarasyonda bulunmasının temel nedeninin **gıdada yaşanabilecek olası bir kriz** olduğu açıktır.

Ortak açıklamada, ülkelerin hızlanan COVID-19 salgınına durdurmaya yönelik aldığı tedbirlerin gıda arzı üzerindeki potansiyel etkilerine dikkat çekilirken, küresel ticaret ve gıda güvenliği bakımından istenmeyen sonuçların en aza indirilmesi gerekliliğine vurgu yapıldı.

Benzer kaygıları Avrupa Parlamento üyesi Elsi Katainen "**Dünyanın geri kalanından gelen yardıma güvenemeyeceğimiz için AB kendi kendine yeterliliğini güçlendirmeli ve gıda sektörü zincirini düzenli tutmalı**" diyerek dile getirirken³, gıdada yeterliliğin sağlanması gerekliliğine vurgu yaptı.

Tüm dünyayı tehdit eden COVID-19 nedeniyle getirilen kısıtlamaların küresel üretimi ciddi şekilde etkilemesi kaçınılmaz.

Gerekli tedbir ve önlemlerin alınmaması durumunda tarım ve gıda sektörlerinde beklenen üretim kaybının, dünya ölçeğinde gıda krizi yaşanmasına neden olabileceği unutulmamalı.

Şimdiden çok sayıda ülke tarımsal ihracatlarını önemli ölçüde kısıtlayan tedbirlere başvurdu.⁴

Dünya ekonomisinden bağımsız olmayan ve COVID-19 ile mücadele içinde olan Türkiye'nin de bir gıda krizi ile karşı karşıya kalabileceği ihtimali dışlanmamalıdır.

Bu muhtemel gıda krizi, hem ülkelerin getirecekleri ihracat kısıtlamaları hem de salgının yurt içinde meydana getireceği sorunlardan kaynaklanabilir.

COVID-19'un küresel ve ulusal ölçekte açığa çıkardığı sorunlarla Türkiye de diğer birçok ülke gibi güçsüzleşmiş bir tarım ve gıda sektörüyle yakalandı.

Artan karantina tedbirleri, seyahat kısıtlamaları ile tarımda çalışan mevsimlik emek gücündeki azalma, döviz kurunda yaşanan artış, girdi ithalatında yaşanabilecek darboğazlar ve yüksek maliyetler gibi gelişmeler nedeniyle tarım ve gıda üretim sürecinin aksayacağı açıktır.

³ <https://euobserver.com/coronavirus/147890>

⁴ <https://public.tableau.com/profile/laborde6680#!/vizhome/ExportRestrictionsTracker/FoodExportRestrictionsTracker>

Türkiye COVID-19 Salgınına Gücsüzleşmiş Tarımsal Üretim Yapısıyla Yakalanmıştır

Türkiye COVID-19'a; büyük bir ekonomik kriz ve onun beraberinde getirdiği geniş çaplı işsizlik ile yakalanırken, buna uzun süreli bir tarım krizinin de eşlik ettiğini belirtmek gerekiyor.

Bu durumun gerisinde ulusal ve uluslararası birçok dinamik ve etken yatmaktadır.

Türkiye'de benimsenen yanlış tarım politikalarının yanı sıra kapitalizmin neo-liberal evresinde Türkiye gibi ülkelere dayatılan yeni uluslararası iş bölümü de tarımdaki çöküşte belirleyici olmuştur.

Son 20 yılda ülkemizde uygulamaya konulan tarım politikalarıyla aile çiftçiliği tahrip edilmiştir. Bu politikalar, küçük üreticileri tasfiye eden, tarımda şirketleşmenin önünü açan uygulamaların yanı sıra toplumsal ihtiyaçları gözeten bir endüstriyel gıda üretimi planlamasının da olmaması nedeniyle ekolojik dengenin hızla bozulmasına yol açmıştır.

Uluslararası iş bölümünü merkeze alan “**Üçüncü Gıda Rejimi**”⁵ tarım ve gıda sektörünün özelliklerini; değişen tedarik zinciri yapısıyla güçlenen gıda şirketlerinin artan hakimiyeti, süpermarket ağlarıyla satış ve dağıtım kanallarının genişlemesi ve küçük meta üreticiliğin diğer dönemlere göre daha fazla tarımdan kopması olarak sıralıyor. Üçüncü Gıda Rejimine göre bu yeni iş bölümünde özellikle tahıl ve yağ bitkilerinin üretimi ekonomisi güçlü ülkelerde gelişirken; yaş meyve ve sebze üretiminde ise Türkiye gibi ülkeler “**ihstiaslaşmaktadır**”.

Türkiye'nin son yirmi yıldaki tarımsal üretim profiline bakıldığında, bu etkinin izleri açıkça gözlenebilir. Tahıllar, yağ bitkileri ve meyve sebze ekim alanı ile üretim ve ithalat değerleri bu eğilimi ortaya koymaktadır.

Son yirmi yılda gıda üretiminin ithalata bağımlı yapısı yerleşik bir hal almış ve tarımsal üretimden gıdaya uzanan üretim süreci döviz kuruna bağlı üretim girdileriyle daha maliyetli hale gelmiştir.

Yüksek girdi maliyetleri, piyasa koşullarına bırakılan tarım politikaları, endüstriyel gıda üretimi ve şirket tarımı, bir yandan doğada tahribat yaratırken diğer yandan da küçük çiftçileri tarımdan uzaklaştırmış ve üretimde gıda güvencesi/güvenliği sağlanamamıştır.

Enflasyonla mücadele adı altında **tarımsal ürünlerin fiyatının ithalata düşürülmesi**, yüksek döviz kuru ve yüksek enflasyon dolayısıyla tarımsal maliyetlerin yükselmesi, düşük ve etkisiz

⁵ https://www.iss.nl/sites/corporate/files/CMCP_1_-_Bernstein.pdf

3. Gıda Rejimi 1980'lerde ve 1990'larda başlamıştır. Bu şirketlerin hâkim olduğu gıda rejimidir. Önce 80 ve 90'larda IMF ve Dünya Bankasının yönlendirmesi ile yapısal düzenlemeler denilen kamu kuruluşlarının özelleştirilmesi, tarım desteklerinin tasfiyesi uygulanmıştır. Finanslaştırma ve arazi gaspları yoğunlaşmıştır. Bu rejimde gelişmiş ülkeler sermaye yoğun tarım ürünlerinde (buğday, soya, mısır, pirinç vb.), Türkiye gibi ülkeler ise meyve ve sebze gibi emek yoğun ürünlerde yoğunlaşmıştır. Gümrük vergileri indirilmiş, tarım ürünleri ithalatı kolaylaştırılmıştır. Özelleştirmeler ile ülkemizde de uluslararası tarım şirketleri hegemonyalarını yoğunlaştırmışlardır. Çiftçiye istedikleri fiyatı dayatabilmektedirler. Kamu politikaları bu rejimi desteklemektedir. Emek yoğun ürünleri üretmek ülkeye çok fazla bir değer kazandırmamaktadır. Çünkü bu ürünler yabancı tekeller tarafından ucuzca kapatılmaktadır.

teşvik mekanizmaları ile birleşince çiftçiler zarar etmeye başlamış ve üretimden çekilmek zorunda kalmıştır.

COVID-19 Salgını ile Mücadelede Tarım ve Gıda Sektöründeki Tedbirler Gecikmeli ve Plansız Olarak Uygulanmaktadır

Türkiye'nin tarım ve gıda sektörünü COVID-19 salgınının yol açtığı/açacağı sorunlardan koruma önlemlerine gecikmeli başladığı görülmektedir.

Tarım ve Orman Bakanlığı COVID-19'la ilgili ilk ciddi açıklamayı 13 Mart'ta yaparken, bu açıklamada sadece bakanlık bünyesinde bir heyetin oluşturulduğu ve COVID-19'a karşı bir broşürün hazırlandığı bilgisi paylaşılmıştır.

Bakanlığın 26 Mart'ta yaptığı açıklamada ise COVID-19 mücadelesine ilişkin tedbirleri çalışacak "Bilim Kurulu" niteliğine sahip bir COVID-19 Komisyonu'nun kurulduğu duyuruldu.

Bu komisyonun içinde ne COVID-19 salgını ve etkilerini bilen ne bir sağlıkçı ne de tarım örgütleri kuruluşları, meslek odaları ve onların temsilcileri mevcuttur.

Komisyonun nasıl çalıştığı, ne tür tedbirleri planladığına ilişkin bir bilgi de halen kamuoyuyla paylaşılmamıştır.

Türkiye'de tarım ve gıda üretiminin sürdürülmesinde mevsimlik tarım işçiliği önemli bir yere sahiptir.

COVID-19'un yayılmasına karşı alınan önlemlerin mevsimlik tarım işçilerinin hareketliliğine kısıtlama getireceği bilinmesine rağmen hem bu kesim için hem de gıda stoku ve üretim planlamasına dair tedbirler gecikmeli olarak, eksik ve plansız bir şekilde uygulanmaya devam etmektedir.

Bu bağlamda hızla alınan kararlar çiftçiyi ve gıda sektörünü rahatlatmadığı gibi halkın gıda konusundaki tedirginliklerini artırmıştır.

Bu durum, ev içi tüketim yapan halkı hızlı bir şekilde gıda depolamaya yöneltmektedir.

Bütün bu sorunlar birlikte düşünüldüğünde COVID-19 salgın hastalığının sağlık, gıda ve beslenme alanlarında yol açtığı ya da açacağı sorunları tespit ederek kapsayıcı çözüm önerileri geliştirecek; salgının ülkede ve dünyadaki seyrine ve evrimine göre kısa, orta ve uzun vadede alınması gereken önlemleri belirleyecek disiplinler arası ve tam yetkileri olan bir "**Tarım ve Gıda Kurulu**"nun oluşturulmasına ivedilikle ihtiyaç vardır.

COVID-19 Salgını Tedbirleri Gıda Krizine Yol Açmayacak Şekilde Uygulanmalıdır

COVID-19 salgını nedeniyle alınan karantina ve seyahat engelleri, salgının ne kadar devam edeceğine ilişkin belirsizlik, küresel pazarda ihracat kısıtlamaları benzeri bir dalga yaratabilir.

Başta emek gücü kısıtları ve gıda tedarik zincirinde aksamalar olmak üzere salgın, gıda arzında sorunlara neden olacaktır.

Türkiye, tarımsal üretim açısından çok kritik bir dönemden geçmekte. İçinde bulunduğumuz dönem tarım ürünlerinin bazılarında ekim ve dikim zamanıyken bazıları için de hasat zamanı.

Bu süreçte emek gücünün organize edilmesi, üretimin devam etmesi için kritik önem taşımakta. Tarım işçilerinin, mevsimlik işçilerin ve çiftçilerin üretim sürecinde yaşayabileceği salgın riskine karşı tüm tedbirler alınmalıdır. Doğaya ve insan sağlığına tehdit teşkil edecek tüm unsurlar bertaraf edilmelidir. Tarımsal üretim süreci halk sağlığı düşünülerek organize edilmelidir.

Bu dönem üretimdeki aksama, gelecek dönem hasadını etkileyeceği gibi uzun dönemde gıdaya erişimi tehdit edecek, fiyatlarda belirsizlikler yaratıp haksız kazançlar elde edilmesine neden olacaktır.

2007-2008 küresel gıda krizi deneyiminde ülkelerin krizi atlatmak adına “**kendine yeterlilik koşulları**” gerekçesiyle gıda ihracatında sınırlamalara gittiğini bilmekteyiz.

Bu tecrübeden hareketle FAO ve DSÖ gibi uluslararası kurumlar COVID-19 nedeniyle yaşanan gıda ihracat sınırlamalarının yeni bir gıda krizine neden olabileceğine vurgu yapmaktadır.⁶

COVID-19 Salgınında Mevsimlik İşçilerin Tarımsal Üretime Sağlıklı Katılımı Sağlanmalıdır

Sadece gıda ve tarım ürünleri üzerindeki ithalat ve ihracat engellerinin tek risk olduğu düşünülmemelidir. Gıda eksikliğine, üretimde kıtlık ve artan fiyatlar da neden olmaktadır.

Emek piyasasındaki arz sıkıntısı -özellikle yaş sebze ve meyvede- ürün hasat sürecini etkilemektedir.

Sınırların il bazında kapanması ve emek hareketliliğinin ciddi şekilde kısıtlanması, mevsimlik işçilerin hareket etmesini neredeyse imkânsız hale getirmesi bu süreci tetikleyecektir.

Türkiye tarımında özellikle yaş sebze ve meyve ekim ve hasadında en önemli üretim faktörlerinden biri olan mevsimlik işçilik COVID-19 sürecinde tehlikeye girmiştir.

⁶ <http://www.fao.org/3/ca8388en/CA8388EN.pdf>

Ekim, dikim zamanlarında ücretli emek ihtiyacı olan çiftçilerin tespit edilmesi, gerekli hijyenik koşulların oluşturulması, tarım işçilerinin yaşam koşullarının organize edilmesi gerekmektedir. Türkiye’de tarımsal üretiminin emek gücü küçük aile çiftçileri ve mevsimlik tarım işçilerine dayanmaktadır.

Bu nedenle tüm gıda zincirini sekteye uğratmamak için COVID-19 önlemlerine uygun koşullarda mevsimlik tarım işçilerinin taşınma, barınma ve çalışma koşulları etkin biçimde planlanmalıdır.

Tarımsal üretimdeki yaşlı nüfus sorunu COVID-19 salgını ile daha görünür hale gelmiştir. Çoğunlukla 60 yaş üstü ileri yaş grubundan oluşan küçük aile çiftçisinin en önemli sorunu COVID-19 salgınında risk altındaki hassas yaş grubunu kapsamaktadır.

Bu nedenle tarımda yaşlı nüfusun ihtiyaçlarının karşılanmasını ve gelir kaybına uğramamaları için riski en alt düzeye indirecek önlemlerle üretime katılması adına planların ve teşviklerin yapılmasını tavsiye ediyoruz.

Gıda Tedarik Zinciri Tarım ve Gıda Üretimini Aksatmayacak Şekilde Devam Etmelidir

Başta Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) olmak üzere Dünya Sağlık Örgütü ve Avrupa Birliği, gıda tedarik zincirlerinin baskı altında olduğunu ve tüm dünya nüfusu için korkunç sonuçlar doğuracak büyük bir bozulma riski taşıdığını dile getirmektedir.

Özellikle tarımsal üretimde emek gücü eksikliği sonucu meydana gelen aksamalar gıda işletmelerini ve dolayısıyla gıdanın nihai tüketicilerini etkileyecektir.

Gıda ürünlerinde tarladan sofraya kadar giden tedarik zincirinde; ürünlerin depolanması ve merkezlere ulaşmasıyla hallere, yerel pazarlara, manav, market, dükkân, restoran, kafe ve lokantalara giden süreçte birçok çalışan emek vermektedir.

Bu alanlarda çalışan birçok işçi COVID-19 sürecinde ya işsiz kaldı ya da sağlıklarını riske atarak üretime devam etmek zorunda kaldılar.

Market çalışanları ile ilgili yetersiz kalan düzenlemeler ve kontroller işçi sağlığını tehlikeye atarken aynı zamanda uzun saatler çalışmalarına neden oldu.

Yine tarımsal üretimini şu anda aktif faaliyet gösteren marketlere veremeyen birçok tarım üreticisi ithalatın kısıtlanması zor zamanlar geçirmekteler. Gıda tedarik zincirindeki aksamalar hem emek gücün hem de ev içi gıda tüketimini olumsuz etkilemektedir.

Bu döngüsel etkiler nedeniyle, FAO ve Dünya Sağlık Örgütü planlamanın uluslararası boyutuyla düşünülmesi gerektiğinin altını çizmektedir.

Gıda ithalat ve ihracat kısıtlamaları nedeniyle oluşabilecek gıda krizini gözeterek tarım ve gıdada ithalat ve ihracat uygulamalarının kapsamlı bir şekilde planlanması gerekmektedir.

COVID-19 Salgın Sürecinde Tarımsal Üretim İçin Krediler ve Teşvikler Arttırılmalıdır

İlk elden tarımsal ürünlerin üretim süreçlerinde planlamaya gidilmesi, COVID-19 salgınında acil önem taşımaktadır.

Tarımsal üretimin yapılabilmesi için kredi ve teşviklerin hızlıca hayata geçirilmelidir.

Öncelikle, tarımsal üreticilere 2020 yılı için belirlenen 22 milyar TL tutarındaki desteğin tamamının Haziran ayı sonuna kadar ödenmesi ve sonrasında ise tarımsal üretim, gıda işletme ve dağıtım, gıda perakende ve satış ile ithalat/ihracat teşvik ve destekleri sağlanmalıdır.

Türkiye’de tarımsal üretim yapan çiftçi ve üreticilerin en önemli sorunlarından birisi de borçlanmanın artmasıdır. COVID-19 salgınında ithal edilen birçok tarımsal ilk girdi ürünlerdeki fiyat artışlarının da çiftçilerin borç yükünü artıracacağı açıktır.

2007 yılından bu yana Tarım Kanunu uyarınca (her yıl asgari olarak GSYH’nın %1’i) alacaklı olan tarım üreticilerinin Bağ-Kur ve kredi borçları bu alacaktan düşülmüş sayılmalı ve sıfırlanmalıdır. Yeni dönemde, tarımsal üretime ayrılan GSYH’nın %1’lik payı, tüm tarımsal üreticiler için yıl boyunca dağıtılacak nakdi destek ve yem, tohum, gübre üretimleri için gerekli çalışmalara yönelik ar-ge faaliyetleri için kullanılmalıdır.

COVID-19 Sürecinde Tarım Üreticileri Piyasanın Belirsizliklerinden Korunmalıdır

Türkiye’de uygulanan tarımsal ihracat uygulamaları tarım üreticilerini üretimden uzaklaştırmakta ve piyasa koşullarına terk etmektedir. Tüm bunlarla birlikte COVID-19 nedeniyle gelen kısıtlamalar tarım üreticileri hem satış hem de üretim kısmında daha zorlu duruma düşüyor. Tarımsal üretimde satış kanallarının ev içi tüketime sıkışması ve ihracattaki kısıtlamalar küçük üreticilerde pazarlama sorunu yaratıyor.

COVID-19 sürecindeki belirsizlikler nedeniyle ürünlerinin satma sorunu yaşayanlara tarımsal ürün ithalatıyla karşılık veren hükümet, tarımsal üretimdeki planlamayı ithalat üzerinden sağlıyor.

Tarım üreticileri piyasanın bu belirsiz koşullarına terk edilmemeli ve planlı düzenlemelerle üretim sürecinde tohum, gübre, mazot, zirai ilaç destekleri artırılmalı ve üretilen ürünlerin alım garantisi sağlanmalıdır.

COVID-19 Salgınına Karşı Gıda Üretim Tüketim Zincirinde Bulunan Depo ve Market Çalışanlarının Korunması İçin Tedbirler Alınmalıdır

Tarımsal üretimdeki çalışanlar gibi gıda sağlayıcıları için de COVID-19 süresince çalışmalarına devam etmeleri herhangi bir gıda krizi yaşanmaması için önemlidir.

Bu nedenle gıda dağıtımı için gereken, gıda lojistik sağlayıcıları/taşıyıcıları ile market ve satış kanallarında sağlıklı çalışma şartlarının düzenlenmesini ve bu düzenlemenin takip edilmesi gereklidir.

Gıda lojistiği, stok ve tedarik ile dağıtım durumuna ilişkin veri paylaşımı ve ortak planlama yapılması zaruridir. Bu, üretimde sorunların yaşanması durumunda kısıtlı ürünün ülkenin her tarafına en optimum şekilde dağıtılması açısından fayda sağlayacaktır.

Bu nedenle kısa zamanda çevrimiçi platform kurularak tarım ve gıda ürünlerinin nerede oldukları nereye dağıtılacağına gözlenebileceği bir altyapı çalışmasının yapılmasını tavsiye ediyoruz.

COVID-19 Sonrası Süreç Planlanmalıdır

COVID-19 salgın sonrasında gıda, su ve beslenme gibi toplumsal hayatın devamlılığı için kritik önem taşıyan konuları ve COVID-19'un yol açtığı kriz ile ilişkilerini ortaya koyan bir kısa değerlendirme yapmak gerekmektedir.

İçinde olduğumuz iklim değişikliği sürecinde kuraklık, aşırı ve kısa süreli sağanaklar, sel, hortum, dolu gibi sıra dışı veya beklenmedik felaketler daha sık yaşanıyor ve yaşanacaktır.

Buna ek olarak, bitki türlerinin ve böcek türlerinin değişen iklim koşullarına bağlı olarak coğrafi yaşam alanlarını terk ettikleri ve farklı coğrafi bölgelere doğru göç ettikleri de bilinmektedir.

Dolayısıyla şu an yaşanmakta olan COVID-19 salgını da bir sürpriz veya gelip geçici bir kriz durumu olarak görülmemelidir.

Tam aksine, yıllardır akademik literatürde dile getirilen bir olası salgın ya da yaygın kriz halinin olasılık olmaktan çıkıp gerçekleştiği bir durum olarak algılanmalıdır.

Üstelik **bu tip kriz durumları ile önümüzdeki yıllarda daha sık karşılaşılabileceğimiz ve meselenin sadece belirli hastalıklarla sınırlı olmayıp genel olarak enfeksiyon hastalıklarının görülme sıklığında bir artış olacağı şeklinde anlaşılması** hayati önem taşımaktadır.

Bu bağlamda, yaşanan salgınının doğuracağı sağlık, gıda güvencesi, gıda güvenliği ve beslenme sorunlarına çare üretebilecek ve bundan sonra yaşanacak olası krizler için tespitler, çözümler ve politikalar üretebilecek çalışmalara ihtiyaç vardır.

Yaşadığımız COVID-19 salgını öncelikle bir halk sağlığı sorunudur. Bununla birlikte bu krizin etkileyeceği en yakın alan tarım ve gıda sektörü olacaktır. Bu nedenle tüm halkımızın yeterli ve sağlıklı gıdaya ulaşabilmesinin temini önemlidir.

Yaşadığımız kriz gıda kıtlığının neden olduğu bir kriz değildir, ancak gerekli önlemler alınmazsa ve planlama yapılmazsa yakın zamanda gıda enflasyonu ve gıda krizi yaşanabileceği unutulmamalıdır. **Tarım sektörünün stratejik konumu** nedeniyle tüm tarafların katılımı sağlanarak planlama yapılmalıdır.

Cumhuriyet Halk Partisi, halk sağlığı ile başlayan bu krizin devamında gıda krizinin yaşanmaması için gerekli tedbir ve önlemlerin alınması yönünde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde atılacak yasal adımlar ve uygulamalara bütün gücüyle destek vermeye hazır olacaktır.

Ülkemizde ve dünyada yaşanan krizlerden gıda ve tarım sektörünün asgari seviyede etkilenmesini tesis edecek bir altyapı ve mekanizma kurulabilir.

Tarım ve gıda üretim sürecinde bulunan tüm bileşenlerle dayanışma içinde en kısa zamanda ve en az kayıpla bu felaketi atlatacağımıza inanıyoruz.

II. Bölüm

Tarım ve Gıda Sektörlerine Genel Bakış

II. Tarım ve Gıda Sektörüne Genel Bakış

Türkiye COVID-19 salgını ile, piyasa koşullarına terkedilmiş bir tarım üretim yapısında karşılaşmıştır.

Tarımın bu krizi aşması için var olan tarım ve gıda sorunlarının bilinmesi, krizin bütüncül olarak tanımlanabilmesi ve rasyonel çıkış yollarının ortaya konulabilmesi açısından önem taşımaktadır.

Öncelikli olarak Türkiye’de tarımda 1980’lerden bu yana süren kriz, küresel kapitalizm ekseninde değerlendirilmelidir.

Bunu parçalı ve sorunun küçük boyutları ile gören yaklaşımların, neden sonuç ilişkisini gölgelemesine izin verilmemelidir. Dünya ölçeğinde yaşanan tarımın uluslararası yapısı, son dönemde üçüncü gıda rejimi olarak adlandırılmaktadır.

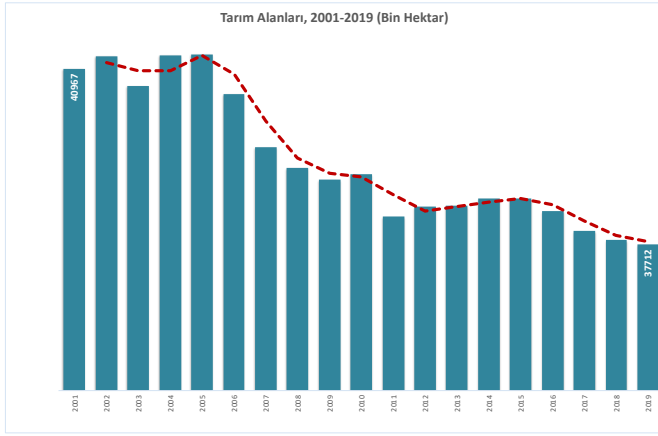
Bu süreç, **tarımın şirketleşme ve finansallaşmasıyla tarımda uluslararası şirketlerin hakimiyetini ve tarımsal üretimin tüm dünya ölçeği üzerinde yayılan üretim yapısını** ifade etmektedir. Bu süreç, son 18 yıldır iktidarda bulunan Saray Hükümeti tarafından da desteklenerek Türkiye’ye de yansımıştır.

Saray Hükümeti, şirketlerin hakim olduğu tarım-gıda sistemi anlayışıyla; tarımsal kamu kuruluşlarını özelleştiren ya da işlevsizleştiren, tarımsal destekleri çiftçiden değil şirketten yana kullanan, endüstriyel üretim için gerekli olan mevsimlik işçiliği güçlendiren, tarımsal üretim için gerekli olan hammaddelerin yüksek ücretlerinden dolayı tarımı sermaye yoğun bir üretim şekline dönüştüren, sözleşmeli tarımla çiftçiyi işçileştirip gıda sanayisine mahkum bırakan, kent ve kırsal birbirinden uzaklaştırarak tarımsal üretime yabancılaştıran ve gıdada market dağıtım kanallarını güçlendiren gıda rejimini kurmuştur.

Böyle bir rejimin kurulmasını sağlayan Saray Hükümetinin, “kendi kendine yeterlilik”, “bağımsızlık”, “yerel ve demokratik üretim sistemi” “çiftçinin üretim için desteklenmesi” gibi söylemleri samimiyetten yoksundur.

Tarım Alanları Daralırken Çiftçiler Tarımdan Çekilmeye Devam Ediyor

Tarımdaki yıkıcı politikaların en belirgin çıktısı tarımda üretim kaybı ve tarımsal alanların daralması olarak karşımıza çıkmakta.

Bitkisel ya da hayvansal üretimde yaşanan sorunlar nedeniyle üretici ciddi bir oranda topraktan kopuş yaşamaktadır.

Tarım üreticisinin yaşadığı; girdilerin pahalılığı, pazarlama sorunları, maliyet-fiyat dengesizliği, aracı kârları, lojistik maliyetlerindeki artış, kamu desteklerinin yetersizliği, üreticinin banka kredilerine

yönlendirilmesi gibi sorunlar nedeniyle tarımdan kopuş hızla ilerlemektedir.

Tarım alanlarındaki daralma ve mera alanlarındaki değişimler üretimdeki kopuşları net bir biçimde ortaya koymaktadır.

TÜİK verilerine göre **2004-2019 yıllarında ekilebilir tarım arazisi 26.6 milyon hektardan 23.1 milyon hektara gerilemiştir.**

Bu nedenle, **gıda güvenliği açısından tarım topraklarının korunması birinci öncelik olmalıdır.**

Verimli tarım arazilerinin başka kullanım alanlarına tahsis edilmesi engellenmeli ve bu amaçla arazi kullanım planlarının ülkenin öncelikli çalışması haline getirilmesi sağlanmalıdır.

Tarım arazilerinde bir diğer kayıp mera arazilerinde görülmektedir. Tarım ve Orman Bakanlığı verilerine göre **2001 yılı tarım sayımında 14.6 milyon hektar olan mera arazisi 11.7 milyon hektara gerilemiştir⁷.**

Halen mera tahdit çalışmaları bitirilmemiş ve meraların yaklaşık %70'i yeterli ot örtüsünden uzaktır. **Ülkemiz yem ithalatının ve kaba yem açığının kapatılması açısından önemi tartışmasız meraların korunması ve ıslah edilerek ot verimlerinin yükseltilmesi gerekliliği açıktır.**

Yıkıcı politikalar neticesinde zayıflayan çiftçi üretimden çekilirken Türkiye tarımda dış ticarete bağımlı bir hale gelmiştir.

Birbirinden uzaklaşan kır ve kent ilişkileri ve şirket tarımı politikaları nedeniyle ülke tarımsal üretime yabancılaşırken, bu politikalar gıdanın uzak mesafelerden sağlanmasına neden olmuştur.

⁷ <https://www.tarimorman.gov.tr/Konular/Bitkisel-Uretim/Cayir-Mera-ve-Yem-Bitkileri>

Tarım arazilerinin amaç dışı kullanımı, hızla el değiştirmesi ve köylerin mahalleye dönüştürülmesi ile köylülerin üretim süreçlerinden kopararak şehir merkezlerine göçmesi ya da kendi toprağında işçi haline gelmesi de bu sonucu beslemiştir. Mono kültüre dayanan üretim şekliyle çeşitlilik tahrip edilirken, kullanılan kimyasallardan dolayı toprak verimsizleşmiş ve sanayi odaklı hayvansal üretim sera gazı salınımlarına neden olmuştur.

1927 yılında yüzde 76 kırsal kesimde yaşayan nüfus oranı, günümüzde yüzde 20'nin altına düşmüş durumdadır. Genç nüfus Tarımsal merkezleri hızla terk edip kentlere göç ediyor, kalan yaşlı nüfusun da toprağı işleyebilmesi zorlaşıyor.

Tarım sadece toplumun gıda ihtiyacını karşılamak anlamına gelmemektedir. Türkiye’de tarım sektörü, başta sanayi olmak üzere pek çok sektöre hammadde üretir ve istihdam sağlar. Türkiye; coğrafi konumu, genç nüfusu ve iklimsel özelliği sayesinde, tarım alanları her ne kadar erozyonla azalsa da ve tarım amacı dışında kullanılsa da, mevcut topraklarımızla pek çok ülkeye kıyasla avantajlı durumdadır. Türkiye bu potansiyelini doğru kullandığı takdirde, iç tüketimini karşılayacak ve daha fazlasını üreterek ihracatını arttıracaktır.

Tarım Sektörünün azalan önemi nedeniyle tarımsal alanlarda, tarımsal üretimde ve üretici sayısında yıllar itibariyle önemli azalmalar meydana gelmiştir.

Üreticilerin büyük bir bölümü 65 yaş üstündedir.

Yeni nesillerin, aileden gelen bu üretim geleneğini sürdürmesi için Saray Hükümetinin motive edici hiçbir politikası olmadığı gibi, bu nesillerin şevkini kırarak ve kentlere yönelmelerini sağlayacak çok sayıda düzenleme yapılmaktadır.

Bu nedenledir ki, hem ekim – dikim hem de hasat için çalışanların büyük bir bölümü başka bölgelerden üretim alanlarına bu dönemlerde gelen mevsimlik işçiler olmuştur.

Koronavirüs Salgını nedeniyle getirilen / getirilebilecek seyahat ve benzeri kısıtlamalar ile sağlık koşullarının (özellikle bu işçilerin seyahat ve konaklamalarında) tam olarak sağlanamaması halinde, büyük bir Gıda Güvenliği riski ile karşı karşıya kalınabilir.

Şu ana kadar ne AK Parti Genel Başkanı ne de ilgili Bakanların (Sağlık, İşçileri, Tarım ve Orman) açıklamalarında, bu riskin idrak edildiğine dair bir ifade yer almaktadır. İktidarın tüm kademelerinde Koronavirüsün Tarım ve Gıda alanlarında herhangi bir soruna yol açmayacağı havası mevcuttur.

Salgının genişlemesi, uzaması, başka risklerle birleşmesi halinde hem Tarım ve Gıda Sektörlerinde hem de bu sektörlerden etkilenen diğer sektörlerde meydana gelebilecek hasar çok büyük olabilecektir.

Bu itibarla iktidarın hiç zaman kaybetmeden bu stratejik sektörde gerekli önleyici tedbirleri almak için kapsamlı bir programı, tüm paydaşlarla istişare ederek, oluşturması ve uygulamaya başlaması gerekir.

Türkiye Tarımda Net İthalatçı Konuma Düşürülmüştür

Türkiye tarımı uluslararası ticaretle bağlarını artırdıkça tarımsal üretimdeki yerel ve bölgesel üretimin geleneksel yapısı zayıflamıştır.

Tarım sektörü; istihdam sağlaması, ülke insanın gıda ihtiyacını karşılaması, sanayi sektörüne girdi temini ve ihracatla ülke ekonomisine katkı vermesinden dolayı vazgeçilmezdir.

Ülkemizde tarım sektörü büyük potansiyele sahip olmasına rağmen, temel gıda maddelerinde, her geçen gün dışa bağımlılık yükselmiştir.

Ülkemiz tarımsal girdiler ve temel gıda ürünlerinde (buğday, pirinç, mısır ve ayçiçeği başta olmak üzere) dışa bağımlı hale gelmiştir.

Tarımsal üretimde kullanılan gübre, mazot, tohum ve zirai ilaç gibi temel girdilerde büyük ölçüde dışa bağımlılık, çiftçilerimizin üretim gücünü zayıflatmaktadır.

Uygulanan tarım politikası ile ülke nüfusu artarken yurt içindeki tarımsal üretim her yıl biraz daha azalmıştır.

Bu sorunu, bitkisel ve hayvansal ürünlerin toplam dış ticareti ile ürün bazlı dış ticaret istatistiklerinde görmek mümkündür.

Bitkisel ve Hayvansal ürünler Dış Ticareti (Bin ABD \$)			
Yıl	Tarımsal İhracat	Tarımsal İthalat	Dış Ticaret Açığı
2003	2.104.662	2.383.736	-279.074
2004	2.525.828	2.527.739	-1.911
2005	3.314.031	2.541.823	772.207
2006	3.466.631	2.634.345	832.286
2007	3.709.447	4.352.787	-643.340
2008	3.923.626	6.151.343	-2.227.716
2009	4.336.780	4.448.084	-111.304
2010	4.919.250	6.261.329	-1.342.079
2011	5.148.007	8.669.250	-3.521.244
2012	5.167.145	7.246.083	-2.078.938
2013	5.626.402	7.557.377	-1.930.976
2014	6.007.500	8.433.993	-2.426.493
2015	5.735.622	7.036.487	-1.300.865
2016	5.372.836	6.925.451	-1.552.615
2017	5.260.595	8.895.340	-3.634.745
2018	5.522.781	9.195.148	-3.672.367
2019	5.479.396	9.388.075	-3.908.679
2003-19 Toplamı	77.620.539	104.648.390	-27.027.851

Kaynak: TÜİK, ISIC Rev3 sınıflamasına göre dış ticaret

Tarım dış ticaretimiz 2007 yılından beri sürekli açık vermektedir. **2003-2019 döneminde izlenen ithalat politikasının açık olarak ülkemize maliyeti 27 milyar dolardır.**

Ülkemizde tahıl ürünlerinin neredeyse tamamında dışa bağımlıdır.

2019 yılında; Buğdayda 2.3 milyar \$, Kütlü Pamukta 1.4 milyar \$ tutarında ticaret açığı verilmiştir.⁸

Sadece tahıl ürünlerinde verilen dış ticaret açığı 2019 yılında 6 milyar \$'a ulaşmıştır.

Özellikle tarımsal ihracata yönelik yapan üretim yapan işletmeler, tahıl cinsinden olan girdilerini ithal etme yoluna gitmektedirler.

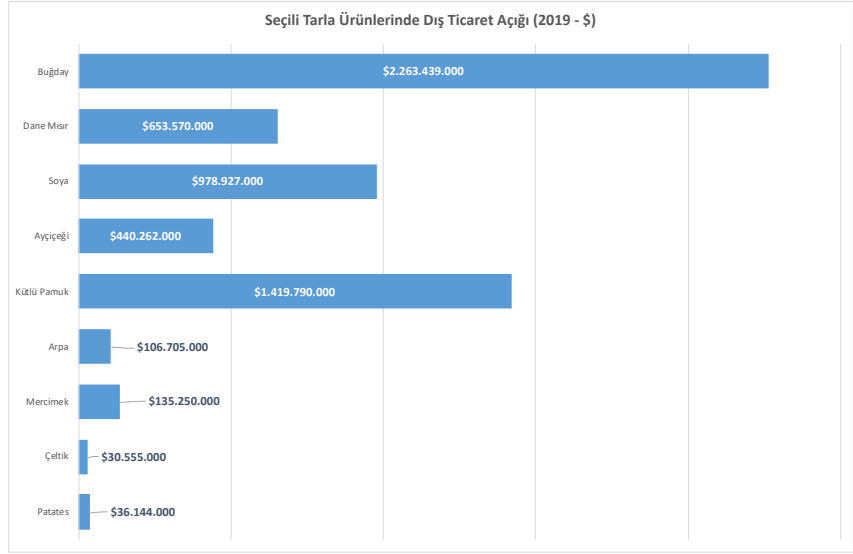
Sürdürülebilirliği olmayan, cari dengeyi olumsuz etkileyen ve

tarımı gerileten bu uygulama karşısında önleyici bir tedbir alınmadığı gibi, bu ürünlerin ithalatının teşvik edildiği görülmektedir.

Öte yandan, bir bütün olarak sektörün dış ticareti değerlendirilirken; bir ayrıma dikkat çekmek gerekmektedir. Türkiye'nin gıda ürünleri ve içecekler dış ticaretinde fazla verdiği bilinmektedir. Bir bütün olarak sektörün dış ticareti ele alındığında toplamda da dış ticaret fazlası söz konusudur.

Ancak, dış ticarete açık verilen kısım, stratejik olarak en önemli kısımdır. Türkiye, yıllardır sürdürülen politikalar ile bitkisel ve hayvansal ürün dış ticaretinde net ithalatçı durumuna düşürülmüştür. Saray Hükümeti de açıklamalarında, bu stratejik alandaki kendi kendine yetme halinden dışa bağımlı hale gelmiş olmamızı saklamak amacıyla sürekli olarak toplam dış ticaret verilerini kullanmaktadır.

Oysa, ülkemizdeki tarım ve gıda sektörü sorunlarının tam olarak anlaşılabilmesi ve gerekli çözümlerin geliştirilebilmesi için bu alt sektör ayrımının bilinmesi önem arz etmektedir.

ABD Doları	İhracat		İthalat		Denge	
	Bitkisel ve Hayvansal Ürünler	Gıda Ürünleri ve İçecekler	Bitkisel ve Hayvansal Ürünler	Gıda Ürünleri ve İçecekler	Bitkisel ve Hayvansal Ürünler	Gıda Ürünleri ve İçecekler
2017	5.260.594.765	10.678.200.178	8.895.339.816	4.908.392.270	-3.634.745.051	5.769.807.908
2018	5.522.502.903	11.156.030.672	9.195.136.789	4.620.441.993	-3.672.633.886	6.535.588.679
2019	5.479.346.078	11.424.888.873	9.388.074.745	4.440.024.997	-3.908.728.667	6.984.863.876

Kaynak: TÜİK

⁸ Kaynak: TÜİK

Tablodan da görüldüğü üzere, 2019 yılında tarım (bitkisel ve hayvansal ürünler) dış ticaretinde yaklaşık 4 milyar dolar açık, gıda ürünleri ve içecekler dış ticaretinde ise yine yaklaşık 7 milyar dolar fazla verilmiştir.

Türkiye’de **yem sektörünün dış ticaret ve üretim verileri**, sektörün mevcut durumu hakkında fikir verdiği gibi, COVID-19 virüs salgınının yarattığı krizden etkilenme derecesine ilişkin analizlerin yapılabilmesine de önemli ölçüde olanak tanımaktadır.

Yem Dış Ticareti	İthalat		İhracat		Denge	
	Miktar (kg)	Değer (\$)	Miktar (kg)	Değer (\$)	Miktar (kg)	Değer (\$)
Hammaddeler Toplamı	12.437.600	3.334.572.403	373.678.028	178.031.347	361.240.428	-3.156.541.056
Hazır Yemler Toplamı	76.894.114	117.291.154	275.723.508	117.349.064	198.829.394	57.910
Katkı Maddeleri Toplamı	608.989.661	1.366.734.946	874.117.913	693.674.464	265.128.252	-673.060.482
Genel Toplam	13.123.483.483	4.818.598.503	1.523.519.449	989.054.875	825.198.074	-3.829.543.628

Kaynak: Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü Kayıtları

Tablodan izleneceği üzere 2019 yılında yem sektörü, 12,5 milyon tona yakın tarımsal hammadde ithal etmiş ve karşılığında 3,3 milyar dolar düzeyinde ithalat faturası ödemiştir. İthal edilen ürünler arasında 3,5 milyon ton mısır, 2,6 milyon ton soya fasulyesi, 730 bin ton soya fasulyesi küspesi, 1 milyon ton ayçiçeği tohumu küspesi ve 1,3 milyon ton nişasta kepeği dikkat çekmektedir.

Sektörün, yerli ve ithal hammadde kullanımı yoluyla yaptığı üretim ise aşağıda gösterilmektedir:

Yem Sektörü Üretimi 2019	Miktar (Ton)
Kanatlı yemler toplamı	10.034.794
Büyük-küçükbaş yemler toplamı	14.076.212
Diğer yemler toplamı	828.110
Genel Toplam	24.939.117

Kaynak: TÜİK

Görüldüğü gibi, yem sektörü, 2019 yılında 25 milyon tona yakın yem üretebilmek için 13 milyon ton ithalat yapmıştır. Bu durum, sektörün dışa bağımlılığının %50'nin üzerinde olduğunu göstermektedir.

Söz konusu ihtiyacın karşılanmasına yönelik yatırımların teşvik edilmesi ve belki de bizzat kamu yatırımı olarak gerçekleştirilmesinin önemi ortadadır.

Tarım sektörünün en tehlikeli sayılabilecek dışa bağımlılığı, tarımsal üretim için gereken girdilerle ilgilidir.

Yem, gübre, ilaç, tohum ve makine (ve parçaları) konusundaki dışa bağımlılık, döviz kurunda meydana gelen artışlar nedeniyle çiftçinin üretim maliyetini önemli ölçüde artırmıştır.

Buna karşın Saray Hükümetinin çiftçiyi bu yükten korumak için attığı somut hiçbir adım yoktur.

Maliyet artışının yanında, koronavirüs salgın etkisi nedeniyle, bu girdilerin ithalatında yaşanabilecek herhangi bir aksaklık, tarımsal üretimi de sıkıntıya sokacaktır.

Tarımsal ürün ihraç eden sanayicilerin son dönemde artan bir oranda, ülkemizden de kolaylıkla karşılanabilecek birçok ürünün ithalatına yöneldikleri ve Saray Hükümetinin da bunu destekleyen politikalar izlediği görülmektedir.

Oysa Tarım gibi Stratejik bir sektörde yapılacak en büyük hata Dışa Bağımlılıktır.

Özellikle makro ekonomik ortamın kırılgan olduğu ülkelerde ürünler ve girdilerde dışa bağımlılık, hem Tarım Sektörü ve çiftçileri hem de Gıda Güvenliği Riski nedeniyle tüm ülkeyi ateşe atmakla eşdeğerdir.

İktidar, yandaş sermayeyi oluşturma hedefi çerçevesinde, tarım sektöründeki yandaş ithalatçıları, tüccarları, aracılı ve tarıma girdi sağlayan kesimleri kayırdı ve bunu bir sermaye birikim modeli olarak benimsedi.

Doğru politikalar oluşturulup uygulandığında, tarımsal üretim ve ihracatta olumlu sonuçlar alınması (bu ölçüde de dışa bağımlılığın azaltılması) mümkündür. Bu husus ile ilgili olarak sık sık gündeme Hollanda örneği getirilmektedir. Yüzölçümü Konya kadar ve tarımsal alan olarak Konya'nın yarı büyüklüğünde olan Hollanda, dünyanın en fazla tarım ihracatı yapan ülkeleri arasında ilk sıralarda yer almaktadır. Hollanda 2019'da 94,5 milyar Euro tutarında tarım ürünleri ihracatı gerçekleştirmiştir. Hollanda'nın bu gelişimi temelde ne sadece elverişli coğrafi koşulları ne de biyofiziksel koşullarıyla ilgilidir. Bu büyük üretim ve ihracat başarısının temelinde uzun yıllardır uygulanan planlı ve teşvik edici bir hükümet politikası bulunmaktadır. Bu politika tüm süreç boyunca hükümet ve çiftçi örgütleri arasında güçlü bir diyalog sağlanarak yürütülmüştür.

Tarımda En Büyük Pay Buğday ve Buğdaydan Üretilen İşlenmiş Ürünlerdir

Gıda sanayii içinde hem miktar hem de değer açısından en büyük pay, buğday ve buğdaydan üretilen işlenmiş ürünlere aittir.

Bu nedenle bu ürünlerin üretim ve dış ticaret ilişkilerinin incelenmesi, gıda sektörünün mevcut durumu ve COVID-19 krizinden olası etkilenme biçimlerinin analizinde yararlı olacaktır.

Her yıl buğday ithalatımız biraz daha artarken 2019 yılında ise dünya buğday ithalatında ülkemiz birinci oldu.

Buğday ithalatında 2019 yılında dünya rekoru kırana kadar geçen dönemde 3,3 milyon ton buğday ihracatına karşın 63,6 milyon ton ithalat yapılmıştır.

Sadece buğdayda 2003-19 döneminde yapılan ithalat tutarı 16,3 milyar dolardır. Buğday nedeniyle aynı dönemde ortaya çıkan dış ticaret açığı 15,7 milyar dolar olmuştur.

Türkiye'nin Buğday (Durum Buğday Dâhil) İthalat ve İhracat Miktarları			
	İthalat	İhracat	Açık
2003	277.542.696 \$	401.129 \$	-277.141.567 \$
2004	221.867.597 \$	359.194 \$	-221.508.403 \$
2005	25.031.443 \$	52.155.237 \$	27.123.794 \$
2006	52.624.103 \$	100.853.259 \$	48.229.156 \$
2007	570.390.492 \$	9.131.611 \$	-561.258.881 \$
2008	1.483.190.308 \$	5.569.498 \$	-1.477.620.810 \$
2009	901.857.877 \$	60.691.742 \$	-841.166.135 \$
2010	655.043.921 \$	200.848.025 \$	-454.195.896 \$
2011	1.623.088.805 \$	2.579.528 \$	-1.620.509.277 \$
2012	1.125.977.044 \$	34.247.624 \$	-1.091.729.420 \$
2013	1.289.234.570 \$	79.317.367 \$	-1.209.917.203 \$
2014	1.545.853.067 \$	35.356.195 \$	-1.510.496.872 \$
2015	1.103.420.441 \$	32.394.484 \$	-1.071.025.957 \$
2016	892.408.638 \$	11.438.594 \$	-880.970.044 \$
2017	1.043.327.133 \$	14.828.207 \$	-1.028.498.926 \$
2018	1.289.234.228 \$	23.906.363 \$	-1.265.327.865 \$
2019	2.266.300.743 \$	27.520.926 \$	-2.238.779.817 \$
2003-19 Toplamı	16.366.393.106 \$	691.598.983 \$	-15.674.794.123 \$

Kaynak: TÜİK

Buğday ekim alanları 2004 yılında 93 milyon dekar iken, ithalata dayalı politikalar ve yerli üreticinin ısrarla desteklenmemesi sonucu 2019 yılında 24,5 milyon dekar azalarak 68,5 milyon dekara düşmüştür.

Ülkemizin toplam tahıl üretimi incelendiğinde de sürekli bir azalma eğilimi göze çarpmaktadır.

2005 yılında 139 milyon dekar olan toplam tahıl üretim alanlarımız 17 yılda 31 milyon dekar azalarak 108 milyon dekara düşmüş durumdadır.

Bu düşüş içerisinde en çok buğday, arpa, çavdar ve yulaf ekim alanlarında daralma görülürken, mısır ve çeltik üretim alanlarında artış yaşanmıştır.

Mısır ve çeltik üretiminde artış olmasına rağmen bu ürünlere ilişkin ülke ihtiyacı karşılanmamaktadır ve her yıl mısır ve çeltik de ithal edilmektedir.

Gıda ve yem sanayinin önemli hammaddelerinden olan yağlı tohum üretimimizde de durum pek iç açıcı değildir.

Son 20 yılda yağlı tohum üretimimiz 2,3 milyon tonlardan 4 milyon ton civarına gelmesine karşın yağlı tohum üretimimiz ülkemizin gıda ve yem sanayi ihtiyacını karşılayamamaktadır.

2019 yılında ayçiçeği üretimi yaklaşık 2,1 milyon ton, çığıt üretimi 1,3 milyon ton, soya fasulyesi üretimi 150 bin ton, kolza üretimi ise 180 bin ton olarak gerçekleşmiştir.

Beslenmede önemli protein kaynaklarından biri olan baklagil üretimimiz de ülke ihtiyacını karşılayamamaktadır.

1998 yılında 20 milyon dekar alanda 2,1 milyon ton baklagil üretimi varken 2019 yılında 11 milyon dekar azalarak 9 milyon dekara gerileyen ekili alanda 1,2 milyon ton üretim yapılabilmektedir.

Bu sürede ülke nüfusumuz 22 milyon artarken baklagil üretimi düşmüş ve oluşan ihtiyaç ithalatla karşılanmıştır.

Tekstil sanayinin hammaddesini oluşturan lifli bitkiler üretiminde önemli bir yer tutan pamuk üretimimiz 1995 yılında 7,6 milyon dekar iken 2019 yılında 4,8 milyon dekara düşmüş durumdadır.

Bir zamanlar az da olsa keten ve kenevirde elde edilen lif üretimimiz var iken bugün yok denecek kadar azdır.

Saray Hükümeti döneminde kütlü pamuk üretimimiz ortalama 2,3 milyon ton ve elde edilen lif üretimimiz ise 847 bin tondur ki 2019 yılı üretimimiz 2,2 milyon ton kütlü pamuk ve 814 bin ton lif üretimi ile ortalamanın altında kalmıştır.

Saray Hükümeti döneminde 13,5 milyon ton pamuk ithalatına 22,5 milyar dolar ödeme yapılmıştır.

Ülkemiz hububat, yağlı tohumlar, baklagil ve sanayi bitkilerinde yetersiz üretimden kaynaklı net ithalatçı ülke konumundadır.

Yukarıda sayılan örneklerin dışında ülkemizde üretimi mümkün olan ama ithal edilmesi tercih edilen diğer bazı tarımsal ürünler ise tütün, çay, badem ve cevizdir.

Hayvansal Üretimde de İthalat Bağımlılığı Ciddi Boyutlardadır

İthalat politikası sadece bitkisel ürünler için sürmemiş, 2010 yılından itibaren canlı hayvan ve ette de dışa bağımlılık baş göstermiştir.

Hayvancılık İthalatı	Sığır	Koyun	Keçi	Toplam
2003	3.272.729 \$	0 \$	0 \$	3.272.729 \$
2004	0 \$	0 \$	0 \$	0 \$
2005	3.135.607 \$	0 \$	0 \$	3.135.607 \$
2006	1.165.806 \$	0 \$	0 \$	1.165.806 \$
2007	6.625.418 \$	0 \$	0 \$	6.625.418 \$
2008	16.417.761 \$	0 \$	0 \$	16.417.761 \$
2009	13.306.818 \$	0 \$	122.702 \$	13.429.520 \$
2010	273.755.171 \$	26.767.617 \$	152.315 \$	300.675.103 \$
2011	848.735.692 \$	147.717.947 \$	298.170 \$	996.751.809 \$
2012	774.642.320 \$	42.279.506 \$	325.272 \$	817.247.098 \$
2013	297.810.139 \$	14.217.229 \$	1.470.095 \$	313.497.463 \$
2014	104.641.476 \$	2.988.338 \$	756.460 \$	108.386.274 \$
2015	297.763.164 \$	522.452 \$	436.089 \$	298.721.705 \$
2016	587.383.542 \$	715.401 \$	260.170 \$	588.359.113 \$
2017	1.159.875.096 \$	37.313.253 \$	0 \$	1.197.188.349 \$
2018	1.692.347.010 \$	62.538.522 \$	0 \$	1.754.885.532 \$
2019	672.341.218 \$	13.524.570 \$	161.623 \$	686.027.411 \$
2003-19 Toplamı	6.753.218.967 \$	348.584.835 \$	3.982.896 \$	7.105.786.698 \$

Kaynak: TÜİK

Canlı hayvan ithalatı büyükbaş hayvan kompozisyonunu değiştirmiştir. 1991 yılında 12 milyon 339 bin büyükbaş hayvan varlığı içerisinde yerli sığırların oranı %54 iken, 2019 yılında bu oran %9'a düşmüş durumdadır.

Aynı şekilde ithal kültür ırkı oranı 1991 yılında %10 iken özellikle 2010 yılında canlı hayvan ithalatının başlamasıyla birlikte bugün %48'e yükselmiştir.

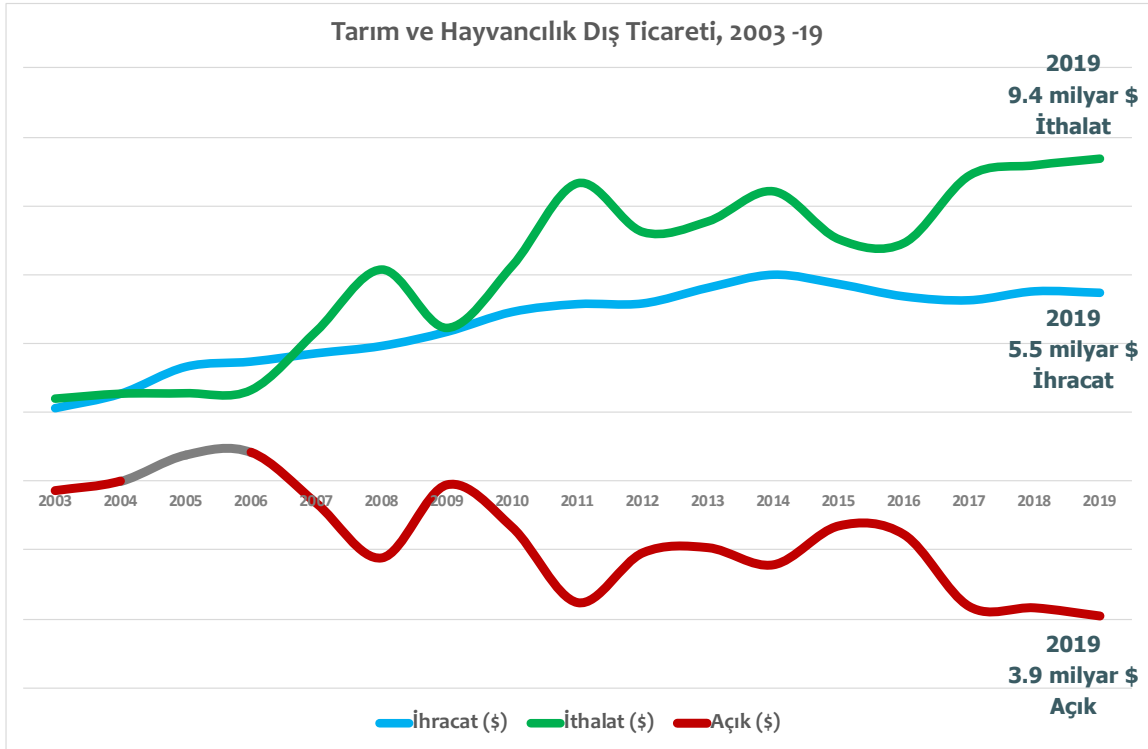
1991 yılında 51 milyon 196 bin küçükbaş hayvan varlığı söz konusu iken 2019 yılında 48 milyon 481 bin baş küçükbaş hayvan varlığımız mevcuttur.

Aradan geçen 28 yıla ve artan nüfusa rağmen hayvan varlığımız istenilen seviyeye gelememiştir.

Ülkemizin canlı hayvan sayısındaki artış ithalata dayalı olarak artmaktadır.

2003-19 döneminde, canlı hayvan ithalatında 5 milyon 81 bin baş büyükbaş hayvan ithalatına 6 milyar 753 milyon dolar, 2 milyon 998 bin küçükbaş hayvan ithalatına 352 milyon 568 bin dolar olmak üzere toplam 7.1 milyar dolar ödeme yapılmıştır.

Canlı hayvan ithalatı yanında et ithalatı da yapılmaktadır; **2019 yılında 297 bin ton et ithalatına 1 milyar 405 milyon dolar ödeme gerçekleştirilmiştir.**

Çoğu (hem tür hem miktar olarak) ülkemizde yetiştirilebilecekken, ithal edilmesi yoluna gidilen tarımsal ürünler için 2019 yılında ödenen tutar 9.4 milyar \$'dır. Bu tarımsal ürünlerin ithalatı, ülkemizdeki çiftçileri değil, ithal edilen ülkelerdeki çiftçileri desteklemek anlamına gelir.

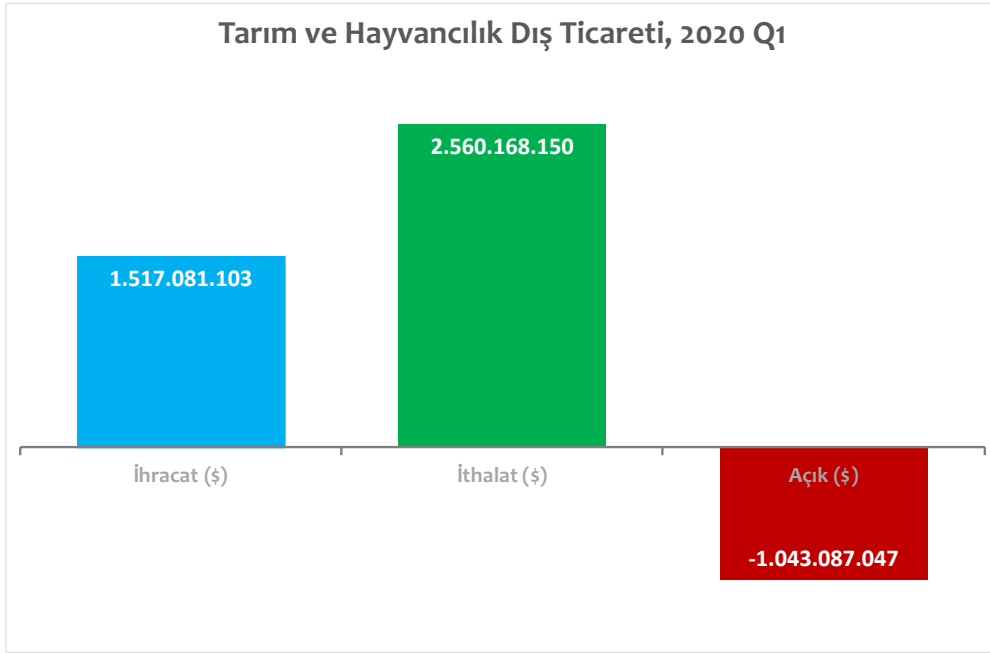
2019'da yerli üretim için çiftçilere verilen destek tutarı sadece 2.8 milyar \$'da kalmıştır. Bu tutar Tarım Kanunu'nda emredilen asgari tutarın %38'i ve ithalata yapılan harcamanın ise %30'udur.

2003-19 yılları arasında ithalata ödenen tutar 105 milyar \$'a ulaşmış bulunmaktadır.

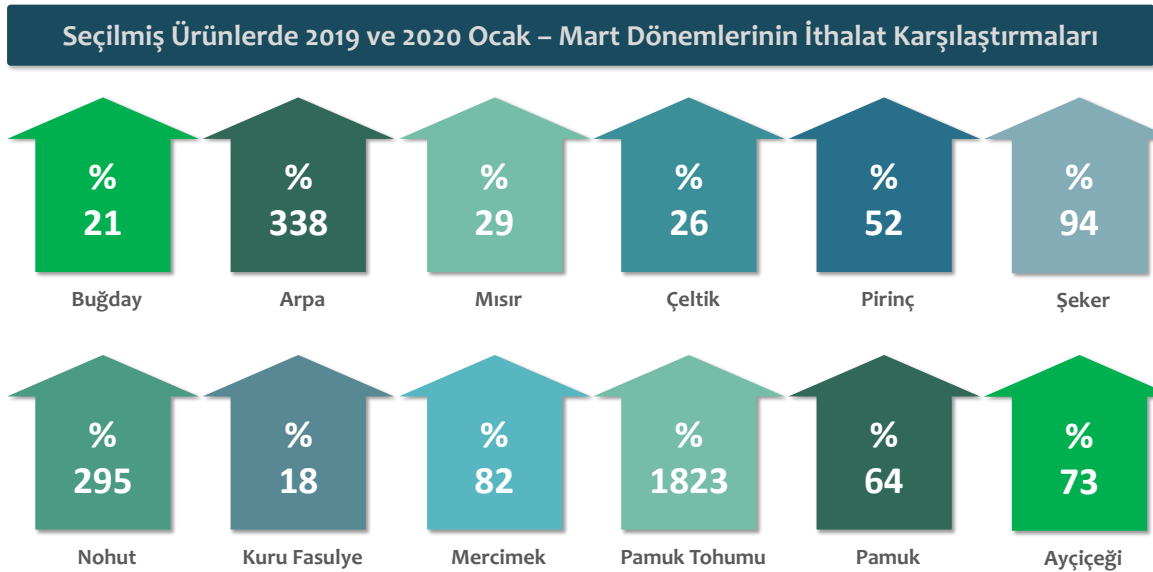
2006 yılında yürürlüğe giren Tarım Kanunu ile 2007 yılından bu yana verilmesi gereken destekleme miktarı da 114 milyar \$ olmalıydı. Ancak Saray Hükümeti, Tarım Kanunu'nun emredici hükmüne rağmen bu tutarın 60.6 milyar \$'ını tırpanlayarak çiftçilere sadece 53.3 milyar \$ destekleme yapmıştır. **Başka bir deyişle, Saray Hükümeti bu dönem boyunca yabancı ülkelerdeki çiftçilere ithalat yoluyla verdiği desteğin yarısını bile yerli üreticilere vermemiştir.**

Bu ithalat ve destekleme rakamları da açıkça göstermektedir ki, Saray Hükümeti işbaşına geldiğinden bu yana Türkiye'de tarımı küçültmek, çiftçiyi ithalata terbiye etmek ve yerli üretim yerine dışarıya yönelmek için her türlü gayreti göstermiştir.

Saray Hükümeti, yerli üreticiyi değil başka ülkelerin çiftçilerini desteklemiştir.

2020 yılının ilk 3 ayı da önceki yıllardan farklı gerçekleşmemiştir. Bu dönemde toplam ithalat ve ihracat rakamları ciddi ölçüde düşüş gösteriyorken, **ithalatı azalmayan hatta bir önceki yılın aynı dönemine göre artış gösteren tek sektör Tarım** olmuştur.

Yine ülkemizde kolayca üretilebilecek tarımsal ürünlerin 2020 ilk çeyrek ithalatları incelendiğinde; birçok ürünün bir önceki yılın ilk çeyreğine göre olağanüstü artışlar yaşandığı görülmektedir. Örneğin, Arpada %338, Pamuk Tohumunda %1823, Ayçiçeğinde %73, Pamukta %64, Mercimekte %82, Nohutta %295, Pirinçte %52 artış yaşanmıştır.

2020 yılının ilk 3 ayında bu ürünlerde ortaya çıkan dış ticaret açığı 1 milyar \$'ı aşmıştır.

4 Mayıs'ta AK Parti Genel Başkanı Sn. Recep Tayyip Erdoğan 2020 yılı TMO hububat ve bakliyat alım fiyatlarını açıklamıştır.

Dünya koronavirüs pandemisi ile mücadele kapsamında, gıda güvenliğini sağlamak için üretimi artırıcı teşvik ve uygulamalar yaparken hububat ve bakliyat için açıklanan alım fiyatları (sert ekmeçlik buğday fiyatı ton başına 1650 TL, arpa fiyatı ton başına 1275 TL) **hayal kırıklığı** yaratmıştır.

Açıklanan fiyatlar, 4 Mayıs 2020 tarihli TCMB alış kuru üzerinden buğday için 235 dolar/ton ve arpa için 182 dolar/tona tekabül etmektedir.

Oysa, bu yılın ilk üç ayında buğday 250 dolar/ton ve arpa ise 200 dolar/ton fiyatları üzerinden ithal edilmiştir.

AK Parti Genel Başkanının pandemiyle mücadelede ilave bir destek gibi lanse ederek açıkladığı fiyatlar, ithal fiyatlarının altında kalmıştır.

Saray Hükümeti, yurtdışındaki çiftçilere, Türkiye'deki üreticilerden daha fazla destek vermeye devam etmektedir.

Koronavirüs salgını nedeniyle ülkelerin tarımsal ürün ihracatlarına getirdiği kısıtlamalar nedeniyle ithalata dayalı olarak gelişen bazı sektörler olumsuz etkilenecektir.

Saray Hükümetinin Proje Denemeleri ve “Tarımda Milli Birlik Projesi”

Türkiye tarımı, uluslararası ticaretin yapısından etkilenmiş ve sürecin devamında tarım ülke içinde ithalattan bağımsız yapılamaz hale getirilmiştir.

İktidarda olan hükümet neo-liberal politikaların hayata geçirilmesinde önemli rol oynamış, tarım ve gıda sektörünün daha fazla şirketleştirilmesi amacı ile yeni projeler üretmiştir.

2018 yılında Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçilmesi ile Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile Orman ve Su İşleri Bakanlığı birleştirilmiştir.

Henüz bu birleşmenin etkileri ortaya çıkmadan, Nisan 2019’da Hazine ve Maliye Bakanı Berat Albayrak, “Yapısal Dönüşüm Adımları 2019” adıyla yaptığı basın toplantısında, *"Gıda enflasyonu ile mücadele için en önemli yapısal reformumuz Tarımda Milli Birlik Projesi olacak. Bu kapsamlı strateji, Mayıs ayında tüm kamuoyumuzla paylaşılacak. Bölge ve ürün bazında makro, arz, talep ve ticari planlama süreçlerinin kurumsal altyapıları tesis edilecek. Tohumdan sofraya daha hakkaniyetli bir değer zinciri dizayn edilecek"* açıklaması ile Tarımda Milli Birlik Projesini duyurmuştur.

Bu açıklamadan hemen sonra, Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından hazırlanan “Tarımda Milli Birlik Projesi”nin 25 Nisan 2019 tarihinde AK Parti Genel Başkanı Sn. Recep Tayyip Erdoğan’ın katılımı ile Külliye’de kamuoyuna açıklanacağı duyurulmuş olmasına rağmen bu tanıtım gerçekleşmemiştir.

Sektörün paydaşları ile istişarede bulunmadan, hatta paydaşlardan özenle gizlenerek hazırlandığı anlaşılan bu büyük dönüşüm projesinin detayları daha sonra basına sızdırılmıştır.

Sızdırılan sunum incelendiğinde, oldukça büyük ölçekli bir dönüşümün üzerinde uzun süredir çalışıldığı anlaşılmaktadır.

Tarım sektörünün kamusal örgütlenmesini genelleştirerek küçülten, taşra örgütlenmesini ortadan kaldırıp merkezde işlevsiz hale getirerek etkisizleştiren, kurumsal uzmanlaşmaya, konu bazlı çalışmaya imkân vermeyen bu tür bir yapı, ülkemizin ve halkımızın yararına olmadığı açıktır.

Tarımsal üretime ve kırsal alana ilişkin sorunların çözümü yerine, kamunun tarım alanındaki düzenleyici, destekleyici ve denetleyici işlevleri kaldırılmaktadır.

Tarımda Milli Birlik Projesi, daha önce örneklerini gördüğümüz birçok çalışmada olduğu gibi, konuyla ilgili tarafların ve bilimsel çevrelerin görüşleri alınmadan, kamuoyunda tartışılmadan “yaptık, oldu” mantığıyla hazırlanmıştır.

Kullanılan terminolojiden projenin Bakanlık dışında, konunun temel bilgilerinden yoksun bir danışmanlık şirketine hazırlatıldığı açıkça görülmektedir.

Bakandan Bakana, ortaya çıkan her soruna göre değişen, üreticilerin hiçbir şekilde geleceğe dönük planlamalarını yapamadığı bir tarım politikasıyla sorunlara çözüm getirilmesi mümkün görülmemektedir.

Saray Hükümetinin Yanlış Tarım Politikalarının Belgelere Yansıması

18 yıllık Saray Hükümeti döneminde hem muhalefet partileri hem de sektör temsilcileri, Saray Hükümetinin yanlış tarım politikalarını eleştirmiş ve bu politikaların ülkemize vereceği zararlar konusunda uyarılmışlardır.

İlginçtir ki, iktidar yetkililerinin açıklamaları ve ilgili bakanlık dokümanlarında da bu eleştirilere benzer ifadeler rastlanmaktadır.

Örneğin, Saray Hükümeti döneminde yapılan Tarım Şüraları Sonuç Bildirgelerinde bu sorunlara aynen yer verilmiş ancak herhangi bir çözüm getirilememiştir.

2004 yılında ikincisi ve 2019 yılında üçüncüsü yapılan Tarım Şurası sonuç bildirgelerine bakıldığında (Ek 1 ve Ek 2), **15 yıl arayla hazırlanan bu iki belgedeki hedeflerin bir türlü gerçekleştirilemediği ve bu nedenle tekrarlanmak zorunda kaldığı** (hatta 2019'da 2004'e göre yeni sorunlar eklendiği) **anlaşılmaktadır.**

2019 yılındaki Şüra sonuçlarında da, çiftçi açısından en önemli konular olan girdi maliyetleri, desteklemeler, üretici fiyatları ve çiftçi borçlarına dair yeni bir yaklaşım, müjde ya da açıklama yer almamaktadır.

Başka bir deyişle, **iktidar ile muhalefetin aynı sorunları dile getirmesine rağmen, iktidarın bu sorunlar muhalefet tarafından dile getirildiğinde refleks olarak karşı çıktığı ve sorunları da çözme gayreti içine girmediği görülmektedir.**

Bu çelişkili durumun belki de en çarpıcı örneğini, **2019 yılında Şüra kapanış konuşması esnasında AK Parti Genel Başkanı Sn. Recep Tayyip Erdoğan** vermiştir.⁹

Erdoğan bu konuşmasında özetle aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır:

“Milletimizin gıda güvenliğini garanti altına almak, her ülke gibi Türkiye için de bir milli güvenlik meselesi haline gelmiştir. Temel tarım ürünlerinde dışa bağımlı olmak, en az savunma sanayinde dışa bağımlılık kadar tehlikelidir.”

“Kıtaların ve çıkar mücadelelerinin kesiştiği bir bölgede yer alan bizim gibi bir ülke için bu asla göze alınamayacak bir risktir. Tarım politikalarımızı işte bu gerçeklerin üzerine bina ediyoruz. Ülkemiz için güvenlik riski oluşturacak hiçbir adıma şimdye kadar müsaade etmedik, asla da müsaade etmeyeceğiz.”

“Türk tarımını, küresel tarım ve gıda şirketlerinin güdümüne sokacak her türlü teşebbüsün karşısındayız.”

⁹ <https://www.dunya.com/sectorler/tarim/cumhurbaskani-erdogan-tarim-surasi-kararlarini-acikladi-haberi-457387>

“Tarım topraklarımızın miras yoluyla bölünmesini gelin birlikte engelleyelim. Bakın iktidara geldiğimizden bu yana hep bunun gayreti içerisindeyiz. Bunu engelleyelim istiyoruz. Çünkü özellikle tarımda bu parçalanmayı, bölünmeyi engelleyebildiğimiz zaman hep birlikte ailece de milletçe de güç kazanırız.”

“Çiftçimize her türlü araç-gereç, gübre, tohum desteği verelim. Ürünlerin en iyi şekilde değerlendirilmesini sağlayalım. Bu konuların hepsinin arkasındayız, yanındayız.”

“Türk tarımını küresel şirketlerin sadece kar odaklı çalışan çarkı içinde kesinlikle ezdirmeyeceğiz.”

“Tarımda milli güvenliğimize özellikle öncelik vermeyen her türlü projeye, her türlü dönüşüme, karına-zararına bakmaksızın karşı olduğumuzu altını çizerek bir kez daha ifade etmek istiyorum.”

AK Parti Genel Başkanının kullandığı bu ifadeler, 18 yıldır muhalefet partilerinin ve sektör odalarının eleştirisi ve talepleri ile birebir örtüşmektedir.

Ancak ne hikmetse, 18 yıldır bu sorunları çözecek hiçbir gelişme yaşanmamıştır.

Yine aynı şekilde, **Tarım ve Orman Bakanlığı'nın 2019-23 dönemini kapsayan Stratejik Planında**¹⁰, Tarım Sektörü ile ilgili aşağıdaki sorunlara yer verildiği görülmektedir:

1. Uzun vadeli tarım politikalarındaki eksiklikler
2. Tarımsal girdilerde ve teknolojilerde dışa bağımlılık ve maliyetlerin yüksekliği
3. Şehirleşme ve sanayinin tarım alanları ormanlar ve su kaynakları üzerindeki baskısı
4. Tabiatı koruma hedeflerinin sanayi, ulaştırma, enerji ve maden araştırma hedefleri ile çakışması
5. Tarım arazilerinin tarım dışı alanlarda kullanılması Bakanlık ile diğer kurumlar arasında yaşanan yetki çakışması
6. Kanuni düzenlemelerdeki yetki karmaşası ve güncel olmaması
7. Kooperatifleşme ve örgütlenme eksiklikleri
8. Verilere ulaşmada yaşanan güçlükler
9. Personel dağılımının ve/veya sayısının yetersizliği
10. Biyokaçakçılık konusunda yaşanan problemler
11. Tarımsal pazarlamadaki aksaklıklar
12. Kırsal altyapı yetersizlikleri, mevcut altyapının modernizasyon ihtiyacı Kayıt dışı üretimin varlığı
13. Tarım arazilerinin çok küçük, parçalı ve dağınık olması
14. Sektördeki genç işgücünün azalması ve göç
15. Tarım sektöründeki gizli ve kayıt dışı işsizlik
16. Hayvansal protein tüketim azlığı

¹⁰ <https://www.tarimorman.gov.tr/SGB/Belgeler/stratejikplan.pdf>

Bakanlık Stratejik Planında yer alan bu tespitler de, yıllardır muhalefet partileri ve sektör odaları tarafından da dile getirilen eleştirilerden farklı değildir.

AK Parti Genel Başkanının “*Tarım sektörünü kalkındırmadan Türkiye’yi kalkındıramayız*” açılış cümlesi ile başlayan Bakanlık 2019 -23 Stratejik Planında aşağıdaki hedeflere yer verilmiştir.

1. **Kırsal alanda refahı yükseltmek, tarımsal üretimde verim ve kaliteyi artırarak istikrarlı gıda arzını sağlamak**
 - ▶ Bitkisel ürünlerde arz güvencesini sağlamak, yeni çeşit, metot ve teknoloji geliştirmek
 - ▶ Hayvansal ürünlerde arz güvencesini sağlamak, yeni ırk, metot ve teknoloji geliştirmek
 - ▶ Rekabet gücü yüksek, sürdürülebilir bir tarım sektörü için uygun politika araçlarını geliştirmek
 - ▶ Üreticilere ve tüketicilere yönelik eğitim stratejileri ve danışmanlık sistemi geliştirmek
 - ▶ Kırsalda gelir ve istihdam olanaklarını artırmak, kırsal ekonomiyi çeşitlendirmek
2. **Üretimden tüketime kadar gıda, yem güvenilirliğini sağlamak, bitki, hayvan sağlığı ve refahına yönelik gerekli tedbirleri almak**
 - ▶ Gıda ve yem resmi kontrol hizmetlerinin etkinliğini artırmak
 - ▶ Gıda güvenilirliğine ilişkin doğru ve güncel bilgi sunmak, gıda güvenilirliğine yönelik uygulamaları geliştirmek
 - ▶ Bitkisel üretimde çevreye duyarlı bitki sağlığı tedbirleri almak
 - ▶ Hayvan hastalık ve zararlıları ile ilgili mücadele hizmetlerini geliştirmek, hayvan refahını korumak
 - ▶ Hayvan hastalıkları ile mücadelede kullanılan veteriner sağlık ürünlerinin kalite ve etkinliklerini artırmak
3. **Balıkçılık ve su ürünleri kaynaklarını korumak, sürdürülebilir işletimini sağlamak**
 - ▶ Su ürünleri türlerinin stok durumlarını izlemek ve yönetim planlarını hazırlamak
 - ▶ Su ürünlerini ve kaynaklarını korumak için kontrol ve denetimlerin etkinliğini artırmak
 - ▶ Su ürünleri üretimini artırmak
4. **Toprak ve su kaynaklarının sürdürülebilir yönetimini sağlamak**
 - ▶ Toprak ve su kaynaklarının korunmasını ve verimli kullanılmasını sağlamak
 - ▶ Taşkın ve kuraklığın olumsuz etkilerini kontrol altına almak maksadıyla yönetim planlarını hazırlamak
 - ▶ Yerüstü sularının kalite sınıflarını ve yeraltı sularının kalite ve miktar durumlarını belirlemek
 - ▶ Suyun miktar ve kalite olarak korunması ve kullanılması için AB mevzuatı ile uyumlu bütüncül planlamalar yapmak
5. **İklim değişikliği, çölleşme ve erozyonla etkin mücadele etmek**
 - ▶ Çölleşme ve erozyonla mücadele kapasitesini artırmak,

- ▶ Çölleşme/Arazi tahribatı ve erozyona maruz bölgelerin izleme değerlendirme alt yapısını oluşturmak
- ▶ Çölleşme/Arazi tahribatı ve erozyonla mücadelede plan ve projeler hazırlamak
- ▶ İklim değişikliğinin tarım üzerine olası etkilerini ölçmek ve tedbir almaya yönelik öneriler geliştirmek

6. Biyolojik çeşitliliği korumak ve sürdürülebilir yönetimini sağlamak

- ▶ Genetik kaynakları korumak, sürdürülebilir kullanımını sağlamak
- ▶ 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'na tabi korunan alanlarda etkin yönetimi sağlamak ve tabiat turizmini geliştirmek
- ▶ Doğal, tarihi ve kültürel kaynak değerlere sahip alanları tespit ederek korunan alan olarak ilan etmek, sürdürülebilir yönetimini sağlamak
- ▶ Biyolojik çeşitliliğin korunmasını ve devamlılığını sağlamak, bilinçlendirme çalışmaları yapmak
- ▶ Yaban hayatı ve av yönetiminde sürdürülebilirliği sağlamak

7. Kurumsal Kapasiteyi Geliştirmek

- ▶ Uluslararası alanda daha etkin bir şekilde yer almak ve uluslararası örgütlerin karar süreçlerine dahil olmak
- ▶ Bilgi sistemlerini geliştirmek ve bilgi güvenliğini sağlamak
- ▶ Kurumsal yönetim sistemini etkin hale getirmek
- ▶ Ar - Ge kapasitesini geliştirmek ve sonuçlarının uygulamaya aktarılmasını sağlamak

Maalesef, 2019 -23 Stratejik Planında yer alan (ve muhalefet partileri ile sektör odalarının sürekli dile getirdiği) bu 7 ana hedef de 18 yıllık Saray Hükümeti boyunca hep tekrarlanan ama hiçbir gelişme kaydedilemeyen sorunlardır.

Bakanlığın Stratejik Planda yer verdiği sorunlar, eksiklikler ve risklerle ilgili detaylı açıklamalar Ek 4'te yer almaktadır. **2019 yılı sonunda hazırlanan Stratejik Planda yer verilen hedeflerle ilgili olarak sıralanan riskler ve sorunlar, 18 yıldır Saray Hükümetinin tarım ve gıda sektörlerinde olumlu hiçbir gelişme kaydedemediğini ve hatta sektörü geriye götürdüğünü açık bir şekilde göstermektedir.**

Ülkemizde son 18 yıldır Tarım Sektörünün en temel sorunu; kalıcı, kapsayıcı, geliştirici, tarımsal üretimde bağımsız ve kendi kendine yetebilen bir ülke olmayı amaçlayan bir Tarım Politikamızın oluşturulmamasıdır.

Tarım konusunda öne çıkan ülkelerin hemen hemen tamamında ve özellikle AB'de, kapsamlı tarım politikaları uygulandığı ve bunun sonuçlarının alındığı görülmektedir.

Bu ülkeler (ve özellikle AB), Tarım Sektörünün hayatiyetinin ve stratejik öneminin farkındadırlar ve bu nedenle uzun dönemli, kapsayıcı, kalıcı, değişen koşullara uyum

sağlayabilen, istihdam yaratan, teknoloji ve inovasyona yer veren Tarım Politikalarına sahiptirler.

Bu ülkelerde uygulanan Tarım Politikaları; hedef odaklı, ölçülebilir ve denetlenebilir politikalardır.

Son 18 yıldır Saray Hükümetinin tarımsal politikası, her sene bütçeye belli bir miktarda tarımsal destekleme ödeneği koymaktan ibarettir.

Üstelik, bu desteklemenin de bir plana, ölçülebilir hedeflere, etki analizine dayanmadığı görülmektedir.

Bu bütçe ödenekleri ile neyin, kimin neden desteklendiği, bu destekleme ile ne tür sonuçlar elde edildiği bilinmemektedir.

Ayrıca verilen tarımsal desteklerin miktarı da yetersizdir.

Saray Hükümeti tarımsal destekleme miktarını her sene kanunun zorunlu kıldığı miktarın çok altında kalacak şekilde belirlemekte ve geç ödemektedir.

Bu nedenledir ki tarım sektörü, iktidar yetkililerinin de her resmi belgede yer verdikleri gibi, sürekli bir gerileme sürecine girmiş bulunmaktadır.

Saray Hükümeti, her platformda sorunları ve riskleri en çok vurgulayan ama bu sorunları ve riskleri bertaraf edecek hiçbir adım atmayan bir mekanizma olarak ortaya çıkmaktadır.

Türkiye’de ve Dünyada Tarımsal Destekler

2018 yılında, 53 ülkenin¹¹ tarım üreticilerine doğrudan sağladığı tarımsal destek tutarı **528 milyar dolar**a ulaşmıştır.¹²

Aynı yıl Türkiye’de çiftçilere sağlanan doğrudan destek tutarı ise sadece 3 milyar dolarda kalmıştır.

Bu destek tutarı, yukarıda anılan 53 ülkenin doğrudan destek tutarının sadece %0,57’sine tekabül etmektedir.

Oysa Tarım Kanunu’nun Tarımsal Desteklemelerin Finansmanı başlıklı 21. Maddesi (Madde 21 – Tarımsal destekleme programlarının finansmanı, bütçe kaynaklarından ve dış kaynaklardan sağlanır. Bütçeden ayrılacak kaynak, gayrisafi milli hasılanın yüzde birinden az olamaz) uyarınca 2018 yılında çiftçilere verilmesi gereken doğrudan destek tutarı **7.737.461.483 dolar** olarak hesaplanmıştır.¹³

Kanundaki açık hükme rağmen iktidar 2018 yılında çiftçinin desteğini 4.727.354.014 dolar eksik ödemiştir.

Tarım Kanunu’nun ilgili maddesinin yürürlüğe girdiği tarihten bu yana (2007-20 dönemi için) çiftçilere **toplam 113.725.921.529 dolar** destek ödemesi yapılması gerekirken, her yıl bu tutar tırpanlanmış ve **sadece 53.126.969.308 dolar** ödeme gerçekleştirilmiştir.

Başka bir deyişle, **çiftçilerin 2007-20 döneminde 60.598.952.221 doları Saray Hükümeti tarafından tırpanlanmıştır.**¹⁴

Yıl	GSYH (\$)	Tarımsal Destekleme Ödemeleri (\$)	Tarımsal Desteklerin GSYH içindeki payı (%)	Tırpanlanan Tarımsal Destek Miktarı (\$)
2007	\$676.491.828.076	\$4.268.119.338	0,63%	\$2.496.798.942
2008	\$769.413.848.153	\$4.492.965.481	0,58%	\$3.201.173.001
2009	\$645.890.011.674	\$2.905.623.788	0,45%	\$3.553.276.329
2010	\$773.157.094.469	\$3.877.069.503	0,50%	\$3.854.501.441
2011	\$835.016.266.779	\$4.168.263.473	0,50%	\$4.181.899.195
2012	\$875.688.767.038	\$4.213.668.061	0,48%	\$4.543.219.609
2013	\$951.824.314.132	\$4.567.377.229	0,48%	\$4.950.865.912
2014	\$934.459.186.521	\$4.181.254.742	0,45%	\$5.163.337.123
2015	\$859.790.550.688	\$3.665.781.869	0,43%	\$4.932.123.638
2016	\$863.392.883.519	\$3.802.730.658	0,44%	\$4.831.198.177
2017	\$852.773.885.036	\$3.487.691.905	0,41%	\$5.040.046.945
2018	\$773.746.148.390	\$3.010.107.469	0,39%	\$4.727.354.014
2019	\$748.947.368.421	\$2.819.649.123	0,38%	\$4.669.824.561
2020	\$812.000.000.000	\$3.666.666.667	0,45%	\$4.453.333.333
		\$53.126.969.308		\$60.598.952.221

Kanunun emrettiği tutarın yarısının altında kalan ve rekabet edilen ülkelerle karşılaştırılmayacak kadar küçük bir tarımsal desteğin ülkemizi getirdiği nokta; çiftçilerin üretimden çekilmesi, tarımsal ürünlerde ve girdilerde büyük ölçüde dışa bağımlılık ve gıda güvenliğinin riske atılması olarak

karşımıza çıkmaktadır.

¹¹ Arjantin, Avustralya, Brezilya, Kanada, Şili, Çin, Kolombiya, Kosta Rika, Avrupa Birliği, İzlanda, Hindistan, İsrail, Kazakistan, Güney Kore, Meksika, Yeni Zelanda, Norveç, Filipinler, Rusya, Güney Afrika, İsviçre, Türkiye, Ukrayna, ABD, Vietnam,

¹² OECD Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2019

¹³ 2018 GSYH 773.746.148.390 dolar olarak gerçekleşmiştir. Tarım Kanunu madde 21’e göre bu tutarın %1’i çiftçilere doğrudan destek olarak ödenmelidir.

¹⁴ Her yıl için GSYH (\$) verileri için TÜİK

Saray Hükümetinin COVID-19 Tedbirleri

COVID-19 süresince ortaya çıkan sorunlara zamanında ve doğru hedefe yönelik müdahalelerde bulunulmazsa bu sürecin tarım ve gıda krizine dönüşme potansiyeli olduğu açıktır. Geline aşamada hükümetin ve Tarım ve Orman Bakanlığı'nın aldığı önlemler yetersiz ve eksik kalmıştır.

COVID-19 Salgını ile ilgili olarak şu ana kadar ne Bakanlık ne de Hükümet tarafından tarım ve gıda alanına dair özel bir plan sunulmadığı görülmektedir.

Bugüne kadar yapılan açıklamalar ne tarımsal üreticileri ne gıda işletmelerini ne de tarım emekçilerini COVID-19 sürecinde sağlık, ekonomik ve sosyal olarak koruyabilir durumdadır. Bakanlık, duyurduğu ilk tedbir olan Bilim Kurulu'nda konuyla ilgili taraflara yer verilmedi. Bu kurulun nasıl çalıştığı, işleyişi ve kararları ile ilgili bilgilendirme hala yapılmadı.

Saray hükümeti tarafından alınan diğer bir tedbir ise Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın hazine arazileri ile ilgili 6 ay kira ertelemesine dairdir. Tarım ve Orman Bakanlığı hazine arazilerini tarım için kullanıma açacağını ve bazı ürünlerde stok çalışmasına başlayacağını duyurmuş olmakla birlikte bu çalışmalar geç, eksik, plansız ve etkin olmayan çalışmalardır.

Hazineye ait arazilerle ilgili açık olmayan çok sayıda husus bulunmaktadır. Bu araziler kaç yıllığına, hangi koşullarda ne kadar maliyetle ve hangi mevzuat hükümleri doğrultusunda tarıma açılacaktır? Çiftçi üretimden çekilirken bu tarım arazilerinde kimler çalışacak ve toprakta üretim bilgisine sahip olması için nasıl bir eğitimden geçirilecektir? Kullanıma açılacak toprakların niteliksel ve sayısal anlamda planlama yapılması gerekmektedir.

Çiftçilikten, topraktan uzaklaşmış olan insanların tekrar toprağa geri dönmesini sağlamak için kısa dönemli bir çalışma yerine güvenceli bir gelecek sunulması gereklidir.

Hükümet, 21 pilot ilde ilave yazlık ekilişlerle, bitkisel üretimi arttırmak için stratejik öneme sahip hububat, yağlı tohumlar ve baklagiller için tohum ihtiyacının %75'i hibe ile karşılanacağını bildirdi. Belirlenen tüm illerde seçilen ürünler için uygun hava şartları yoktur ayrıca neden 21 il ile sınırlı tutulduğu da anlaşılamamıştır. Keza, destek tutarının %75 ile sınırlı tutulması ve ücretsiz yapılmamış olması da yanlıştır. COVID-19 sürecinde ek çalışma gösterecek üreticiye %100 tohum desteği verilmelidir.

Son olarak 3 Nisan Cuma günü İçişleri Bakanlığı tarafından il valiliklerine mevsimlik tarım işçilerine dair bir düzenleme gönderilmiştir. Bu düzenleme içinde, tarım işçilerinin barınacakları yer ve taşınma koşulları mevcuttur.

Bu geç kalınmış bir uygulama olmakla birlikte önemli sorun başlıklarını da içermektedir.

Öncelikle tarım işçilerinin iller arası taşınması sırasında ve öncesinde sağlık kontrolleri yapılması ve herhangi COVID-19 vakası olup olmadığı tespiti istenmektedir. Ancak bunu sağlamak için sağlık personeli ve ekipman gereklidir.

Ayrıca taşınması ve barınma koşulları da sadece 1,5 metre sosyal mesafe olarak belirlenmiştir ki hükümet bu uygulamayı Türkiye'nin COVID-19 sürecini en kritik şekilde yaşayan yerlerde bile sağlayamamaktadır.

Saray Hükümetinin COVID-19 sürecinde aktif şekilde hareket etmemesi, gelecek dönemde gıda krizleriyle karşılaşmamıza neden olacaktır.

Bu nedenle acil olarak COVID-19 salgını sürecinde planlamayı yapabilecek ve kararları uygulayacak bir "Tarım ve Gıda Kurulu" kurulmalıdır. Tarım ve gıda sisteminde sorun olan alanlara doğru yöntemlerle müdahale edilmelidir. Gıdada üretimden tüketime gıda güvenliğini sağlayacak mekanizmalarla birlikte tarım üreticilerinin piyasaya karşı menfaatlerini korumak amacıyla kooperatifler şeklinde örgütlenmenin özendirilmesi, etkin ve verimli çalışmalarının önündeki engellerin kaldırılması ve güçlenmelerinin sağlanması önemli ve gereklidir.

Tarımsal üretimimizin artırılması, gıda güvenliği ve güvencesinin sağlanması, kırsal alanın sorunlarının çözümü için gerekli tedbirler **konuyla ilgili tüm tarafların iş birliğiyle ve en öncelikli olarak Ekonomik ve Sosyal Konsey toplantısıyla ülke gereksinimlerine uygun şekilde tasarlanarak hayata geçirilmelidir.**

III. Bölüm

COVID-19 Sürecinde Tarım ve Gıda Sektörlerinde Karşılaşılacak Sorunlar ve Acil Eylem Planı

III. COVID-19 Sürecinde Tarım ve Gıda Sektöründe Karşılaşılacak Sorunlar ve Acil Eylem Planı

COVID-19'un gıda ve tarım sektörü üzerinde muhtemel etkilerini aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür:

1. Tarımda Mevsimlik İşçilik

Tarımsal üretimde özellikle mevsimlik işçi çalıştıran çiftçiler ve tarım işletmecileri büyük sorunlarla karşı karşıya kalmıştır.

İşçilerin ürün toplamak için toplu olarak taşınması ve barınması, salgın riskini artıracığı için kısıtlamalara gidildiğinde ürünlerin hasat edilmesi ve toplanması sorunlar yaşanmaktadır.

Bununla birlikte bazı bölgelerin tarımında göçmen işçi bulmada da -sınırların COVID-19 nedeniyle kapanmasından dolayı- sorunlar yaşanmaktadır.

İçinden geçtiğimiz dönemin Türkiye'de bitkisel ürün ekiminin ve dikimin yapıldığı dönem olduğu dikkate alındığında, göçmen ve mevsimlik işçi konusunun COVID-19 etkisinden arındırılacak şekilde ve iyi yönetilmesi gerekmektedir.

Bunlara ek olarak, mevsimlik veya geçici tarım işçilerinin yıllardır var olan gelir, barınma, beslenme ve sağlık sorunları içinde olduğumuz salgın sürecinde daha da derinleşecektir. Bu sorunlara çözüm sağlayacak adımların da atılması gerekmektedir.

2. Tarımda Yaşlı Nüfus

Türkiye'de tarımsal üretimi yapanlar çoğunlukla ileri yaş grubundadır.

Tarım işgücünde yaşlanma Türkiye'nin genel tarım sorunlarının başında gelmektedir.

Bilindiği üzere COVID-19 özellikle 65 yaş üstü insanlar için daha yüksek risk taşımaktadır.

Bu nedenle tarımda çalışan özellikle ileri yaş grubundaki küçük üreticiler COVID-19 nedeniyle daha riskli bir durumdadır.

3. Gıda Ürün Tedarik Zinciri

Sınırların kapatılması, seyahatlerin durdurulması, iş yerlerinin kapatılması, insanların evde kalması, otel, restoran ve diğer işletmelerde gıda tüketiminin azalması gibi nedenlerle ürün tedarik zincirinde aksamalar meydana gelmektedir.

Özellikle büyükşehirlerde marketten alışveriş yerine sanal market alışverişi öne çıktı.

Bu süreçte gıda stokunun yönetimi ve dağıtımı çok büyük önem taşımaktadır.

4. Küçük Üreticilerin Ürün Satış ve Dağıtım

COVID-19 nedeniyle insanların evde kalması ve gıda alışverişlerinde market kanallarını kullanması sonucu bitkisel ve hayvansal üreticilik yapan çiftçilerin ürünleri kolaylıkla tüketiciyle ulaşamamaktadır. Market ve gıda şirketlerine ulaşamayan küçük üretici zorluklar yaşamaktadır.

Bu süreçte sıkışan gıda satış kanalları nedeniyle küçük üreticinin ürünlerini kolaylıkla satışa sunabileceği kanallar oluşturması önem taşımaktadır.

5. Gıda İşleme ve Üretim Süreci

COVID-19 nedeniyle ortaya çıkan karantina hali ve üretimde COVID-19'dan korunma koşullarının sağlanamaması nedeniyle gelecek dönemde yeterli miktarda gıda arzı sağlanamayabilir.

Gıda arzının tüm COVID-19 senaryolarına cevap verebilecek şekilde güvence altına alınması için gerekli eylem planının belirlenmesi gerekmektedir.

6. Tarım ve Gıda Üretiminin Dışa Bağımlı Yapısı

Türkiye'nin dışa bağımlı olduğu ve ithal etmek zorunda olduğu yem hammaddeleri, yağlı tohumlar, makine parçaları, ilaç ve diğer ürünlerde ithalatla ilgili sorunlar yaşanabilir.

Ayrıca dövizdeki artışa bağlı olarak ithalata dayalı ürünlerde fiyat artışı Neden olacaktır.

Bu sıkıntıları bertaraf edecek planlamanın da bir an evvel yapılması gerekmektedir.

7. Gelir Kaybı / Yoksulluk

COVID-19 nedeniyle doğacak işsizlik ve ekonomik krizlerden etkilenen yoksul sayısı artacak ve gıdanın bu yoksullaşan kesime ulaştırılmasında (özellikle alım gücünün düşmesi nedeniyle) sıkıntılar meydana gelebilir.

Unutulmamalı ki, COVID-19'dan korunmanın en önemli yollarından birisi "sağlıklı beslenmek"tir.

Salgın hastalıklar sırasında tüm yurttaşların yeterli ve dengeli beslenmesi için gerekli tedbirlerin şimdiden hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Ülke nüfusunun, daha ne kadar süreceği belli olmayan COVID-19 salgını karşısında bir gıda krizi sorunu yaşamamasını temin edecek politikaların belirlenmesinde ve uygulanmasında kamusal çıkarlara öncelik verilerek tarımsal üretimin tüm aktörleriyle birlikte istişare içinde hareket edilmelidir.

Sayılan tüm bu sorunlar nedeniyle yaşadığımız **COVID-19 salgını ve kişisel karantina sürecinin sağlıklı bir şekilde yönetilebilmesi için tarım ve gıda alanında en kısa zamanda kapsamlı bir Eylem Planının hazırlanması hayati önemdedir.**

COVID-19'un sıralanan bu muhtemel etkilerini önlemeye yönelik bir Eylem Planının radikal tedbirler içermesi kaçınılmazdır.

Bu düzeydeki radikal tedbirler de ancak kamunun kontrolünde yürütülebilir.

Bu amaçla gıda güvenliği ve güvencesini sağlayacak bir sistemle COVID-19 sürecini en iyi şekilde atlatmak için öncelikli olarak “**Tarım ve Gıda Kurulu**” kurulmalıdır (Kurulu oluşturacak kurum ve kuruluşlar; Tarım ve Orman Bakanlığı, Çiftçi-Sen, Türk Veteriner Hekimler Birliği, TARIM ORKAM-Sen, Lisanslı Depoculuk Birliği, Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO), TAGEM, TİGEM, Ziraat Müh. Odası, Gıda Müh. Odası, Türk Tabipler Odası, Gıda Perakendeciler Birliği, TÜRKTOB - Türkiye Tohumcular Birliği, Semt Pazarları Odası, Gıda Hal İdareleri ile tarım ve gıda alanında çalışan akademisyenler ve bürokratlardır).

Kurulun COVID-19 salgını esnasındaki hedefi, gıda güvenliği / güvencesi gözetilerek gıda üretim ve dağıtım sürecinde, ekolojik tahribata yol açmadan doğa ve insan sağlığını koruyacak tedbirlerin alınması ve hiçbir ayırım gözetmeksizin Türkiye’de yaşayan tüm herkese sağlıklı gıda sağlanması olmalıdır.

Bu hedefle, sorunlar ayrıntılı bir şekilde alt gruplara ayrılarak ele alınmalı ve en kısa zamanda Acil Eylem Planı çıkarılmalıdır.

Acil Eylem Planının alt kategorileri şu şekilde belirlenmelidir:

1. Tarımsal Üretim
2. Gıda Üretimi (İşleme, Depolama, Lojistik)
3. Gıda Dağıtımı (Depolama, Lojistik ve Perakende Satış)
4. İthalat ve İhracat Süreçleri

Acil Eylem Planı Önerileri

1. Tarımsal Üretim Kategorisindeki Öneriler

Salgın sürecinin devam edeceği öngörüsü ile bir an önce **tarımsal üretim planlaması** yapılmalıdır.

- 1) Bitkisel ve hayvansal üretimdeki desteklemeler COVID-19 sürecinden kaynaklı gecikmeler yüzünden kesinlikle aksamamalı ve tarımsal üretimin zamanına uygun şekilde desteklemeler yapılmalıdır.

2020 yılı için belirlenen 22 milyar TL desteğin ödenmeyen kısmı Haziran ayı sonuna kadar ödenmelidir.

Bu desteklemeler, **Tarım Kanunu'na göre tam olarak belirlenmeli** (Gayrisafi Milli Hasılanın yüzde 1'inden az olamaz hükmüne göre), bu hespla ortaya çıkacak ilave destekleme ödemelerinin yapılacağı tarihler açıklanmalı ve bu tarihlere uyulmalıdır. Her ne olursa olsun, **2020 yılına ait destekleme ödemelerinin yapılması gelecek yıla sarkıtılmamalıdır.**

- 2) **Çiftçilerin üzerindeki bireysel krediler, Ziraat Bankası ve Tarım kredi borçları tamamen silinmelidir.**
- 3) BAĞ-KUR prim borçları olan çiftçilerimizin bu borçları silinmelidir.
- 4) Tarımsal üretimde nüfusun yaşlı olması, COVID-19 salgınının özellikle 65 yaş üstü insanlardaki etkileri nedeniyle öncelikli üreticiler olarak görülmeli, tarım üretimi yapan küçük üreticilere COVID-19'dan korunma için **gerekli olan tüm sağlık ekipmanları sağlanmalı ve bu süreçte tarımsal üretim için yaşlı nüfus yerine genç nüfusu özendirerek teşvikler yapılmalıdır.**
- 5) Tarım bölgelerine göre, bağlı bulunan il ve ilçe kurumlarında bilgi alınarak üretimdeki yaşlı nüfus hesaplanmalı ve yine aynı il ve ilçede bulunan genç işsizleri teşvik etmek için ekonomik veya sosyal hizmet sağlanmalıdır.
- 6) Mevsimlik tarım emeğinde yaşanan sıkıntılardan dolayı çiftçilerin zor durumda kalması muhtemel görünmektedir. COVID-19 önlemlerine uygun koşullarda mevsimlik tarım işçilerinin taşınması, barınması ve gıda süreci en iyi şekilde ve tüm **salgın süresi boyunca** planlanmalıdır. Tamamına yakını kayıt dışı ve sosyal güvenlikten yoksun çalışan ve yaşayan mevsimlik tarım işçilerinin ülkemizin en dezavantajlı grupların başında

- gelmektedir. Barınma (elektrik, su, kanalizasyon, vd.), sağlık ve beslenme koşullarının yetersizliği, sosyal güvenceden yoksun oluşları, çocuklarının okulu yarıda bırakmak zorunda kalmaları, iş kazaları, kadınların ev içi ve ev dışı rollerinin ağırlığı dikkate alınarak mevsimlik işçilerin yaşam koşullarının iyileştirilmesine yönelik tedbirler alınmalıdır.
- 7) COVID-19 süresince tarımda ortaya çıkacak işgücü açığının kapatılması için Bölge / İl bazında tarımda çalışmak isteyenlerin başvurularını almak için digital ortamda bir “İşçi Bulma Platformu” oluşturulmalıdır.
 - 8) COVID-19 salgınından en fazla etkilenecek olan kesim; az topraklılar, topraksızlar, kırsalda engellilerdir. Sosyal devlet ilkesi gereği kırsaldaki bu kırılgan kesimin sosyal güvencelerini sağlayacak önlemler alınmalıdır. Bununla beraber Türkiye’de 2,5 milyon kadının tarımda çalıştığı, çocuk işçiliği sorununun devam ettiği göz önüne alınarak, tarımda kadın çalışanlarının sorunları gözetilerek kadınların sosyal güvenlikleri sağlanmalı ve çocukların COVID 19 ve bulaşıcı hastalıklardan korunması ile çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik planlama yapılmalıdır.
 - 9) **Tüm Salgın süresince** (ikinci bir dalga olabileceği de hesaplanarak) **ekim, dikim ve hasat zamanlarında** ücretli emek ihtiyacı olan çiftçiler tespit edilmeli, gerekli hijyenik koşullar oluşturularak, **tarım işçileri organize edilmelidir.**
 - 10) Bunun için öncelikle bilgilendirme kitapçıkları basılmalı, temizlik ve hijyen için gerekli olan malzeme dağıtılmalı (temizlik ve hijyen kiti), **sağlıklı koşullarda barınmalarını sağlamak için yerelde bulunan devlet kurumlarına ait yatakhaneler, misafirhane olarak kullanılan binalar, AFAD ve Kızılay’a ait çadır ya da konteynırlarla barınma koşulları sağlanmalıdır.**
 - 11) Mevsimlik işçilerin çok olduğu alanlarda sağlık görevlileri düzenli kontroller yapmalıdır.
 - 12) Üretimde bulunan çiftçilere **bu süreçte ücretsiz doğalgaz, elektrik ve su sağlanmalıdır.**
 - 13) Tarım ve hayvancılıkta kullanılan **elektrik borçları ile tarımsal sulama borçları faizsiz olarak salgın sonuna kadar ertelenmeli, icra takipleri durdurulmalıdır.** Üreticinin borçlarından dolayı uygulanan **su ve elektrik kesintileri sona erdirilmelidir.**
 - 14) **Desteklemelere hijyen desteği de katılmalıdır.** Tıpkı mazot, gübre desteği gibi hijyen ürünleri desteğinin de sağlanması için düzenlemeler yapılmalıdır.
 - 15) Üretim yapılan tarla bağ ve bahçelerde **geçici olarak görev yapacak sağlık personeli sağlanmalı** ve tarım emekçilerinin sağlık durumları düzenli olarak kontrol edilmelidir.

- 16) COVID-19 salgını nedeniyle mazot, gübre, ilaç gibi ithal ürünlerdeki fiyat artışları gözetilerek yeni destek paketleri organize edilmelidir. Bu süreçte yaşanacak nakit sıkıntısı için üretici çiftçilere kredi desteği verilmeli, **çiftçinin kullandığı mazotun KDV ve ÖTV'si kaldırılmalıdır.**
- 17) **Gübre destekleri arttırılmalı, tohum ve zirai ilaç temininde üreticiye daha fazla destek sağlanmalıdır** (Bakanlık tarafından sınırlı bölgelerde ve sınırlı şekilde olacağı açıklanan tohum desteğinin bu dönemde etkin bir destekleme olamayacağı açıktır).
- 18) **Gübre, tohum ve tarım ilacı gibi ithalat payı yüksek olan ürünlerin Türkiye'de üretimini sağlamak için TIGEM ve TAGEM gibi kamu kuruluşları hızlıca aktif hale getirilmelidir** (İthalatına bağlı olduğumuz gübre ve tohum gibi ürünlerde yerel ve zehirsiz üretim yöntemlerine geçiş sağlanabilir).
- 19) İthalat ve ihracat kısıtları göz önünde bulundurularak ülke içinde **tohum, gübre ve ilaç üretimi için laboratuvarlar devlet eliyle kurulmalıdır.**
- 20) COVID-19 karantina süreci göz önüne alındığında **Türkiye'nin ithal ettiği temel tarım ürünlerinin (buğday, mısır, pirinç gibi) ayrıntılı çalışması yapılarak, ithal edilen gıda ürünlerinin ülke içinde üretilmesi için çiftçiler desteklenmeli ve ekimde öncelikli ürünler belirlenmelidir.**
- 21) **Temel gıda ürünlerinin hammaddesini oluşturan tarımsal ürünlerde üretim ve tüketim dengesi izlenerek, gıdada oluşacak arz kaybının önüne geçilmelidir.**
- 22) **Temel gıda ürünlerinde devlet alım garantisi ile destekleyici önlemler alınmalıdır.**
- 23) COVID-19 sürecinde başta TMO, ESK, ÇAYKUR olmak üzere, çiftçi kuruluşu, kooperatif ve birlikler (Tariş, Trakya Birlik, Çukobirlik, Karadenizbirlik, Pankobirlik, Tarım Kredi Kooperatifi gibi) **üreticinin ürünlerinin alımı konusunda tam olarak görevlendirilmelidir.**
- 24) COVID-19 sürecinde kolonya tedarikinde gerekli olan etil alkolü sağlayan **şeker pancarı üretimi arttırılmalı ve kamunun elinde olan şeker fabrikaları işlevsel hale gelmelidir.**
- 25) İl ve ilçe tarım müdürlükleri COVID-19'dan korunma ile ilgili bilgilendirme çalışmalarına başlamalı ve çiftçilerle birlikte süreç yürütmelidir.
- 26) **Tarımsal ürün depolanması ücretsiz gerçekleştirilmeli, tarımsal ürünlerin depolanması için devlet, TMO'yu kullanıma açmalı ve ayrıca özel işletmelerde bulunan lisanslı depocuların, bu süreçte devlet desteği ile çiftçiden bedel almaması sağlanmalıdır.**

- 27) COVID-19'un hayvanlardan bulaşan bir virüs olduğu düşünülürken, gıda güvenilirliği ve sürdürülebilir gıda güvenliği ancak hayvan sağlığı ve refahının güvence altına alındığı ve sürdürülebilir hayvan yetiştiriciliğinin tesis edildiği bir ortamda temin edilebilir. **Hayvan sağlığı ve bakımı için veterinerlerin çalışma koşulları COVID-19 sürecine göre yeniden düzenlenmelidir.**
- 28) Hayvan sağlığı için risk oluşturacak süreçler, veteriner hekimlerle birlikte takip edilmelidir. **Çiftçi örgütleri, gıda ve tarım mühendisleri ile veterinerler birliği bu süreçte birlikte organize olmalıdır.**
- 29) Hayvancılık yapan üreticilerimiz için **yem fiyatlarında ve tedarikinde daha fazla destek verilmeli, mera alanları yetiştiricilere bedelsiz tahsis edilmelidir.**
- 30) **Et ve Süt Kurumu (ESK) depolarında bekleyen etler (tüketilmesi için bir engel yok ise) yoksul ailelere sosyal devlet sorumluluğu ile dağıtılmalı, et ve et ürünleri ile süt ve süt ürünlerinde KDV sıfır olmalıdır.**
- 31) **Balık üreticilerine tüketimin daraldığı COVID-19 sürecinde destek verilmeli, yerli üreticinin ayakta kalması için 6 ay süreli uskumru ve somon ithalatına sınırlama getirilmesi düşünülmelidir.** Yerli üretimde bulunan balıkçılara COVID-19 **yem desteği** verilmelidir.
- 32) Tarımda su kullanımı uygulaması COVID-19 sürecinde takip edilmeli ve kontrolleri sürekli yapılmalıdır.
- 33) COVID-19 sürecinde **temiz gıda için önemli bir ön koşul olan ambalajlı gıda temini için devlet desteği sağlanmalı** ve üretim süreci üretim kooperatifler ile örgütlenmelidir.
- 34) Tarım ürünlerinin (bitkisel ve hayvansal ürün) taşınma sürecinde, gıda taşıma sertifikasyonuna geçilerek tır ve kamyon şoförlerine özel izin verilmeli, TIR ve kamyon şoförlerinin sağlık taramaları yapılmalıdır.
- 35) **Hazineye ait tarım arazisini kiralayan çiftçilerden 1 yıl kira alınmamalıdır.**
- 36) Büyükşehir belediyeler kanunu ile belediyeye geçen köy yerlerindeki üretimin koordinasyonu için belediyelerle birlikte çalışılmalıdır.
- 37) **Belediyeye ait tarım alanlarını kiralayan çiftçilerden bir yıl süreyle kira alınmamalı ve varsa diğer tarım alanları da üretime açılacak şekilde düzenlenmelidir.**
- 38) COVID-19 salgını ile birlikte ortaya çıkan sorunlardan biri de küçük üreticilerin pazara ulaşma olanaklarında ortaya çıkan güçlüktür. Bu kapsamda yerel pazarların güçlendirilmesi ve üreticilerin bu pazarlara ulaşma olanakları sağlanmalıdır. Bu

kapsamda başta büyükşehir belediyeleri olmak üzere yerel yönetimlerin küçük üreticilerin ürünlerini yerel pazarlara erişiminde oynayacağı roller belirtilmeli ve iyi örneklerle yer verilmelidir.

- 39) COVID-19 sürecinde ev içi gıda tüketimi artması, gıda atık sorunu ve obezite gibi sorunlarla karşılaşmamak için sağlıklı ve dengeli beslenme konuları beslenme uzmanlarıyla birlikte koordine edilmeli, sosyal medya ve televizyon gibi görsel ve yazılı kanalları kullanarak bu konuda spot çalışmalar yapılmalıdır.
- 40) Anadolu'da karantina altına alınan köyler başta olmak üzere **köylülerin üretim sürecini aksatan COVID-19 önlemleri nedeniyle oluşan çiftçilerin zararı karşılanmalıdır**. Bu köylerde üretimin devam etmesi için çalışmalar başlatılmalı, köye yakın yerleşim yerleri ile koordineli bir şekilde genç işsizler çalışmaya çekebilecek ekonomik ve sosyal avantajlar sağlanmalıdır.
- 41) **Geliri düşük olan veya geliri olmayan orman köylülerine her ay nakdi sosyal yardım desteği sağlanmalıdır**.
- 42) **KOBİ'lere sağlanan faizsiz ve 5 yıl geri ödemesiz kredi olanakları çiftçilere de sunulmalıdır**.
- 43) COVID-19 nedeniyle tarımda kullanılacak makine ve ekipmanların kullanım koşulları sağlık tedbirleri alınarak yapılmalı her çiftçiye ulaşması sağlanmalıdır.
- 44) Online platform kurularak tarımsal üretimin bu dönemde sağlanması için gerekli bilgiler ve sık sorulan soruların yanıtları yayınlanmalıdır.

2. Gıda Üretimi (İşleme, Depolama, Lojistik) Kategorisindeki Öneriler

- 45) Tarımsal ürünlerin işlenmiş gıdaya dönüşmesinde özellikle çalışanlar gözetilerek planlama yapılmalıdır.
- 46) İşyerinde çalışma koşulları **sosyal mesafeye uygun şekilde** planlanmalı, TTB'nin öngördüğü koşullar çerçevesinde çalışmalar düzenlenmeli ve sağlık ekipmanları (hijyen malzemeleri) tüm çalışanlar için temin edilmelidir.
- 47) **"Ücretli izne" çıkarma mecburiyeti ile karşılaşıldığında, çalışanın (işçinin) SGK primlerinin yatırılmış sayılması veya işveren tarafından ödenebilmesi için devlet katkı/teşvik sağlamalıdır.**
- 48) Hiçbir işçiyi işten çıkarmamak koşuluyla **gıda ve içecek sanayiine enerji teşviki** verilmelidir.
- 49) Hiçbir işçiyi işten çıkarmamak koşuluyla işçilerin SGK primlerinin ödenmesi hususunda, ülkedeki mevcut durum belirli bir istikrar seviyesine erişene kadar, **SGK primleri için faizsiz erteleme kolaylıkları** sağlanmalıdır.
- 50) **Geçici kapama/kısa çalışma/evden çalışma gibi tedbirler kapsamında, personel ücretleri yüküne devlet desteği sağlanmalı ve üretimin azalması nedeniyle aktif olarak çalışmayan personel için destek ödemeleri yapılmalıdır.**
- 51) İŞKUR tarafından yayınlanan Kısa Çalışma Ödeneği kapsamı ve düzenlemesi tam olarak netleştirilmelidir.
- 52) Ambalajlı gıda üretim ve satışında kullanılan **hammadde ve ambalaj tedarikinde (ithalat dahil) alınan KDV geçici süreliğine düşürülmeli ve temel gıda ürünlerinde KDV kaldırılmalıdır.**
- 53) İş yapamadığı için zora düşen ve zorunlu kapanan işletmelerin işsiz kalan çalışanları ve düzensiz işlerde çalışanlarla ilgili olarak İşsizlik Fonu'nun devreye gireceği bir düzenleme yapılmalıdır.
- 54) İç piyasa lojistiğinde araç bulma sorunları başlamıştır. İlerleyen dönemde bu sorunların daha da artması muhtemel olduğundan **lojistik firmalarına belli destekler getirilerek, ek araç temini konusunda kolaylık sağlanmalıdır.**
- 55) Online platform kurularak gıda işleme, depolama ve lojistik bilgileri bu platformdan sağlanmalıdır.

3. Gıda Dağıtımı (Depolama, Lojistik ve Perakende Satış) Kategorisindeki Öneriler

- 56) Tarımsal ürünlerin nerede ve ne kadar olduğu bilgisi ile işlenmiş gıda ürünlerinin depo bilgileri ortak bir havuzda toplanmalı ve en kısa tedarik süreci ile gıda dağıtımı sağlanmalıdır.
- 57) **Depo faaliyetleri için TMO ve lisanslı depoculuk birlikleri ile gıda işletmeleri ve tarım üreticileri birlikte süreci organize etmelidir.**
- 58) Gıda taşımacılık faaliyetleri koordine edilmeli ve taşıma sürecinde çalışan tır ve kamyon şoföründen depo görevlilerine kadar tüm çalışanlar sağlık personeli gibi önlem almalıdır.
- 59) **Gıdanın yerel dağıtımı (mahalle bazında) yerel yönetimler ve varsa yereldeki inisiyatif, kooperatifler ve dayanışma ağları ile koordineli yapılmalıdır.**
- 60) **Gıdanın evlere dağıtımı için online bir sistem geliştirilmeli ve ayrıca telefon hattı oluşturulmalı, yaşlı ve engelliler için dağıtım ağına erişim kolaylığı sağlanmalıdır.**
- 61) Market çalışanları başta olmak üzere satış yerlerinde çalışanları ve tüketicileri koruyucu hijyen koşulları yerine getirilmelidir.
- 62) Şehirlerde bulunan yaş sebze ve meyve halleri ve kuru gıda hallerinde çalışanlar süreç hakkında bilgilendirilmeli ve COVID-19 sağlık koşullarına uygun bir şekilde gıda sevkiyatı sağlanmalıdır.
- 63) **Yaş sebze ve meyve satan hallerdeki giriş ve çıkış fiyatlarında KDV oranı sıfıra indirilmelidir.**
- 64) Semt pazarlarında pazarcıların sağlık kontrolleri yapılmalı, semt pazarı kurulacak mahallede temizlik sürecine başlanmalı, pazarın içinde kalabalık olmamasına dikkat edilmeli, bu amaçla gerekirse il ve ilçe yerel yönetimlerinden destek alınmalı ve semt pazarlarında kontroller sıklaştırılmalıdır.
- 65) **Hem taşıma süresince araçlarda hem de gıda depolarında ve marketlerde düzenli olarak hijyen sağlayıcı ürünler sağlanmalı ve tüm aşamalarda sosyal mesafenin korunması göz önünde tutulmalıdır.** Gıda tedarik firmaların bu koşullara uyup uymadığı denetlenmeli ve gerekirse cezai yaptırım uygulanmalıdır.

4. Tarım ve Gıdada İthalat ve İhracat Süreçleri Kategorisindeki Öneriler

Birçok ülkede gıda tedarik zinciri farklı farklı ülkeler aracılığıyla yapılmakta ancak COVID-19 süreci nedeniyle alınan önlemler, ülkelere giriş çıkışları sınırlandırmaktadır.

Türkiye gıda sektöründe de ithalata bağımlı üretim yapmaktadır, bu nedenle başta tarımsal ilk girdiler, ambalaj ve paketleme ürünlerindeki girdiler ve dayanıklı gıda ürünleri gibi bazı kalemlerde ithalat zorunluluğu mevcuttur.

Tarım ve gıda sürecini en sağlıklı şekilde yürütmek için aşağıdaki ithalat ve ihracat tedbirleri önerilmektedir:

- 66) Gıda taşımacılık faaliyetleri koordine edilmeli ve taşıma sürecinde çalışan TIR ve kamyon şoförlerinden depo görevlilerine kadar, tüm çalışanlar COVID-19 hijyen kurallarına uymalı ve bu süreç Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından düzenli denetlenmeli, sağlık koşullarına uyulmamasına karşı cezai yaptırım olmalıdır.
- 67) Sınıra giriş çıkışlarda hızlı COVID-19 testi uygulanmalıdır.
- 68) Gümrük kapılarındaki COVID-19 korunma ekipmanlar attırılmalıdır.
- 69) Gümrük bekleyen ithal edilen hammaddelerin gümrük analiz yapma periyodu genişletilmeli ve öncelikli olarak yapılmalıdır.
- 70) **Temel gıda ürünlerinde iç talebi yerel üretim karşılamıyorsa bu süreci öncelikle ele alıp iç üretim desteklenmeli, sadece yurt içi arz eksikliği durumunda gıda ithalatı yapılmalıdır.**
- 71) **Salgın nedeniyle ülkelerin gıda üretim ve ihracat koşullarındaki sapmalar gıda güvenliği risklerini artıracaktır. Bu nedenle ülkemize ithal edilen gıda ürünlerinin kalite kontrolü ile ilgili çalışmaların analitik kapsamının genişletilmesi ve ithal ürünlerin tamamının analiz kapsamına alınması gıda güvenliğinin sağlanması açısından bir gerekliliktir.**
- 72) İlgili firmalara özellikle hammadde ihtiyaçlarını karşılamak üzere ithal ettiği ürünlere ilişkin gümrük vergisinin ödenmesinde kolaylık sağlanmalıdır.

IV. Bölüm

Tarım ve Gıdada Orta Dönem Strateji Önerisi

IV. Tarım & Gıdada Orta Dönem Strateji Önerisi

Yaşadığımız COVID-19 salgını kısa dönemli olarak düşünülmecek dersler ortaya koymaktadır. Salgının atlattığı dönem için de planlamaya şimdiden geçilmeli ve COVID-19 sürecinin gösterdikleri ile tarım ve gıda politikaları oluşturulmalıdır.

Tarım politikalarını oluştururken **iklim değişimini ele almadan yapılacak çalışmalar yeni salgınlara neden olabileceği gibi hem sağlık hem de gıda krizini derinleştirecektir.**

Kamusal yarar gözetilerek tüm değişkenleri içine alan bir planlama şarttır.

Bu süreçte ekolojik bütünlüğü ve iklim değişikliğinin etkilerini anlamak ve bu amaçla en uygun düzeyde uyum sağlanmasına yönelik stratejileri belirlemek önceliğimiz olmalıdır.

Orta vade olarak sunduğumuz önlemler, **yaşanan COVID-19 krizine çözümler üretebilecek, tüm canlıları içerecek ekolojik yaşam kaygılarını gözetten bir perspektifle; yaşanabilir alanlar, sağlıklı üretim yapısı, ürün ve dağıtım koşullarıyla yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası yapılanmış, tarım ve gıdanın üretimden tüketime ve atık haline kadar tüm süreci içine almayı hedeflemektedir:**

1. **İklim değişikliğine “destek fonu”** oluşturulması
2. Biyo-çeşitliliğin korunması ve bilgilendirme yöntemlerinin geliştirilmesi: yerli genetik kaynakların ve biyo-çeşitliliğin tespit, korunma, ıslah ve yaygınlaştırılması çalışmalarının artırılması, uluslararası bitki genetik ağı bilgisi ve etkileşiminin sağlanması
3. **Gıda ve tarım için bitki genetik kaynak sistemi** oluşturulması
4. Tarımda **iklim değişikliği araştırma ve uygulama enstitüsü** oluşturulması: Türkiye'nin geçmiş iklim durumu ile gelecek tahminleri ve analizlerinin yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde raporlanması
5. Tarımda **su ve su varlıklarının korunmasına dair “kamusallık politikası”nın oluşturulması:** Tarımda yüzde 100 basınçlı sulamaya geçiş, ekolojik ve “kamusallık” ilkeleriyle su kanunu çıkarılması, kullanılan suyun içeriklerinin analiz edilmesi, yerel, bölgesel, ulusal bazda bilgilerin toplanması ve bu bilgilerin yurttışa bildirilmesi

6. **İklim bazlı dinamik tarım sigortası:** Şu anda uygulamaya konulan ürün sigortası yerine iklim koşulları ve kritik değerleri gözeterek, risk ve belirsizliğin azaltılması için gelir garantili ürün sigortasının oluşması
7. **Ülkenin gıda ve tohumluk ihtiyacını kesintisiz karşılamak üzere stoklar ve depolar oluşturulması**
8. **Toprakta Karbon tutulumunu artıracak, tarım kaynaklı emisyonu azaltacak iklim dostu tarım uygulamalarının desteklenmesi**
9. Çiftçi, çocuk ve gençlerin eğitimi ve dinamik bilgilendirme yapılması: Hem kırdan hem kentte süreli eğitimler verilmeli ve tarım için özel eğitim kurumları özendirilmeli; çiftçilik mesleki eğitim kurumlarının açılması ve eğitim alan gençlerin teşvik edilmesi, tarım ve ormancılıkta mesleki eğitimin geliştirilmesi
10. **Gıda pazarları kurulması:** Yerelde gıda üretim ve tüketim kooperatifleri ve birlikleri üzerinden kurulacak pazarların oluşması
11. **Üretici ve tüketici kooperatifleri oluşturulmasında geniş kredi olanakları sunulması**
12. **Kooperatiflere sağlanacak destek ve teşviklerin örgütlü davranışı öne çıkaracak, kooperatifçiliğin yaygınlaşmasına ve güçlendirilmesine katkı koyacak, üretimi teşvik edecek yatırım transferleri olarak sunulması**
13. Merkezi planlama ile kaynakların ortak kullanımına geçilmesi
14. Düşük gelirli çiftçi ve ihracat merkezli iklim değişikliğine uyum desteklemeleri
15. **Organik, yerel/endemik, coğrafi işaretli ve diğer nadir bulunan özel ürünlerin üretiminin teşvik edilmesi**
16. Tarımsal üretim danışmanlığı (modern tarım teknolojilerinin kullanımını özendiren hizmetler dahil), kontratlı üretim hizmetleri, ulaştırma hizmetleri, ticaret hizmetleri ve inşaat/kurulum hizmetleri gibi doğrudan hizmet sağlayıcılığın desteklenmesi
17. **Tarım ve gıda ürünlerine dair dış ticaret politikalarının revize edilmesi**
18. İthal girdi kullanımında seçiciliğe özen gösteren (bir yandan üreticiyi korurken, diğer yandan stratejik önemi olan sektörlerde sürekliliği gözetilen ve üretim yapısını bozmayacak) strateji ve uygulamaların geliştirilmesi
19. **Tarım-gıda lojistiğini iyileştirmeye yönelik teşvik ve desteklerin sağlanması:** Gıda üreticileri, perakendeciler için lojistiği etkinleştirecek iş modelleri; iyi lojistik ve tedarik

zinciri uygulamalarının oluşturulması ve tanıtılması; tarım-gıda lojistiğinde uluslararası anlaşmalara uyumun sağlanması; ürün, ambalaj ve lojistik standartlarının oluşturulması; lojistik faaliyetlerde çevresel duyarlılığın artırılması; lojistik faaliyetler, veri toplama ve analiz etkinliği ile izlenebilirliğin artırılması

20. **Toptancı hallerinin geliştirilmesi:** Üretici ve tüketici arası süre ve maliyet kayıplarının azaltılması
21. **Kırsal kalkınmayı destekleme kurumunu aktifleştirmek;** kırsalda tarım enstitülerinin kurulması; kent ve kır ağları master planlarının oluşturulması; yerel politika geliştirme ağı oluşturulması
22. **Geriye göç süreçlerinin takibi ve teşviki**
23. Dijital bilgi aktarımı, bilgi erişim teknolojilerinin artırılması: **Bilişim teknolojisini tarım sektörüne entegre ederek Akıllı Tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması,** Akıllı Tarım konusunda yetişmiş çiftçi/mühendis/ara eleman sayısının özel programlar uygulanarak artırılması; tarım-gıda lojistiğinde dijitalleşme düzeyinin ve entegrasyonun artırılması
24. **Ulaşım ve iletişim kanallarının güçlendirilmesi:** Ar-Ge ve inovasyonda kaynakların daha etkin kullanılması ile ulaşım ve iletişim alt yapısının iyileştirilmesi
25. Organik gübre üretiminin ve kullanımının teşvik edilerek **kimyasal gübre ithalatının ve çevre kirliliğinin azaltılması, biyolojik ve biyo-teknik mücadelenin yaygınlaştırılması,**
26. Beslenme okuryazarlığının artırılması
27. **Gıda kayıp ve israfının önlenmesine yönelik ulusal politikaların geliştirilmesi,** ulusal ve uluslararası iş birliklerinin artırılması
28. Deneyim ve teknik bilgi değişimi amaçlı uluslararası projelerin teşvik edilmesi
29. Orman içi ve kenarındaki mesken ve işyeri ruhsatlandırılmalarında yangın güvenliği açısından gerekli yasal düzenlemelerin oluşturulması
30. Tarım arazilerinde toprak koruma çalışmalarını teşvik etmek üzere bir **toprak koruma fonu** kurulması, üreticilerin arazilerinde yapacakları toprak koruma çalışmalarının desteklenmesi
31. Kentsel tarım olanaklarının geliştirilmesi
32. Tarımsal üretimde verimlilik artışı sağlamak ve görece daha verimsiz arazilerde tarımsal üretim yapmak üzere teknolojik olanaklardan, çok hızlı bir gelişim sergileyen hassas tarım teknolojilerinden yararlanılması

V. Bölüm

COVID-19 Sürecinde Diğer Ülkelerin Tarım ve Gıda Tedbirleri

V. COVID-19 Sürecinde Diğer Ülkelerin Tarım ve Gıda Tedbirleri

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), COVID-19'un gıda kaynaklı olmadığına, gıdalardan bulaştığına dair bir kanıt olmamasına rağmen gıda hijyenine dikkat edilmesi gerektiğini vurguluyor. Avrupa Gıda Güvenliği Ajansı (EFSA) da yaptığı açıklamada yeni COVID-19 için "gıdaların muhtemel bir kaynak veya bulaşma yolu olduğuna dair bir kanıt" olmadığını duyurdu.

Ancak FAO, hayvanların taşınması ve gıda zincirinde hijyene dikkat edilmesinin halk sağlığı için gerekli olduğunu ve bulaşıcı hastalıkların önlenmesine ve kontrolüne yardımcı olacağını belirtiyor.

COVID-19'un en yaygın olduğu bölge konumuna gelen Avrupa Birliği'nde tarımsal üretim ve gıda ihtiyacının karşılanması için ek destekler gündemde.

Diğer Ülkelerin Tecrübelerinden Faydalanma Gereği

Küresel bir salgın olan COVID-19 ile tarım ve gıda alanında diğer ülkelerin (özellikle sürece bizden önce girmiş ülkelerin) ne yaptığının bilinmesi, ülkemizde de bir plan oluştururken önemli kazanımlar sağlayacaktır.

Elde edilen sınırlı bilgiler, bazı ülkelerin ana sorununun tarımda emek gücü yoksunluğu ve gıda tedarik zincirindeki aksamalar olacağına işaret ediyor.

Bu iki sorun üzerine hükümetler önlemler alıyor. Ancak hem COVID-19 salgınının hızı hem de sağlık koşullarının sağlanma hızı bu süreci yavaşlatıyor.

Önceliğimizin doğa ve insan sağlığını gözeterek tarımsal üretimin devam etmesi için tarımda çalışan işçilerin sağlık koşullarını düzenlemek ve gıda tedarikindeki aksaklıkları gidermek olması gerekiyor.

Avrupa Birliği

AB üye ülkelerinden birçoğunun COVID-19 için aldığı kısıtlayıcı önlemler, AB çiftçilerini zor durumda bırakıyor.

AB, 25 Mart Çarşamba günü düzenlenen video konferans sırasında tarım-gıda endüstrisinin COVID-19 krizine daha koordineli bir yanıt vermesi gerektiğini söyledi.

Ancak Avrupa’da da başta meyve ve sebzeler olmak üzere birçok tarımsal üretim mevsimlik işçilere bağlı olduğundan, emeğin serbest dolaşımı kritik önemde.

Avrupa Parlamentosu'nun tarım komitesi başkanı Norbert Lins, **mevsimlik işçilerin hasadı güvence altına almak için güvenli yolculuklarının sağlanması** gerektiğini vurguladı.

Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonu (IFOAM), tüm tarım operasyonlarında 'sosyal mesafeyi' garanti etmenin her zaman mümkün olmadığını belirtti.

Parlamento, Komisyon’dan COVID-19 nedeniyle faaliyetlerini durdurma noktasına gelen balıkçıların tazminatına izin vermek için AB deniz ve balıkçılık fonu düzenlemesini istedi.

Avrupa Parlamento Üyesi Elsi Katainen "**Dünyanın geri kalanından gelen yardıma güvenemeyeceğimiz için AB kendi kendine yeterliliğini güçlendirmeli ve gıda sektörü zincirini düzenli tutmalı**" dedi.

30 Mayıs’ta AB Komisyonu, COVID-19 pandemisine karşı mücadelede kritik önem taşıyan “mobil” işçi olarak nitelendirilen AB içindeki işçilerin üretim alanlarına ulaşabilmelerini sağlamak için yeni pratik tavsiyeler yayınladı. Komisyon gıda sektörünün kritik sektörlerden olduğunu belirterek önümüzdeki haftalarda mevsimlik işçilerin ülkelerdeki kısıtlayıcı önlemler nedeniyle önemli bir işgücü sıkıntısıyla karşılaşılacağını belirtti.

Komisyon, yayınlanan kılavuzun üye ülkelere yol gösterici nitelik taşıdığını dile getirdi. Üye ülkeleri, sağlık taraması da dahil olmak üzere, göçmen ve mevsimlik işçilere sorunsuz bir geçiş sağlamak için hızlı prosedürler tesis etmeye çağırarak. Bu amaçla hem mevsimlik tarım işçilerinin hem de tedarik zincirinin aksamaması için “yeşil hat” olarak adlandırılan yeni bir prosedür tavsiye etmekte:

“Rehber dokümanımızın amacı, bu zor koşullarda AB'nin tedarik zincirlerini korumak ve hem malların hem de mobil işçilerinin ihtiyaç duydukları yere, gecikmeksizin seyahat edebilmelerini sağlamaktır. Sınır ötesi taşımacılığa kolektif ve koordineli bir yaklaşımla yapılması bugün her zamankinden daha önemlidir. “Yeşil hat” bu krizin ön cephesinde mevsimlik işçilerini korumak için özel olarak tasarlanmıştır. Bu öneriler dizisi zaten stresli olan görevlerini kolaylaştıracak ve çalışmalarına daha güvenli ve öngörülebilir yapacaktır.”

“Yeşil hat” sınır geçişlerindeki prosedürler en aza indirilmeli ve gerekli olan en uygun hale getirilmeli. Kontroller ve tarama, sürücüler araçlarını terk etmek zorunda kalmadan yapılmalı ve sürücülerin kendileri sadece asgari kontrollerden geçirilmeli. Yük taşıtlarının sürücülerinden, kimlik ve sürücü ehliyetleri dışında bir belge istenmemeli ve gerekirse işverenden bir mektup gösterilmesi yeterli olmalı.

Son olarak üye devletler, ülkelerine geri dönüş ve uluslararası yardım uçuşları için en az bir havaalanının işlevsel olmasını sağlamalı.

Komisyon Mart ayında, ulusal temas noktaları ağı ve üye devletlerin COVID-19 önlemi olarak aldığı ulusal ulaşım önlemleri hakkında bilgi sağlamak için bir platform oluşturdu. Ulusal temas noktalarının, yeşil hat sınır geçiş noktalarının etkin işleyişini desteklenmesi önerildi. AB üyesi olmayan komşu ülkelerde malların akışını sağlamak için bu ağ ile yakın çalışmaya yapması talep edildi.

Almanya

17 Mart'ta Almanya Tarım Bakanı Julia Klöckner, Almanya'daki süpermarketlerin kapanmayacağını ve gıda üretiminde herhangi bir sorun olmayacağını dile getirdi. Basın açıklaması yapan Klöckner, COVID-19 salgınına rağmen, Almanya'nın gıda arzında bir boşluk veya fiyat artışı yaşanmayacağını belirtti. Tarımın normal şekilde işlemeye devam ettiğini ve temel gıda maddelerinde, tedarik zincirlerinde veya hayvansal üretim ve hayvan yemlerinde herhangi bir darboğaz olmadığını söyledi.

Alman Çiftçiler Derneği (DBV) Başkanı Joachim Rukwied de “Gelecek haftalar ve aylar için gıda tedariki sağlandı” dedi.

Almanya, temel gıda maddelerinin çoğunun sağlanmasında kendi kendine yeterli olduğunu vurguladı.

Bunlarla birlikte, Almanya da **tedarik sağlamada sınırların kapanmasından endişeli. Tüm Avrupa düzeyinde, sınır ötesi gıda taşımacılığını kolaylaştırmanın yolları aranıyor.**

Sınır kontrolleri sonucunda sınır geçişlerinde oluşan ve gıda teslimatlarında gecikmelere neden olan trafik nedeniyle Avrupa Komisyonu gıda taşıyan tır ve kamyonlar için özel şeritleri serbest bırakmayı önerdi.

Buna ek olarak, araç kullanma yasağının gevşemesi ve Almanya'daki kamyon şoförleri için sürüş süresi uzatılması da düşünülmekte. Almanya Başbakanı Angela Merkel, Almanya'da çok sayıda mağazanın da kapatılacağını duyursa da süpermarketlerin açık kalması ve hatta çalışma saatlerinin uzatılması gerektiğini belirtti.

Almanya'nın tarım gündeminde ilk sırada mevsimlik işçi konusu bulunuyor. Her yıl Almanya tarlalarında çalışan yaklaşık 286.000 mevsimlik işçiden birçoğu yurt dışından geliyor. Klöckner, bakanlıkların şu anda gerekli çalışmaları yaptığını söyleyerek “işe alımlar için ‘uygulanabilir çözümler’ üzerinde çalışılıyor” dedi. Örneğin, catering gibi diğer sektörlerden işçilerin bu alanda kullanılabileceğini söyledi.

Alman hükümeti tarafından COVID-19 salgını tedbirleri ile sınır geçişlerine getirilen yasaklar mevsimlik işçilerin Almanya'ya girişini zorlaştırıyor.

Almanya’da uygulanan yasak AB ülkelerini de içeriyor. İçinde bulunduğumuz mevsimde kuşkonmaz ve çilek gibi ürünlerin hasat edilmesine yardımcı olmak için her yıl yaklaşık 300.000 mevsimlik işçi Polonya ve Romanya'dan Almanya'ya geliyordu.

Tarım Bakanı Julia Klöckner, boş pozisyonların bazılarının, COVID-19 krizi nedeniyle aniden işsiz kalan işçilerle doldurulmasını önerdi.

Önerilen tedbirler arasında mevcut işçilerin daha uzun süre çalışmasına izin verilmesi ve diğer sektörlerden geçici işçilerin işe alınması da var.

Gıda ve Tarım Bakanlığı 23 Mart'ta COVID-19 salgını nedeniyle birçok insanın, örneğin yemek veya perakende sektörlerinde çalışmadığını fakat aynı zamanda, tarımda 300.000 kadar işçi kaybı yaşandığını bildirdi.

Bu nedenle çevrimiçi bir platformla çiftçiler ve vatandaşlar arasında tarımda ekim ve hasat işlerine yerleştirilmek için temas mekanizması kuruluyor.

26 Mart'ta Federal Tarım Bakanı Klöckner, Almanya'daki en önemli gıda maddelerinin arzının güvence altına alındığına ilettili.

Federal Ulaştırma Bakanı Scheuer ile ortak basın toplantısında "Temel gıda maddeleri yeterli miktarda üretiliyor, işleniyor ve sunuluyor." diyerek COVID-19 salgını sırasında yiyecek biriktirmek için bir neden olmadığını söyledi.

İngiltere

COVID-19 salgını nedeniyle Tesco, Asda ve Waitrose gibi süpermarketler, müşterilerin panik içinde satın alma ve stoklamalarına yanıt olarak belirli ürünlerin alımlarını yoğunlaştırdığını açıkladı.

Resmi rakamlara göre İngiltere'de **tüketilen gıdaların yarısı denizaşırı ülkelerden geliyor** ve %30'u Avrupa Birliği'nden temin ediliyor.

İngiltere’de gıda üretim sürecinin tam zamanlı yapılmasından kaynaklı sıkıntılar mevcut.

Lojistiği çalışır durumda tutmak, gıdaları sağlamak ve ülke ekonomisini korumak için şart. Bu noktada gıda lojistik sağlayıcıları/taşıyıcıları için özel bir uygulama getirilmesi isteniyor.

İngiltere’deki Yük Taşımacılığı Birliği, kamyonların gerektiğinde servis görmesini sağlamak için çalışıyor ve hükümet lojistik işçilerine acil servis veya sağlık personeli gibi hizmet veriyor.

İngiltere çiftçi birliği, COVID-19 nedeniyle mevcut işgücü eksikliğinden endişe duymakta ve bu nedenle kriz ile işten çıkarılan kişilerden “kara ordusu” oluşturulmasını önermektedir.

Virüs nedeniyle yürürlükte olan kısıtlamaların, her yıl İngiltere'ye gelen 60.000 mevsimlik işçinin birçoğunun seyahat etmesini engellemesi muhtemel görünüyor. Ulusal Çiftçiler Birliği de bu nedenle hükümeti acilen harekete geçmeye çağırıyor.

Çevre, Gıda ve Kırsal İşler Dairesi, çiftçiler için 6 milyon £ tutarında yeni bir fon kurdu ve bazı kuralların gevşetildiğini duyurdu.

1.000'den fazla küçük ve orta ölçekli çiftçiyi ve toprak işçisini temsil eden küçük bir birlik olan Landworkers' Alliance, hükümeti normalde ücret ödemeseler bile küçük çiftçiliği desteklemeye çağırıyor.

Landworkers' Alliance ayrıca pazardaki bahçıvanları ve yerel topluluk gruplarını teşvik etmek için bir "zafer için ek-biç" programı talep etti.

İspanya

İspanyol çiftçiler, COVID-19 krizi nedeniyle sadece sağlık meseleleri hakkında değil, aynı zamanda zaten zayıflamış ekonomileri üzerinde de büyük bir etkinin ortaya çıkacağından endişeleniyorlar.

Mevcut krizin yanı sıra İspanya, tarım-gıda sektörü düşük kar oranları ve hızla yaşlanan çiftçi nüfusuyla başa çıkmaya çalışıyor.

İspanya Tarım Bakanı Luis Planas, "ulusal bir halk sağlığı acil durumu ile karşı karşıyayız" ve "birlikte çalışarak bu durumdan kurtulacağız" dedi. Vatandaşlara yiyecek arzının hükümetin önceliklerinden biri olduğunu ve garanti edildiğini yineledi.

İspanya, gıda arzını garanti altına almak için gerekli önlemlerin stratejik olduğunu düşünüyor. Bu doğrultuda Tarım Bakanı, sektöre girdi sağlayan (tohumlar, gübreler, vb.) tarımsal faaliyetlerle ilişkili perakende ticaretin aksaksız bir şekilde sürmesi için gerekli hammaddelerin sağlanmaya devam edileceğini bildirdi.

Tarım Bakanı, işçilerin taşınmasıyla alakalı şüphelerle ilgili olarak, sağlıklı ulaşımaya yönelik görüşmelerin sürdüğünü bildirdi.

Tüm bu süreçte Bakanlık, doğru bir teşhis koymak ve kritik noktaları bulmak için profesyonel tarım kuruluşları, toptan tedarik pazarları, sanayi ve tarım-gıda kooperatifleri ve gıda lojistiği ve dağıtım firmaları ile günlük temas halinde olduğunu bildirdi.

İspanya'nın en büyük platformlarından biri olan ASAJA örgütünün üyesi Adoración Blanco'ya göre işçiler arasında 1,5 metrelik 'güvenlik mesafesini' korumak sorun değil ancak tarımsal üretimde kullanmak için eldiven ve maske kullanımında sorun var. Sorun, İspanya'daki diğer üretim sektörlerinde olduğu gibi, bugünlerde maske ve eldivenlerin az olması ve eczanelerde yeterli stok bulunmaması.

Ayrıca işçilerin servisi ve seyahati konusunda da 2 metrelik sosyal mesafenin korunması konusunda zorluklar yaşandığını ekledi.

İtalya

İtalya da birçok Avrupa ülkesi gibi COVID-19 salgınında **tarımsal üretimi riske giren ülkelerden**.

İtalyan hükümeti tarafından virüsün yayılmasını önlemek için alınan sıkı tedbirlerden hasat, gıda paketleme ve nakliye alanları derinden etkilendi.

İtalyan Tarım Derneği Başkanı Massimiliano Giansanti, "**Bu dönem mısır ve ayçiçeği gibi bahar bitkilerinin ekim mevsimi**" ve "**Tarlalarda birçok iş var ve geçiş sınırlamaları çiftçileri zorlamakta**" dedi.

İtalya'nın en büyük Çiftçi Derneği Coldiretti, Romanya ve Arnavutluk gibi ülkelerden gelen on binlerce mevsimlik işçinin engellendiğini söyledi. İtalya'nın yüz binlerce çiftliği var ve elle yapılan işlerin çoğu **dışarıdan gelen göçmenler tarafından** gerçekleştiriliyor.

Çiftçiler Derneği Coldiretti, mevsimlik göçmen işçiler tarlalara gelemelerse tarım endüstrisinin ne kadar zora düşebileceğinin altını çizdi.

Sektördeki birçok çiftçi ve şirketler bu süreçte hükümetin desteğine ihtiyaç duyulduğu konusunda hemfikir. **Tüm paydaşlar Avrupa Birliği'nden virüs ve sonuçlarıyla ilgili ortak bir strateji oluşturmasını bekliyor.**

İtalya'nın yüz yüze kaldığı başka bir sorun ise bazı ülkelerin İtalyan ürünlerinden COVID-19 nedeniyle **ek sertifika talep etmeleri**. İtalya Tarım Bakanı Teresa Bellanova, "*Bazı ulusal makamlardan gelen ve İtalyan malları için ek sertifika taleplerini kabul edemeyiz, çünkü gıda ve paketlerin işlenmesinde herhangi bir enfeksiyon riski yoktur*" dedi. Bu ek taleplerin yasadışı olduğunu ileri sürdü.

İtalya'nın önemli gelir kaynaklarından olan tarımsal ihracat, bu spekülasyon durumu nedeniyle sektöre uğramış durumda.

Fransa

19 Mart'ta, Ekonomi Bakanı Bruno Le Maire genel bir mektup yayınlarak "*Sağlık ve gıda, vatandaşlarımızın iki temel kaygısıdır. Yemek yemek esastır ve her şeyin ters gittiği bu dönemde herkes bunun gerçek değerini gördü.*" dedi.

Hükümet, tarımsal gıda sektöründeki çalışanlara Fransız gıda tedarikini sürdürdükleri için teşekkür etti. "*Siz, kooperatifler çalışanları, KOBİ'ler ve tarım-gıda endüstrileri, bu tedarik*

zincirinde önemli bir bağlantısınız. Sağlığı koruma önlemleri ile koşullar ne olursa olsun kaliteli, güvenli, izlenebilir yiyecekler sunan sizsiniz. Fransızlar bunu bugün her zamankinden daha fazla fark ediyorlar” dedi.

Fransa Tarım Bakanı Didier Guillaume yaptığı açıklamada, ülkesindeki tarım sektörünün **yabancı işçilerin yokluğunu** azaltmak için önümüzdeki üç ay içinde tahmini olarak 200.000'den fazla kişiye ihtiyacı olacağını söyledi. "İçeride çalışmayan erkek ve kadınları Fransız tarımının büyük ordusuna katılmaya çağırıyorum" diyerek daha fazla "dayanışma" gerektiğini söyledi.

Yaklaşık 200.000 kişi olduğu tahmin edilen mevsimlik emek eksikliği büyük ölçüde COVID-19 salgını sonrasında sınırların kapanması nedeniyle oluştu. Sonuç olarak, **Fas, Tunus ve İspanya'dan mevsimlik işçiler Fransa'ya seyahat edemiyorlar.**

Çin

Çin çok sayıda ikili ve çok taraflı ticaret anlaşmasıyla küresel ticarete önemli bir yere sahip.

Ülkenin GSYH'sında ormancılık ve balıkçılık dahil olmak üzere tarımın payı 2018 yılında yüzde 7,19 oldu.

Tarımsal ticaret için önemli bir anlaşma olan, 2020 Ocak ayında Çin ve ABD hükümeti tarafından imzalanan ticaret anlaşmasının bir parçası da Çin'in önümüzdeki iki yıl içinde ABD tarım ürünlerinden en az 32 milyar dolar daha satın almayı kabul etmesiydi.

Ancak COVID-19 nedeniyle bu ticari anlaşmanın akıbetinin ne olacağı bilinmiyor.

Tarımsal ithalat ve ihracatı ile dünya ekonomisine yön veren Çin'de COVID-19 yüzünden gıda tedarikinde endişeler oluşmuş durumda.

Şubat ayında hayvan üreticileri ülke içinde salgınla gelen kısıtlamalar nedeniyle yem bulmakta zorluk yaşamaya başladı. Bu olayın yaşanması et tedarik zincirinin geleceği konusunda korkulara yol açtı.

Çin, gıda fiyatlarında daha fazla artış olur korkusuyla tarım pazarına erişim kısıtlamalarını gevşetmek zorunda kaldı.

COVID-19'un Çin geneline yayılması birçok pazar yerinin kapatılmasına ve hayvan yemi arzının karşılanamamasına yol açtı. Hayvanların her gün yemek yemeleri gerekir ve üretim döngüleri kısadır; süt ve süt ürünleri ile et ve et ürünlerinin arz ve piyasaları, hayvanlar günlük gıdalarını alamadıkları için ciddi bir risk altında.

Bunlara ek olarak arı kovani kamyonlarının planlandığı gibi tozlaşma hizmetleri sağlamak için bölgeler arasında seyahat etmesine izin verilmediğinden hem bal üretimi hem diğer birçok üründe daha düşük verim elde edileceğinden endişe edilmekte.

Çin'in tarım uzmanlarından bazıları **COVID-19 salgını nedeniyle bahar ekiminin zamanında gerçekleşip gerçekleşmeyeceğinin “belirsiz” olduğunu** söylüyorlar.

Sınırlama önlemlerinin neden olduğu ulaşımda yaşanan büyük aksaklıkların, çiftçilerin beklediği gübre gibi girdilerin teminini etkileyebileceğinden endişe ediliyor.

Ayrıca karantina kontrolleri nedeniyle mevsimlik işçilerin dikim için seyahat edebilmeleri de henüz güvence altına alınabilmiş değil.

Hükümet virüse karşı mücadele için makine ve ekipman alımına destek amacıyla üreticilere 140 milyon yuan (20 milyon \$) sübvansiyon dağıttı. Nisan ayı Çin'de tarım sezonunun en kritik ayı ve Çin hükümeti bunu kaçırmak istemiyor. Bu nedenle, başta makina altyapı kullanımı ile ilgili sorunlar olmak üzere üreticilerin tüm ihtiyaçlarını karşılamaya çalışıyorlar.

ABD

Ülke çapına yayılan COVID-19 tedbirleri kapsamında tarım önemli bir alan olarak kabul edildi. Bununla birlikte ülkede bazı ürünlerde üretimin kesintiye uğramadan devam etmesi bekleniyor. Örneğin, buğday ve pirinç de dahil olmak üzere temel ürünler üreten birçok ABD'li çiftçi, Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri kılavuzlarına uygun araçlarla yaparak sosyal mesafeyi koruyor ve COVID-19'un yayılmasını sınırlandırıyor. Uluslararası Gıda Politikası Araştırma Enstitüsü (IFPRI), bu ayın başlarında COVID-19'un şu anda genel gıda güvenliği için büyük tehdit oluşturmadığını, çünkü yeterli sayıda hammadde deposu bulunduğunu bildirdi.

ABD Tarım Bakanlığı (USDA), USDA Pazarlama ve Düzenleme Programları Sekreteri Greg Ibach ve USDA Gıda Güvenliği Sekreter Yardımcısı Dr. Mindy Brashears, paydaşlara COVID-19 ile ilgili zorlukları aşabilmek için 17 Mart'ta mektup gönderdi:

“USDA'nın Hayvan ve Bitki Sağlığı Denetim Servisi, Tarımsal Pazarlama Servisi ve Gıda Güvenliği ve Teftiş Servisi liderleri olarak, acentelerin, hizmetlerin zamanında teslim edilmesini sağlarken, çalışanlarımızın sağlığını ve güvenliğini sağlamaya kararlı olduklarını garanti edebiliriz. Amerika'nın gıda arzının tarladan sofraya tüm sürecini takip edeceğiz. Bu halk sağlığı tehdidine karşı ülke olarak bir araya geleceğiz. ABD Tarım Bakanlığı'nı gıda arz güvenliğini sağlama misyonumuzu yerine getirmek için endüstriyle yakın çalışmaya kararlıyız.”

Tüm bunlarla birlikte Çin'le Ocak ayında yapılan anlaşma gereği ABD'den yapılacak tarım ürünleri ihracatı için çiftçilerin ürün yetiştirmede sorunlar yaşayacağı belirtiliyor. Ayrıca ülkede özellikle yaş meyve ve sebze üretimi ile katma değeri yüksek tarım ürünlerinde üretimin aksayabileceği de dile getiriliyor. IFPRI'da kıdemli bir araştırma görevlisi olan Will Martin,

katma değeri yüksek ve daha uzmanlaşmış ürünlerde daha fazla engelle karşı karşıya olunacağını belirtiyor. Daha küçük ölçekli çiftliklerde yetiştirilen bazı meyve ve organik ürünler gibi gıdalar genellikle daha fazla emek gerektiriyor. Aynı zamanda, çoğu halen faaliyette olan marketlere değil, birçoğu geniş ölçekli olan veya ülke genelinde hizmetlerinin azaldığı restoran ve çiftçi pazarlarına satılıyor. Çilek, yaban mersini, elma gibi mevsimlik meyve yetiştiricilerin bir sorunu da arı ve arı yetiştiricileri. Yeterli miktarda tozlaşma olmaması durumunda ve arı kovanlarının taşınmasını yapacak insan gücü bulunmazsa bu sürecin de aksayacağı belirtiliyor.

ABD tarım Bakanlığının (USDA) aldığı bazı tedbirler:

- ▶ ABD Tarım Bakanlığı, USDA'nın faaliyetleri ile ilgili bazı temel endişe alanlarını ele alan bir web sitesi geliştirdi.
- ▶ USDA ayrıca Gıda Güvenliği, Gıdaya Erişim, Evcil Hayvan Güvenliği ve Ticareti ve Dış Tarım İşleri ile ilgili sık sorulan soruları da ekledi.
- ▶ USDA, gıda tedarik zinciri kurumlar arası çalışma grubunun bir parçası oldu. Herhangi bir aksaklık olması durumunda acil hat ve online iletişim hattı belirledi.
- ▶ Yiyecek erişimi için, Gıda ve Beslenme Servisi (FNS) programları için esneklik oluşturdu ve yerel ofisleri aktif etti.
- ▶ USDA, Çocuk Beslenme programları için ülke çapında üç ek belge yayınladı.
 - Ebeveynlerden veya veliler aracılığı ile alınması
 - Ebeveynler veya velilerin çocukların mevcudiyeti gerekmeden yemek alması
 - Program operatörlerinin hesap verebilirliği ve program bütünlüğünü koruyabilmelerini sağlamak için planlama
- ▶ USDA ayrıca COVID-19 ile ilgili okul kapanmasından etkilenen çocuklara yiyecek kutuları sunmak için özel sektörle birlikte çalışıyor.
- ▶ USDA, COVID-19 salgını sırasında gıda güvenliğini sağlamak için operatörler sunuyor.
- ▶ Et, kümes hayvanları ve işlenmiş yumurta muayene hizmetleri normal şekilde devam ediyor. Herhangi bir aksamada etki analizleri planlanıyor ve etkiyi en aza indirmek için çalışılıyor.
- ▶ FSIS ayrıca yerel koşullara ve mevcut kaynaklara dayalı olarak kuruluşlarda teftişe öncelik vermek için çalışıyor.
- ▶ Hayvan Bitki Sağlığı Denetim Servisi (APHIS) ve Tarımsal Pazarlama Servisi (AMS), kritik denetimler ve derecelendirme hizmetleri sunmaya devam ediyor.
- ▶ APHIS ve AMS, USDA çalışanlarının sağlık ve güvenliğini sağlarken, Amerika'nın gıda arzının çiftliklerden sofraya (gıda üretimin her aşamasında) geçişini sağlamak ve hizmetlerin zamanında sunulması için çalışıyor ve hizmetlerindeki olası aksaklıkları gidermek için hazırlık yapıyor.
- ▶ Ulusal Veteriner Birliği, hayvan sağlığı hastalıklarını önlemek için kullanılan KKD ve dezenfektan tedarikini sürdürüyor.
- ▶ USDA, ABD Gümrük ve Sınır Koruması ile işbirliği içinde ithal tarım ve gıda ürünlerini denetlemeye devam ediyor.
- ▶ USDA Kırsal Kalkınma RD COVID-19 yanıtlarına özgü bir web sitesi oluşturuyor.

26 Mart'ta ABD Tarım Bakanı Sonny Perdue, çocuklar, yaşlılar ve engelli bireylerin COVID-19 için ilan edilen ulusal acil durum sırasında yiyecek alabilmesi ve hizmet veren özel personellere idari engelleri kaldırmasını kolaylaştırmak için ek düzenlemeler yapılacağını duyurdu. COVID-19 salgınının başlangıcından itibaren ABD tarım bakanlığı, okulların ve diğer program faaliyet gösteren çocukların beslenmesine devam edilmesi için yerel yetkililerle birlikte çalışıyor.

VI. Bölüm

Sonuç

VI. Sonuç

Son dönemde tüm dünyayı saran COVID-19 salgını, tarım ve gıda üretiminin ülkeler için ne kadar önemli ve vazgeçilmez olduğunu göstermiş, ülkelerin gıda üretiminde kendine yeter olmasının önemini daha iyi anlaşılmasını sağlamış, ülkemizin doğal varlıklarının korunması ve sürdürülebilir kullanılmasının önemini bir kez daha hatırlatmıştır.

Saray Hükümetinin 18 yıldır yürüttüğü tarım politikaları ile serbest piyasa mekanizmalarına terk edilen ve küreselleşme süreciyle birlikte daha da kırılgan ve zayıflayan tarım sektörünün durumu Raporun önceki bölümlerinde aktarılmıştır.

COVID-19 salgın süreci tarımın bu güçsüz yapısını gözler önüne sererken bir yandan da ülkenin temel gıda üretimi seviyesinde ne kadar savunmasız olduğunu gösterdi.

Tarım Sektörü, ekolojinin, biyolojinin, sosyolojinin ve iktisadın kesişim merkezidir ve başlı başına stratejik bir sektördür.

Hayvancılık ve bitkisel ürün çeşitliliğinin giderek azaldığı günümüzde pek çok ülke, tarım sektörünün daha güçlü bir şekilde muhafaza edilmesi adına verimli ve sürdürülebilir gıda güvenliği hususunu desteklemektedir.

Ulusal güvenlik meselesi olarak görülmesi ve bu doğrultuda stratejik politikaların üretilmesini gerektiren tarımda Türkiye'nin sahip olduğu ciddi bir potansiyel bulunmaktadır.

Tarihsel olarak bir "tarım ülkesi" geçmişi ve kültürüne sahip olan Türkiye'de tarım sektörü 1980'lerdeki küreselleşme dalgasıyla ciddi bir değişim yaşadı.

24 Ocak Kararları ile piyasa ekonomisine geçen Türkiye yapısal uyum programları kapsamında ekonominin serbestleşmesi çerçevesinde neoliberal politikalar benimsedi.

Bu süreç zarfında gerçekleştirilen özelleştirmelerle tarıma yönelik sübvansiyon ve desteklerin kademeli bir şekilde azaltılarak kaldırılması yerli üretimi dolayısıyla da üreticiyi olumsuz etkiledi.

Tarım kesimini korumaya yönelik politikaların tarımsal serbestleşme kapsamında terk edilmesi tarım sektörüne ciddi zararlar vermiştir.

Bu dönemde devlete ekonomik aktivite içinde daha az rol biçildiği neoliberal politikalar küçük çiftçiyi korumasız hale getirdi ve oligopol yapıların büyümesini beraberinde getirdi. Yoksullaşan çiftçi ya üretimden uzaklaştı ya da şirket tarımı ve endüstriyel üretime yönelerek geçimini sağlamaya çalıştı. Endüstriyel tarım üretimi ile besin değeri düşen gıdamız nedeniyle

yoksul halk kesimleri ucuz ancak sağlıksız gıdaya mahkûm edildi. Tüketilen gıdamız temel bir yurttaşlık hakkı olmaktan çıkmış sınıfsal bir niteliği gösterir hale geldi.

Tarım sektörünü büyük şirketlerin etkisine daha fazla maruz bırakan bir diğer husus da tarımsal üretimde kooperatifçiliğin zayıflamasıyla aile çiftçiliğinden hızla uzaklaşılmasıdır. Üretici birliklerinin zayıf yapısı ile güçsüzleşen çiftçi muhalefeti sessizleşti.

Diğer yandan tarımsal alandan ziyade görece olarak sanayi sektörünün daha fazla ön plana çıktığı 1990'larda endüstriyel üretimin önemi artmış, tarımsal ekimde kimyasal ilaç ve türevlerinin daha etkin bir şekilde kullanılmıştır.

2000'lerde Türkiye tarıma yönelik çeşitli girişimlerde bulunmuş ve buna yönelik farklı politikalar uygulamıştır.

Ancak, sektörün önemli yapısal sorunları çözüme kavuşturulamamış ve düşük verimlilik, plansız ve yüksek maliyetli üretim, dışa bağımlık, tarla-raf fiyat farkıyla kayıt dışı üretimin varlığı, sektörde nitelikli iş gücü eksikliği, işletmelerin küçük ölçekli oluşuyla tarımsal arazilerin bölünmüş yapısı gibi sorunlar büyümüştür.

Son yıllarda tarım sektörüne yönelik getirilen eleştirilerde dikkat çeken temel husus gıda fiyatlarından kaynaklı fiyat artışlarıdır.

Tarımsal üretim aşamasında kullanılan tohum, gübre, mazot, zirai ilaç ve hayvancılığın en önemli maliyet kalemi olan yem ham maddeleri vb. ürünlerinin önemli bir kısmı ithal olduğundan kur artışından olumsuz etkilenmektedir.

Döviz kurlarının yükseldiği son dönemlerde girdi maliyetlerindeki bu artış üretim maliyetlerini artırmakta olup tüketiciye kadar geçen süreçte fiyatların yukarı yönlü hareketine neden olmaktadır.

Üreticinin girdi maliyetlerine ucuz ulaşması sağlanmalı aksi takdirde bu alanlarda yaşanan eksiklikler hem üretim ve verimlilik hem de rekabet etme gücü açısından üreticiyi olumsuz yönde etkilemeye devam edecektir.

Tarım sektöründe günümüzdeki en somut sorunlardan biri ürünün üreticiden tüketiciye ulaştığı süreçte yani ürünlerin tarladan sofraya gidene kadar olan değer zincirindeki aktörlerin fazla sayıda olmasıdır.

Tüccarlardan komisyonculara, sevkiyatçılardan perakendecilere kadar uzayan fazla sayıdaki aracının rolü ve katma değerleri tartışılmaktadır.

Çiftçilerin tarımsal ürünlerini pazara sunma konusundaki rekabet güçlerinin zayıf kalması araçlar tarafından ürünlerinin daha düşük fiyatlarla alınıp daha yüksek fiyatlarla tüketiciye sunulmasına yol açmaktadır.

Bu bağlamda tarladan çıkan ürünün nihai tüketiciye ulaşınca kadar geçen safha üzerine yapılan çalışmalarda aracılardan payının yaklaşık yüzde 45 seviyesinde olduğuna dikkat çekilmektedir.

Gerek üretici gerekse tüketicinin aleyhine işleyen bu süreçte zaman zaman üreticiler maliyetlerin altından kalkamadıklarından dolayı mahsulü tarlada bırakmakta hatta tarımsal üretimden tamamen uzaklaşabilmektedir.

Üreticilerin yeterli kazanç sağlayamadığı bu zincirde, tüketiciler de nihai ürünü raflarda/tezgahlarda yüksek fiyatlardan satın almak mecburiyetinde bırakılmaktadır.

Dolayısıyla var olan sorunlar karşısında tekelleşen aracı piyasası ortadan kaldırılarak **üreticinin örgütlü yapılar üzerinden ürünlerini daha kısa bir tedarik zinciri aracılığıyla takip edebileceği şeffaf ve izlenebilir mekanizmaların geliştirilmesine ihtiyaç vardır.**

Bu süreçte çiftçilerin desteklenmeleri, örgütlenmeleri ve güçlendirilmeleri yoluyla kooperatifleşmeleri teşvik edilmelidir.

Tarım sektörünün Türkiye özelinde bir diğer sorunu da tarım topraklarının özellikle inşaat ve enerji gibi tarım dışı amaçlarla kullanılması ve zaman içerisinde çeşitli nedenlerle parçalanmış ve bölünmüş olmasıdır.

Toplulaştırma çalışmalarıyla tarımsal yapının iyileştirilmesi ve verimliliği artırıcı tedbirlerin uygulanması yerinde bir uygulama olup buna yönelik çalışmalar hızlandırılmalıdır. Bu amaçla yapılacak çalışmalar çiftçiler ile birlikte düzenlenmelidir.

Bu çalışmalar sosyal altyapı ve kırsal kalkınma projeleriyle entegre bir şekilde desteklenmelidir.

Tarım sektörüne yönelik politikalar çerçevesinde üretim miktarı, mülkiyet yapısı ve arazi büyüklükleri gibi konularda düzenli bir veri ve kayıt sisteminin oluşturulması gerektiği açıktır.

Ayrıca tarım politikasının başarılı olması konusunda sağlanan **destek ve teşviklerin etki analizinin yapılması** da önem arz etmektedir.

Tarım politikasının kurgulanması sürecinde verilen kredilerin geri dönüşümüyle, sağlanan destek, teşvik ve hibelerin oluşturdukları etkinin analizi ihmal edilmemelidir.

Türkiye'nin coğrafi yapısı zengin ve verimli bir tarımsal üretim için büyük avantajlar sunarken jeopolitik konumu da dünya tarımı için önemli bir köprü işlevi görmektedir.

Tarımsal üretim değeriyle dünyada ilk on ülke arasındaki konumuyla Türkiye'nin daha iyi durumlara gelmesi için tarımsal ihracat noktasında ciddi adımlar atması gerekmektedir.

Bugünün dünyasında artan nüfus ve şehirleşmeyle paralel bir şekilde tarımsal üretim büyümekte ve talep artışı yaşanmaktadır.

Türkiye tarım sektörüne daha stratejik nitelikte hedefler düşünmeli ve tarımı ithalata karşı koruyabilmek amacıyla küresel şirketlerle rekabet edebilecek seviyede yerli üretimini güçlendirmelidir.

Bu atılım hamlesiyle hem stratejik üretim hem de ürün çeşitlendirilmesinde yönlendirici bir devlet politikası ön plana çıkarılmalıdır.

Eğer üreticiyi destekleyecek ve ürünlerin verimliliğini artıracak doğru politikalar hayata geçirebilirse, hem tarımsal ihracatın katma değeri artacak hem de ithalata olan girdi bağımlılığı azalacaktır.

18 yıldır işbaşında olan Saray Hükümetinin tarım politikaları uzun zamandır hem muhalefet partileri hem de sektör odaları tarafından eleştirilmektedir.

Raporda da gösterildiği üzere Saray Hükümetinin yürüttüğü politikalar sonucunda; en temel tarım ürünlerinde ithalata bağımlı hale gelinmiş, tarımsal alanlar azalmış, girdi maliyetleri artan dışa bağımlılık ve döviz kurları nedeniyle artmış, geçinemeyen çiftçiler tarımsal üretimden çekilmiş ve kalan çiftçiler de yoksulluk sınırında yaşayarak itibarsızlaştırılmış, gıdaların besin değeri düşmüş ve besin değeri yüksek olan gıdalara tüm halkın ulaşmasının mümkün olmadığı bir tarım ve gıda sistemi kurulmuştur.

Ülkemizde, artan işsizliğin, cari açığın, enflasyonun en güçlü panzehiri ve toplumsal huzurun, kalkınmanın en temel aracı Tarım Sektöründe gerçekleştirilecek büyük atılımdır.

Yıllarca küçümsenen, gözden uzak tutulan, küçülmesine göz yumulan bu Stratejik Sektör bugün ve gelecekte Türkiye'nin lokomotif güçlerinden birisi olarak değerlendirilmelidir.

Kamu İdaresinin, bu prensibe uygun olacak şekilde, ulusal, bağımsız, güçlü bir Tarım Sektörü oluşturacak politikaları hayata geçirmesi gerekir.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin hedefi, gıda güvenliği / güvencesi gözetilerek gıda üretim ve dağıtım sürecinde, ekolojik tahribata yol açmadan doğa ve insan sağlığını koruyacak üretim yöntemleriyle, tarımsal üretimden, dağıtıma ve tüketiciye kadar tüm aktörleri düşünerek ve hiçbir ayırım gözetmeksizin Türkiye'de yaşayan tüm yurttaşlara sağlıklı, temiz gıda sağlanmasıdır.

Cumhuriyet Halk Partisi, bu amaçlar doğrultusunda, kalıcı ve kapsayıcı bir Tarım ve Gıda Politikası oluşturulması için aşağıdaki önerileri getirmektedir:

- 1- Su, toprak ve biyoçeşitliliğin korunduğu, iklime duyarlı üretim için bilimsel veri ve değerlendirmelerle birlikte üretim modeli ve ürünleri su havzaları üzerinden belirlenmeli ve “gelecek perspektifi” gözetilerek desteklenen ürünler seçilmelidir.
- 2- Gıda güvenliği ve güvencesinin tek temini olan çiftçilerin örgütlediği kooperatif ve birlikler oluşturulmalı ve çiftçi örgütleriyle birlikte gıda pazarlar ağı kurulmalıdır. Yerel pazarların güçlendirilmesi, aile çiftçiliği, yerel tarım üretim kooperatifleri yerel yönetimlerce desteklenmelidir. Ülkemizde kullanımı gittikçe artan pestisiteler, gübreler ve GDO'lu tohumlar hem doğa tahribatı yaratmakta hem de uluslararası şirketlere bağımlılığı arttırmaktadır. Bu nedenle yerel tohum, gübre ve doğal yöntemlerle verimlilik artışı sağlayacak faaliyetler arttırılmalıdır. Bu doğrultuda öncelikli olarak tarım üretimini zora sokan ve ithal girdiye bağımlı kılan tohum, gübre ve ilaç ithalatı yerine, merkezi hükümetin finanse ettiği araştırma geliştirme kurumları ile bu süreç devlet tarafından organize edilmeli, doğa dostu üretim amacıyla yeni geliştirecek tarımsal ilk girdi ürünleri sağlanmalıdır.
- 3- Kırsal alandaki yaşam koşullarının iyileşmesi ve özellikle sosyal hayatın güçlendirilmesi için her havzada ayrı çalışma yapılmalıdır. Kırsal kalkınma sadece ekonomik değil sosyal, kültürel ve eğitim alanları da birlikte düşünülerek organize edilmelidir. Bu amaçla kırsal kalkınma kooperatifleri revize edilerek işlerlik kazandırılmalıdır. Ayrıca, tarımsal üreticilerin sayısının azalmasının önüne geçmek amacıyla, bu süreci önemli ölçüde etkileyen taşınmalı eğitime son verilerek, köylerde okular yeniden açılmalıdır.
- 4- Öncelikle tarımsal üretimin toplum tarafından itibarı arttırılmalı, ucuz işgücü algısı değiştirilmelidir. İnsana uygun yaşam standartlarında düşünülerek planlama yapılmalı ve üretim sürecinde olan tüm emek grupları için planlama ayrı ayrı oluşturulmalıdır.

Sosyal devlet ilkesi gereği kırsaldaki az topraklılar, topraksızlar, kırsalda engelli yani kırılgan kesimin sosyal güvencelerini sağlanmalı ve bununla beraber Türkiye’de 2,5 milyon kadının tarımda çalıştığı, çocuk işçiliği sorununun devam ettiği göz önüne alınarak sosyal güvenceleri sağlanmalıdır.

- 5- Ekolojik tahribata neden olmadan sağlıklı tarımı sağlayabilmek için gerekli ar-ge çalışmalarının yapılması, su varlıklarının kullanımında yeni teknolojilerin, yenilenebilir enerji ile sulama projelerinin geliştirilmesi sağlanmalıdır. Ancak tüm ar-ge faaliyetleri iklime duyarlı bir şekilde yürütülmelidir.
- 6- Ülke genelinde yeraltı ve yerüstü su varlıklarındaki kimyasal kirlilik etmenlerinin tamamı kontrol edilememektedir. Kimyasal maddelerle kirlendiği için içilemez kılınmış bir su varlığının da kullanım dışı kalacağı açıktır. Bu çerçevede kapsamlı bir kontrol-izleme programı oluşturularak bütün kirlilik etmenlerinin etkin bir şekilde izlenmesi bir gerekliliktir.
- 7- Çiftçilerin önemli sorunları arasında yer alan ve yine ithalata bağımlı mazot için KDV oranları sıfırlanmalı ve üretimde gerekli olan makinelerin temin edilmesi için devlet destekli kooperatifler kurularak, bu makineler ekim ve dikim zamanlarında karşılıksız olarak çiftçiye verilmelidir.
- 8- Tarım arazileri ve meralar tarım dışı alanlara açılmamalı ve tarımsal üretim için yeterli ölçek meselesi gözetilerek planlanmalıdır. Verimli tarım arazilerinin başka kullanım alanlarına tahsis edilmesini engellenmeli ve bu amaçla arazi kullanım planlanmalıdır.
- 9- Tarım arazilerinde toprak koruma çalışmalarını teşvik etmek üzere bir **toprak koruma fonu** kurulmalı, üreticilerin arazilerinde yapacakları toprak koruma çalışmaları desteklenmelidir. Ziraat Bankası, kuruluş amacına uygun olarak yeniden yapılandırılmalı ve üreticiyi destekleyen bir yapıya kavuşturulmalıdır.
- 10- Hayvansal destekler artırılmalı özellikle merada yetiştirilen hayvancılık özendirilmelidir. Bu amaçla çobanlık ve veterinerlik gibi meslek grupları ile birlikte çalışmalar yapılmalı ve gerekli ödenekler ayrılmalıdır. Hayvansal yem üretimi için meralara yakın yem üretim mekânları planlanmalı ve devlet yem üretimini düzenli bir şekilde sağlamalıdır.

- 11- Tarımsal üretimdeki ilk girdi ve ara girdi bağımlılığı sonuçlarından biri de çiftçilerin borç batağına ya da sarmalına girmesidir. Bankalardan sağlanan kredi borçları her yıl büyüyerek çiftçinin en önemli sorunu haline gelmiştir. 2007 yılından bu yana Tarım Kanunu uyarınca (her yıl asgari olarak GSYH'nın %1'i) alacaklı olan tarım üreticilerinin Bağ-Kur ve kredi borçları bu alacaktan düşülmüş sayılmalı ve sıfırlanmalıdır. Yeni dönemde, tarımsal üretime ayrılan GSYH'nın %1'lik payı, tüm tarımsal üreticiler için yıl boyunca dağıtılacak nakdi destek ve yem, tohum, gübre üretimleri için gerekli çalışmalara yönelik ar-ge faaliyetleri için kullanılmalıdır.
- 12- Üretimi yapılan bitkisel ve hayvansal ürünler, alt yapısını devletin oluşturduğu yerlerde depolanmalı ve depolama süreci üretici kooperatifleri tarafından düzenlenmelidir. Her havzada üretilecek ürünler için depolama ve taşıma tesisleri kurulmalıdır. Özellikle depolama sistemi tarımsal (bitkisel ve hayvansal) ürünlerin korunması ve çiftçinin değer kaybetmemesi için elzemdir.
- 13- Tarımsal ürünleri işleyen ve gıda ürünleri üreten firmalara destek primleri ve vergi indirimleri uygulanarak ve üretim fazlası için özel ihracat izinleri verilerek tarımsal üretim desteklenmelidir.
- 14- Yurt dışına ihraç edilen işlenmiş gıda ürünlerinin tarımsal ham maddelerinin yurt içinden temin edilmesini sağlayacak üretim biçimleri desteklenerek, hammadde ithalatı azaltılmalıdır. Bu amaçla gerekirse, ithal ürünlerden daha yüksek fiyatlardaki yurt içindeki ürünlerin fiyat farkı devlet tarafından karşılanmalıdır.
- 15- Toplam tarım gıda ürünleri üzerinden değerlendirilen tarımda ihracatçı konumda olduğumuz söylemine karşı, tarımsal her bir ürün için ürün bazında yeterlilik koşulları gözetilerek üretim teşvik edilerek planlanmamalıdır.
- 16- Türkiye'deki tarımsal üretim, coğrafi koşullar ve yerel ekolojik yapıya bakılarak planlamalıdır. Küresel iklim krizi ve ekolojik tahribata yol açacak ürünler yerine, alternatif ürünler yetiştirmeli ve özellikle sürdürülebilirlik gözetilerek üretim planlaması yapılmalıdır.
- 17- Tarımsal üretim için gübre sağlayacak kompos üretim mekanları ülkenin birçok yerinde kurulmuştur ancak bunlar âtil haldedir. Kompos üretim yerleri yeniden düzenlenmeli

ve daha işlevsel alanlar belirlenmelidir. Şehir atık komposları ve tarım atık komposları ayrı ayrı düşünülmesi ve kompos kullanım yerleri gözetilerek planlanmalıdır.

- 18- Su, toprak ve bitkisel ürün analizleri devlet tarafından sağlanmalı ve bu analiz sonuçları kamuya açıklanmalıdır. Gıda üretimini gıda güvencesi üzerinden tasarlamak, analizin takibini ve bunlarla birlikte tüm bilgilerin halka sunulmasını gerektirir. Gerekli denetimlerin, testlerin ve kontrollerin yapılması elzemdir. Bu sebeple, tarım sürecindeki tüm bilgi / veri hesap sorulabilir nitelikte olmalıdır. Bir ürünün neden bir havzada üretime açıldığı, hangi ürün için nelerin sağlandığı, ürünün nihai tüketiciye ulaşması için neler yapıldığı bilgisi halka açık bir şekilde organize edilmelidir.
- 19- Türkiye gıda atığı üreten dünyadaki dördüncü ülkedir. Bu hem doğanın hem de insan emeğini boşa çıkaran bir israf halidir. Gıda atıklarını önlemek amacıyla ayrı bir çalışma yapılmalıdır.
- 20- Türkiye’de nüfusun önemli bir bölümü kentlerde yaşamaktadır. Kent tarımı özendirilmeli ve bitkisel üretimi sağlamak için alternatif kent mekanları kullanılmalıdır.
- 21- İklim Bazlı Dinamik Tarımsal Sigorta hayata geçirilmeli ve devlet destekli olmalıdır.
- 22- Bugün ülkemizde 21.395 orman köyünde 7.100.980 kişi yaşamakta olup, ülke nüfusunun yaklaşık %8,5’ünü oluşturmaktadır. Orman köylüleri toplumun en düşük gelire sahip kesimini oluşturmaktadır. Her orman köylüsü hanesine aylık nakdi yardım yapılmalıdır

Bu Raporda sıraladığımız önerilerin gerçekleşmesi ve güçlü bir tarım ve gıda sektörü için Cumhuriyet Halk Partisi olarak tüm gücümüzle üreticimizin ve halkımızın yanında yer alacağımızı ve sürecin takipçisi olacağımızı kamuoyunun bilgisine sunarız.

VII. Ekler

Ek 1:

2004 Tarım Şurası Sonuç Bildirgesinde Yer Alan Tespit ve Öneriler

29 Kasım - 1 Aralık 2004 tarihinde gerçekleştirilen 2'nci Tarım Şurası Sonuç Raporu, 620 sayfadan oluşuyor.

AK Parti Genel Başkanı Sn. Erdoğan, o dönemde başbakanlık koltuğunda oturuyordu. Bakanlığın ismi Tarım ve Köyişleri Bakanlığı olarak geçiyordu ve dönemin bakanı Sami Güçlü idi.

Şura öncesi oluşturulan 11 farklı komisyonun yaklaşık 10 aylık bir süreye yayılan çalışmalarla oluşturulan rapor sonucunda 2004 yılındaki Şura'da alınan kararlardan öne çıkan 36 maddelik eylem planı şöyle:

- 1- Doğal kaynakların envanterinin çıkarılması,
- 2- Doğal kaynakların erozyon, kirlenme ve yanlış kullanımı önleyici tedbirlerin alınması,
- 3- Gen kaynakları ve biyolojik çeşitliliğin korunması,
- 4- Mera ıslah çalışmalarının tamamlanması,
- 5- "Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Kanunu"nun çıkarılması,
- 6- Arazi kullanım planlarına uygun olarak mutlak tarım arazilerinin korunması,
- 7- Basınçlı sulamanın yaygınlaştırılması,
- 8- Toplulaştırma çalışmalarının hızlandırılması,
- 9- Tarım Havzalarının oluşturulması,
- 10- İşletme ölçeklerinin optimum düzeye getirilmesi,
- 11- Tarım-sanayi-pazar entegrasyonunun sağlanması,
- 12- Yüksek kaliteli tohumluk, fide ve fidan ihtiyacının öncelikle yurt içi üretimle karşılanması ve kullanımının teşvik edilmesi,
- 13- Sözleşmeli üretimin geliştirilmesi,
- 14- Sürdürülebilir üretim teknikleri ve biyolojik mücadele yöntemlerinin yaygınlaştırılması,
- 15- Et, süt ve su ürünlerinin kalite standartlarının belirlenmesi ve bu standartlara uygun üretiminin sağlanması,

- 16- İhtisas işletmelerinin özendirilmesi,
- 17- Hayvan sağlığı ve refahı için gerekli mevzuat düzenlemesinin yapılması, gelecek 10 yıl içerisinde hayvan hastalıkları ile ilgili kontrol ve eradikasyon programlarının tamamlanması,
- 18- Çiftlikten-sofraya gıda zincirinin incelenerek gıda güvenliğini sağlayacak mevzuat düzenlemesi ile uygulama yöntemlerinin belirlenmesi,
- 19- E-tarım ticaretinin geliştirilmesi,
- 20- Tarımsal desteklerin, tarımının yapısal problemlerinin çözümüne katkıda bulunacak şekilde düzenlenmesi,
- 21- Doğrudan gelir desteğinin tarımsal destekler içindeki payının azaltılarak sadece seçilen belli ürünlerde çok amaçlı olarak uygulanması,
- 22- DTÖ kuralları çerçevesinde prim ödemelerinin maksimum düzeyde uygulanması ve gerektiğinde Fark Ödeme Sistemine dönüştürülmesi,
- 23- Hayvancılık desteklerinin artırılması ve sürekliliğinin sağlanması,
- 24- Uzun dönemde, örgütlü, ekonomik, büyüklükte ve ileri teknolojiyi kullanan hayvancılık işletmelerinin oluşturulması,
- 25- Tarımsal desteklerin GSMH içerisindeki payının iki yıl içerisinde %2'ye yükseltilmesi ve daha sonra artırılması,
- 26- Tarım ürünleri sigortalarının ülke genelinde yaygınlaştırılması ve mal sigortalarının yanı sıra can sigortalarının da geliştirilmesi,
- 27- Kırsal alanda yaşayanların girişimcilik yeteneklerinin artırılması,
- 28- Tarım ve Köyişleri Bakanlığının yüklediği yeni fonksiyonlar göz önüne alınarak yeniden adlandırılması,
- 29- Bakanlığa bağlı olarak “Kırsal Kalkınma Genel Müdürlüğü” nün kurulması,
- 30- Ulusal programda öngörüldüğü gibi, Bakanlık tarafından AB ölçütlerini dikkate alarak “Kırsal Kalkınma Stratejisinin” hazırlanması,
- 31- İlk öğretim müfredatına “Tarım” dersinin konulmasının sağlanması,
- 32- Tarımsal öğretim ve araştırma alanında üniversite – bakanlık – özel sektör – sivil toplum örgütleri arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesi,
- 33- Üretici örgütlenmesinin dağınık yapısının önlenmesi amacı ile kooperatiflerin bir ulusal birlik altında toplanması,
- 34- AB Ortak Tarım Politikalarının gerektiği “Ödeme Kurumu” başta olmak üzere gerekli tüm idari yapıların tamamlanması,

- 35- AB ile müzakere sürecine hazırlık amacı ile Bakanlığın uzman kadrosunun güçlendirilmesi,
- 36- Dünya Ticaret rgt Doha müzakerelerine aktif katılım sağlanması ve hassas ve özel ürünler ile gıda güvenliği açısından önem taşıyan ürünlerimizin etkilenmesi önlenmelidir.

Ek 2:

2019 Tarım Şûrası Sonuç Bildirgesinde Yer Alan Tespit ve Öneriler

III. Tarım Orman Şûrası; 18-21 Kasım 2019 tarihleri arasında öğretim üyeleri, sivil toplum kuruluşları, özel sektör temsilcileri, çiftçiler ile bakanlığımız ve diğer kamu kurum/kuruluşlarının konu uzmanlarının yoğun katılımıyla Ankara'da gerçekleştirilmiştir.

III. Tarım ve Orman Şûrası Sonuç Bildirgesi:

- 1) Tarım ve orman politikalarının; stratejik üretim ve sürdürülebilirlik ilkeleri temel alınarak oluşturulması, bütüncül ve entegre bir yöntemle hayata geçirilmesi,
- 2) Tarım sektörünün yapısını iyileştiren, doğal kaynakları ve çevreyi koruyan, en az üç yıllık dönemi kapsayacak, aktif çiftçi odaklı, üretim, kalite, ulaşılabilir fiyatlar ve sürdürülebilirliği esas alan yönlendirici bir destekleme sisteminin oluşturulması,
- 3) Tarımsal işletmelerde küçük, orta ve büyük ölçekli işletme tanımlarının yapılarak faaliyetlerin planlanması,
- 4) Sürdürülebilirlik, verimlilik ve rekabet ilkelerine dayalı, birim sudan maksimum faydayı sağlayacak, tarımsal üretim planlamasının bir devlet politikası haline getirilerek güvence altına alınması,
- 5) Arazi toplulaştırma ve sınıflandırma projelerinin hızlandırılarak on yıl içerisinde tamamlanması, toprak bilgi sistemine dayalı tarımsal arazi kullanım planlarının hazırlanması,
- 6) Atıl tarım arazilerinin üretime kazandırılması için arazi bankacılığı ve birlikte üretim gibi alternatif modellerin oluşturularak yaygınlaştırılması, miras mevzuatı geliştirilerek tarım arazilerindeki intikal sorununun çözülmesi,
- 7) Uzun vadede ortaya çıkabilecek olan risklerin bertaraf edilmesi, ürün çeşitliliği, dış ticarete sürekliliği sağlama, ürün maliyetlerinin düşürülmesi ve en önemlisi Jeopolitik siyaset açısından yabancı ülkelerde stratejik anlamda üretimin teşvik edilmesi için arazi kiralamalarının devam edilmesi, uluslararası tarım ve orman faaliyetlerinin kurumsal altyapıya kavuşturulması,
- 8) Tüm ilgili kurum ve kuruluşlarla etkin işbirliği yapılarak tohumdan sofraya dijital değer zincirinin kurulması, tarım sayımının yapılması ve güncellenebilir veri tabanının oluşturulması,

- 9) Serbest piyasa düzeni içerisinde tarımsal ürünlerde fiyat spekülasyonlarının önüne geçilmesi için stok takip sisteminin oluşturulması, gıda depolarında izlenebilirliğinin sağlanması,
- 10) Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuğu kapsamındaki ürünlerin artırılması, sistemin geliştirilmesi, lisanslı depo işletmelerince tarım ürünlerine dayanarak oluşturulan elektronik ürün senetleri ticaretinin yaygınlaştırılması,
- 11) Aile işletmeciliğinin sürdürülebilirliğini sağlamak için kadın ve gençlerde girişimciliğin desteklenmesi,
- 12) Bitki ve hayvan hastalıkları ile etkin mücadelede yerli ilaç ve aşı üretiminin teşvik edilmesi,
- 13) Buzağı ölümleri ve döl verimi istatistiklerinde uluslararası ortalamalara ulaşılması,
- 14) Kırmızı et sektöründe küçükbaş hayvan eti tüketiminin özendirilmesi ve pazar payının artırılması,
- 15) Küçük ve büyükbaş hayvancılıkta halk elinde ıslah ve benzeri projelerle yerli ırklarımızın muhafaza ve ıslahına yönelik çalışmaların artırılması,
- 16) Mera hizmetlerinin yürütülebilmesi, mera niteliği taşıyan alanların tespit ve tahdit çalışmalarının ivedilikle tamamlanması, üreticiler ve üretici örgütlerine tahsis edilmesi, mera ıslahında kullanılacak bitki tohumları geliştirme çalışmalarının teşvik edilmesi,
- 17) Büyükşehir belediyelerinde mahallelerin kırsal ve kentsel olarak yeniden yapılandırılması, kırsal mahallelerde köy tüzel kişiliği yapısının korunması, kırsal yaşamın Tarım ve Orman Bakanlığı bünyesinde bütüncül ve entegre bir bakış açısıyla koordine edilmesi,
- 18) Su ürünlerinde balık işleme sektörünün geliştirilmesi, pazarlama ve marka tescilinin desteklenmesi, ihracatın ve yerli tüketimin artırılması,
- 19) Yetiştiricilikte ve avcılıkta alternatif su ürünleri türleri ile üretim ve verimliliğin sürdürülebilirlik ilkeleri çerçevesinde artırılması,
- 20) Tarımsal verimliliğin artırılması ve kaynakların daha etkin kullanılması için bilişim teknolojisini tarım sektörüne entegre ederek Akıllı Tarım Uygulamalarının yaygınlaştırılması, Akıllı Tarım konusunda yetişmiş çiftçi/mühendis/ara eleman sayısının özel programlar uygulanarak artırılması,
- 21) Sertifikalı tohum kullanımının yaygınlaştırılması çalışmalarına devam edilmesi,
- 22) Ülkemizin yerel hazinesi olan ata (yerel) tohum çeşitlerinin korunması, geliştirilmesi ve ticarete kazandırılması,

- 23) Gıda ve yem güvenliği, halk sağlığı, bitki sağlığı, hayvan sağlığı ve refahını sağlamak amacıyla tohumdan sofraya tüm zincirde etkin bir izlenebilirlik sağlanması ve denetim sisteminin etkinliğinin artırılması,
- 24) Tarım ve ormancılıkta İklim değişikliği ile önemi daha çok artan meteorolojik bilginin üretimin her aşamasında etkin kullanılması, iklim değişikliğinin etkilerini izlemeye ve araştırmaya yönelik faaliyetlerin artırılması ve olası etkileri engellemeye yönelik eylem planlarının geliştirilmesi,
- 25) Toprak ve su kaynaklarının sürdürülebilir yönetim ilkeleri çerçevesinde kullanılması, korunması ve izlenmesinin sağlanması,
- 26) Ülkemiz su kaynaklarının daha etkin ve daha verimli yönetilebilmesi, ihtiyaç duyulan hukuki alt yapının sağlanabilmesi amacıyla Su Kanununun çıkarılması,
- 27) Yeni sulama yatırımlarının ve rehabilitasyon projelerinin önümüzdeki 25 yılda tamamlanması, tarımda suyun etkin ve verimli kullanılmasının sağlanması,
- 28) Ar-Ge ve inovasyonda kaynakların daha etkin kullanılması için kamu, özel sektör ve üniversiteleri de kapsayacak yeni bir kurumsal altyapının oluşturulması,
- 29) Tarım ve ormancılıkta yerli genetik kaynakların ve biyoçeşitliliğin tespit, korunma, ıslah ve yaygınlaştırılması çalışmalarının artırılması,
- 30) Tarım ve orman ürünlerinde kalite ve standardizasyon çalışmalarının tamamlanması, sertifikasyon çalışmalarının yaygınlaştırılması,
- 31) Ülkemizde yetiştirilen ve uluslararası piyasalarda yüksek oranda talep gören tarım, gıda ve ormancılık ürünlerinde ihracat gelirlerini arzu edilen seviyelere çıkarmak için marka, kalite, standardizasyon, tanıtım ve özendirme çalışmalarının desteklenmesi, dünya üretiminde lider konumda bulunduğumuz ürünlerin tanıtım faaliyetlerinin profesyonel düzeyde yapılması ve pazar paylarının artırılması,
- 32) Tarım ve ormancılıkta iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının yaygınlaştırılması,
- 33) Tarım ve ormanla ilgili tüm mevzuatın bütüncül olarak değerlendirilmesi, yalın ve çelişkisiz bir mevzuat yapısının oluşturulması,
- 34) Kayıt, nakliye, hayvan pazarları ve mezbaha alt yapımızın yenilenerek, hayvan hareketlerinde etkin kontrolün sağlanması,
- 35) Tarımsal girdi ve finansman ihtiyacını karşılayan sözleşmeli bitkisel ve hayvansal üretim modellerinin desteklenmesi ve yaygınlaştırılması,
- 36) Arı ürünleri üretiminde verimliliğin artırılması ve katma değerli arı ürünlerinin çeşitlendirilmesi, bal harici ürünlerin eğitimlerinin yaygınlaştırılması, tüketiminin artırılması

- 37) Atık yönetiminde sıfır atık hedefine ulaşmak için geri dönüşüm tesislerinin artırılması, atıkların değerlendirilmesine yönelik Ar-Ge projelerinin desteklenmesi,
- 38) Coğrafi işaretli ürünler, markalaşma ve katma değerli üretim ile pazar çeşitliliğinin artırılması, coğrafi işaretlerin yönetim ve denetleme süreçlerinin gözden geçirilerek mevzuatın tamamlanması,
- 39) Kadastro keskinleşen ormanların tapuya tescilinin tamamlanarak, orman sınırı dışına çıkarılacak yerlerin tayin ve tespiti (2/B) çalışmalarında yaşanan mülkiyet sorunlarının giderilmesi,
- 40) Uluslararası standartlara uygun Ulusal orman envanterinin tamamlanması,
- 41) Ülkemizin uluslararası arenada orman fidanı üretim ve pazarlama merkezi haline getirilmesi,
- 42) Ahşap kullanımının yaygınlaştırılması, yapısal ahşap standartlarının belirlenmesi ve ahşap yapı mevzuatının düzenlenmesi,
- 43) Doğal kaynakların ve biyolojik çeşitliliğin tespit, korunma, geliştirme ve izleme çalışmalarının sürdürülmesi,
- 44) Orman köylülerinin gelir seviyelerinin artırılması için odun dışı orman ürünlerinin çeşitlendirilmesi ve tarımsal ormancılığın teşvik edilmesi,
- 45) Tarımsal üretimde ve ormancılık faaliyetlerinde yenilenebilir enerji sistemleri kullanımının yaygınlaştırılması,
- 46) Başta çiftçilik olmak üzere Tarım ve Ormancılık sektöründe yürütülen faaliyetler için meslek standartlarının oluşturulması, çiftçilik mesleki eğitim kurumlarının açılması ve eğitim alan gençlerin teşvik edilmesi, tarım ve ormancılıkta mesleki eğitimin geliştirilmesi,
- 47) Organik ve organomineral gübre üretiminin ve kullanımının teşvik edilerek kimyasal gübre ithalatının ve çevre kirliliğinin azaltılması, biyolojik ve biyoteknik mücadelenin yaygınlaştırılması,
- 48) Üretici Örgütlerinin girdi temini, üretim ve pazarlama aşamalarında etkinliklerinin artırılması için yönlendirilmesi,
- 49) Gıdada bilgi kirliliğinin tanım ve çerçevesinin belirlenmesi, bilgi kirliliği çikaranlara cezai yaptırım uygulanması için yasal mevzuatın çıkarılması,
- 50) Beslenme okuryazarlığının artırılması,
- 51) Gıda kayıp ve israfının önlenmesine yönelik ulusal politikaların geliştirilmesi, ulusal ve uluslararası iş birliklerinin artırılması,
- 52) Gıdada taklit ve tağşiş cezalarının etkin caydırıcılığı için mevzuatta düzenleme yapılması,

- 53) Deneyim ve teknik bilgi değişimi amaçlı uluslararası projelerin teşvik edilmesi,
- 54) Orman içi ve kenarındaki mesken ve işyeri ruhsatlandırılmalarında yangın güvenliği açısından gerekli yasal düzenlemelerin oluşturulması,
- 55) Orman yangınlarına müdahalede yüksek teknoloji ve yapay zekâ uygulamalarının kullanılması,
- 56) Kamu kurum ve kuruluşları tarafından yürütülen tarım ve ormancılık faaliyetlerinde denetimli serbestlik kapsamında kamuya yararlı işte çalışma cezası alan hükümlülerin kullanılması,
- 57) lleşme ve erozyonla mücadelenin etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesi; uluslararası kuruluşlarla etkin işbirliği yapılması,
- 58) Tarım sektörünün en önemli problemi olan risk ve belirsizliğin azaltılması için gelir garantili ürün sigortasının çıkarılması,
- 59) Tarım, orman ve suyun yönetiminin aynı çatı altında toplanmasından doğan sinerjinin bölgesel dinamiklerle en etkin şekilde ekonomiye yansıtılması için bölge veya havza bazlı yönetim modeline geçilmesi,
- 60) Bir sonraki Tarım Orman şurasının 2024 yılında toplanması önerilmiştir.

Ek 3: WTO, FAO ve WHO Tarafından Tarım ve Gıda ile İlgili Olarak Yapılan Ortak Açıklamanın Tam Metni

Mitigating impacts of COVID-19 on food trade and markets

Joint Statement by QU Dongyu, Tedros Adhanom Ghebreyesus and Roberto Azevedo, Directors-General of FAO, WHO and WTO

Tedros Adhanom Ghebreyesus, QU Dongyu and Roberto Azevedo, Directors-General of WHO, FAO and WTO.31 March 2020, Rome/Geneva - Millions of people around the world depend on international trade for their food security and livelihoods.

As countries move to enact measures aiming to halt the accelerating COVID-19 pandemic, care must be taken to minimise potential impacts on the food supply or unintended consequences on global trade and food security.

When acting to protect the health and well-being of their citizens, countries should ensure that any trade-related measures do not disrupt the food supply chain.

Such disruptions including hampering the movement of agricultural and food industry workers and extending border delays for food containers, result in the spoilage of perishables and increasing food waste.

Food trade restrictions could also be linked to unjustified concerns on food safety.

If such a scenario were to materialize, it would disrupt the food supply chain, with particularly pronounced consequences for the most vulnerable and food insecure populations.

Uncertainty about food availability can spark a wave of export restrictions, creating a shortage on the global market.

Such reactions can alter the balance between food supply and demand, resulting in price spikes and increased price volatility.

We learned from previous crises that such measures are particularly damaging for low-income, food-deficit countries and to the efforts of humanitarian organizations to procure food for those in desperate need.

We must prevent the repeat of such damaging measures. It is at times like this that more, not less, international cooperation becomes vital.

In the midst of the COVID-19 lockdowns, every effort must be made to ensure that trade flows as freely as possible, specially to avoid food shortage.

Similarly, it is also critical that food producers and food workers at processing and retail level are protected to minimise the spread of the disease within this sector and maintain food supply chains.

Consumers, in particular the most vulnerable, must continue to be able to access food within their communities under strict safety requirements.

We must also ensure that information on food-related trade measures, levels of food production, consumption and stocks, as well as on food prices, is available to all in real time. This reduces uncertainty and allows producers, consumers and traders to make informed decisions. Above all, it helps contain 'panic buying' and the hoarding of food and other essential items.

Now is the time to show solidarity, act responsibly and adhere to our common goal of enhancing food security, food safety and nutrition and improving the general welfare of people around the world.

We must ensure that our response to COVID-19 does not unintentionally create unwarranted shortages of essential items and exacerbate hunger and malnutrition.

Ek 4:

2019 -23 Tarım ve Orman Stratejik Planında Yer Verilen Riskler

Stratejik Planda yer verilen hedeflerle ilgili olarak bazı risk tespitleri de yapılmıştır. Bu riskler ve sorunlar incelendiğinde, 18 yıldır Saray Hükümetinin tarım ve gıda sektörlerinde olumlu hiçbir gelişme kaydedemediği ve hatta yerinde saydığı açık bir şekilde görülmektedir.

“Kırsal Alanda Refahı Yükseltmek, Tarımsal Üretimde Verim ve Kaliteyi Artırarak İstikrarlı Gıda Arzını Sağlamak” olarak sunulan Birinci hedefle ilgili olarak yer verilen risk ve zorluklar şu şekilde sıralanmıştır:

1. Sertifikalı tohum üretim ve kullanımının yeterli seviyede olmaması
2. Kaba yem açığının bulunması
3. Sürdürülebilir tarım açısından çevreye duyarlı üretim sistemlerindeki yetersizlikler
4. Biyotik ve abiyotik streslere dayanıklı yeni çeşitlere ihtiyaç duyulması
5. İklim ve çevresel faktörler nedeniyle bitkisel üretimde verim ve kalite kayıpları
6. Üreticilerin arazilerine ilişkin mülkiyet ve intikal sorunları gibi tarımsal arazilerin yönetsel sorunları İklim değişikliği ve yanlış tarımsal uygulamalar sonucu toprak ve su kaynaklarının sürdürülebilirliğinin sağlanamaması
7. Hayvan ve hayvansal ürün arzının yetersizliği
8. İşletme büyüklüklerinin yeterli seviyede olmaması
9. Hayvan ıslahının uzun süreli bir faaliyet olması ve hastalık riskinin yüksek olması
10. Uzun yıllara dayalı verim kayıtlarının olmaması nedeniyle genetik varyasyon konusunda yeterli bilginin bulunmaması
11. Üreticilerin nitelikli damızlık ihtiyacının olması
12. Sürekli yükselen yem fiyatları, yem kaynaklarında ithalat zorunluluğu ve kur etkisi ile üretimde maliyetlerin artması
13. Yem bitkisi üretiminin mevcut hayvan varlığının ihtiyacını karşılayamaması ve tarımsal kuraklık sebebiyle kaba yem ihtiyacının ekonomik fiyatla karşılanamaması
14. Hayvan hastalık ve zararlarından kaynaklanan verim kaybı
15. Projelerde öngörülemeyen revizyonlar ve keşif artışları nedeni ile maliyetin yükselmesi ve projelerin zamanında tamamlanamaması
16. Tarım sigortası konusunda üretici bilincinin zayıf olması
17. Üretici örgütleri ve üreticilerin pazarlama, tanıtım ve coğrafi işaretler konularında işbirliğine yanaşmaması nedeniyle faaliyetlerin planlandığı şekilde gerçekleştirilememesi,
18. İlgili kurumlarla işbirliği sağlanamadığından projelere yeterli ödenek tahsis edilememesi
19. Tarımsal amaçlı kooperatiflerin pazarlama konusundaki yetersizliği, coğrafi işaretli ürünlerin bilinirliği, tanınırlığı, farkındalığında eksiklikler

20. Tarım ürünlerinde arz ve rekolte tahminlerinin yapılabilmesi ihtiyacı
21. Tarım sigortası sisteminin yaygın olmaması
22. Orta ve uzun vadeli alternatif politika seçeneklerine olan ihtiyaç
23. İşbirliği yapılan diğer kurum ve kuruluşların, birliklerin ve STK'ların yükümlülüklerini yerine getirmemesi sonucu eğitim programlarında aksamaların yaşanması
24. Usta öğreticilerin/Eğiticilerin yeterli düzeyde bulunamaması nedeniyle eğitim taleplerinin karşılanamaması
25. Eğitim ve yayımı doğrudan veya dolaylı etkileyen bazı desteklemelerin sonlandırılması nedeniyle faaliyetlerin olumsuz etkilenmesi
26. Gelişen ve değişen tarımsal teknolojilerin eksiksiz ve zamanında aktarılamaması dezavantajlı grupların eğitim ihtiyaçları
27. Teknik öğretmen ve usta öğretici personelin bulunamaması
28. Tarımsal Yayın ve Danışmanlık Hizmetlerine ait iş ve işlemlerin daha verimli yapılması ve izlenebilirliğinin artırılması için bilgi sistemine ihtiyaç duyulması
29. Yatırımcıların sosyo - ekonomik nedenlerden yatırımlarını tamamlayamamaları
30. Planlanan sayıdan daha fazla veya daha az başvuru gelmesi nedeniyle projelerin/eğitimlerin aksaması
31. Proje uygulama alanlarının doğal afetlerden zarar görmesi sebebiyle istenilen sonuca ulaşamaması
32. Kırsal alanlarda yaşayan hedef kitlenin çok kırılgan ve göçe yatkın olması
33. İşletme ölçeklerinin küçük ve orta ölçekli olması alternatif gelir kaynaklarının yetersizliği

“Üretimden Tüketime Kadar Gıda, Yem Güvenilirliğini Sağlamak, Bitki, Hayvan Sağlığı ve Refahına Yönelik Gerekli Tedbirleri Almak” olarak sunulan ikinci hedefle ilgili olarak yer verilen risk ve zorluklar şu şekilde sıralanmıştır:

34. Uygulama birimlerindeki iş yoğunluğu ve sık personel değişikliği nedeniyle hedeflenen kontrol sayısına ulaşamaması
35. Ürün, sektör, denetim sıklığı, analiz ihtiyaçları vb. konularda öncelik sıralamasındaki değişiklikler nedeniyle resmi kontrol faaliyetlerinin istenilen düzeyde gerçekleştirilememesi
36. Laboratuvarların kapasitesinin sınırlı olması nedeniyle denetimlerin istenilen düzeyde gerçekleştirilememesi
37. Kamu gıda kontrol laboratuvarlarında kapasitenin ve analiz güvenilirliğinin artırılması ihtiyacı
38. Tarımsal üretimde kullanılan insan sağlığına zararlı kimyasallara ait kalıntıların belirlenen standartlarda olması gerekliliği
39. Yem denetimlerinde, yem işletmeleri ve yem numunelerinde tespit edilen olumsuzluklar
40. Denetimlerin laboratuvarların kapasitesi ile sınırlı olması ve görevli denetçiler için eğitim ihtiyacı
41. Bilimsel Komisyonların talep ettiği ve risk değerlendirme için verilerin kullanılabilir hale getirilmesinde yaşanan güçlükler nedeniyle bilimsel görüş oluşturulamaması
42. Yeterli kamuoyunun oluşturulamaması sonucu gıda güvenliğine yönelik bilinç düzeyinin oluşmaması
43. Hazırlanacak iletişim strateji modellerinin ihtiyaca uygun olmaması durumunda halka etkin şekilde ulaşamaması
44. Gıda güvenliği konusunda yazılı, işitsel ve görsel medyadaki bilgi kirliliği

45. Resmi kontrollerde etkinliğin artırılması için görevli denetçilerin eğitim ihtiyacı
46. Ruhsatsız ilaç kullanımı nedeniyle gıda güvenirliliğinin sağlanamaması
47. İlaç kullanımının usulüne uygun yapılmaması nedeniyle kalıntılı gıdaların piyasaya sürülebilmesi Bakanlığımızca ruhsatlandırılan ve piyasada bulunan bitki koruma ürünlerinin biyolojik etkinliklerinin azalması
48. İl Müdürlüklerinde mevcut bitkisel üretim ve bitki sağlığı şube müdürlüklerinin önceliklerinin farklı olabilmesi sebebiyle bitki sağlığı uygulamalarında kısıtlar oluşması
49. Bitki koruma ürünlerinin kontrol analiz laboratuvarlarının teknik ve idari eksiklikleri, (laboratuvar, altyapı, analiz cihazları ve ekipmanları)
50. Taşra birimlerimizde, bitki koruma ürünlerinin ve bitki koruma ürünü uygulama makinelerinin kontrolü alanında uzmanlaşmış teknik eleman yetersizliği
51. Kontrolsüz hayvan hareketleri nedeniyle hayvan hastalıklarının engellenememesi ve arılık olan bölgelerde arılığın kaybedilmesi
52. Hayvan hastalıkları ile mücadele kapsamında aşılama programının hedeflenen seviyede gerçekleştirilememesi nedeniyle hayvan ve insan sağlığını tehdit eden hastalıklarda artış görülmesi
53. Hayvan hastalıkları sonucu gerçekleşen hayvan ölümleri nedeniyle yapılan tazminat ödemelerinin artması ile devletin mali külfetinin artması
54. Hayvancılık işletmelerinin çok fazla sayıda ve genellikle küçük ölçekli olması nedeniyle yeterli sağlık hizmeti götürülememesi
55. Yetiştiricilerin ve hayvan alımı satımı yapan kişilerin hastalıklar yüzünden hayvan ticaretine getirilen kısıtlar nedeniyle hastalık ihbarı yapmaktan kaçınmaları
56. Hayvan sağlığı ve refahı konusunda yetiştiricilerde yeterli farkındalık oluşturulamaması Hayvan hastalıkları eradikasyon çalışmalarına gerekli ve sürekli desteğin sağlanamaması Hayvan sağlığı ile ilgili yeterli alt yapı ve yetişmiş personel barındıran tüm ülkeye hizmet verebilecek kapasitede referans ve bölgesel Veteriner Enstitülerinin varlığı
57. Soğuk zincir koşullarının korunamaması nedeniyle aşılama beklenen etkinin sağlanamaması
58. Uygun olmayan ilaç kullanımı nedeniyle hayvansal gıdalarda kalıntı olması
59. Gerekli eğitimlerin verilmemesi durumunda e-reçete düzenleme oranlarının istenilen seviyeye getirilememesi ve bilinçsiz ilaç kullanımının engellenememesi
60. Üretim yerleri denetiminin zamanında yapılamaması nedeniyle veteriner tıbbi ürün arzının durması
61. Bilinçli ilaç kullanımı için e-reçete düzenleme oranlarının artırılması
62. Veteriner tıbbi ürünlerin bakanlıktan alınan pazarlama izin dosyasına uygun olarak üretilmemesi
63. Biyolojik ürünlerin soğuk zincir koşullarında muhafazasında yaşanan aksaklıklar Veteriner tıbbi ürünlerin geliştirilmesi, test ve analizlerinde, altyapı, donanım ve personel kısıtlamaları

“Balıkçılık ve Su Ürünleri Kaynaklarını Korumak, Sürdürülebilir İşletimini Sağlamak” olarak sunulan üçüncü hedefle ilgili olarak yer verilen risk ve zorluklar şu şekilde sıralanmıştır:

64. Paydaşlarla işbirliğinde kaynaklanabilecek sorunlar nedeniyle lagün üretim planlarının hazırlanamaması

65. İklim değişikliği ile su kaynaklarında ve denizlerde yaşanan kirlilik nedeniyle su ürünleri stoklarının azalması
66. Ticari avcılığı yapılan çok sayıda tür olmasına rağmen stok tespiti yapılan tür sayısının az olması
67. Yönetim planı /biyolojik verisi toplanan türlerde izlenebilirliğin sağlanamaması Stokların iyi yönetilmesinin gerekliliği
68. Lagün üretim planlarının eksikliği
69. Olumsuz iklim koşulları ve denetimlere karşı mukavemet gösterilmesi nedeniyle denetim yapılamaması
70. Personel, araç ve lojistik ekipman yetersizliği nedeniyle etkin denetimin sağlanamaması
71. İlgili kurumlardan alınması gereken izin işlemlerinde yaşanan aksaklıklar nedeniyle yeni idari binaların yapımının gecikmesi
72. Aşırı avlanmadan dolayı balık stoklarının zarar görmesi
73. İdari binaların aktif donanımının yetersiz olması
74. Balıkçı gemilerinin tür, yer ve zaman yasaklarına yeterince uymaması
75. Su ürünleri yetiştiricilerinin karşılaştığı sektörler arası rekabet nedeniyle denetimlerde aksaklık yaşanması
76. Diğer kurumlarla olan yetki çakışması sonucu yetiştiricilik alanlarının belirlenememesi
77. Yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları ile yeterli işbirliğinin sağlanamaması nedeniyle yetiştiricilik alanlarının belirlenmesinde yaşanan sorunlar
78. Avcılık düzenlemeleri ve kota paylaşımlarına karar verilen uluslararası toplantılara katılım sağlanamaması durumunda, kabul edilecek kararların bağlayıcı olması
79. Kurumlar ve paydaşlar arası işbirliğinin yetersizliği
80. Taşıma kapasitesi belirlenen alan sayısının sınırlı olması ve bilimsel çalışmaların yetersizliği
81. Üretim tesislerindeki balıklandırmanın ihtiyacı karşılayamaması
82. Su ürünleri yetiştiricilik faaliyetlerinin onaylı proje kapsamında sürdürülmesinin sağlanması
83. Ekonomik önemi bulunan balık türlerinin avcılık düzenlemeleri ve kota paylaşımlarına karar verilen uluslararası toplantılara konuyla ilgili ve uygun nitelikte personelin katılımını sağlamak

“Toprak ve Su Kaynaklarının Sürdürülebilir Yönetimini Sağlamak” olarak sunulan dördüncü hedefle ilgili olarak yer verilen risk ve zorluklar şu şekilde sıralanmıştır:

84. Bilgi sistemlerinin entegrasyonunda sıkıntılarının yaşanması sebebiyle sağlıklı veriye ulaşamaması Aşırı gübre ve ilaç kullanımı nedeniyle yerüstü ve yeraltı su kaynaklarında kirliliğin artması
85. Yerüstü ve yeraltı su kaynaklarında tarımsal faaliyetlerden kaynaklanan kirliliğin artma eğiliminde olması
86. Tarımsal kirlilikten etkilenmiş veya etkilenebilecek tarımsal bölgelerin belirlenmemiş ve kirliliği önlemeye yönelik tedbirlerin eyleme dönüştürülmemiş olması
87. Su kalitesinin modellenmesi konusunda veri, uzman ve altyapı eksiklikleri Su kaynaklarının üreticiler tarafından verimli kullanılamaması
88. Taşkın ve kuraklık olaylarında lokal tedbirlerin yeterli olmaması
89. Taşkın ve kuraklığın birden fazla kurumun çalışma alanına girmesi sebebiyle yaşanan koordinasyon eksikliği
90. Taşkın ve kuraklık olaylarında kriz yönetiminin yeterli olmaması

91. Eylem Planlarının hazırlanması sürecinde gerekli ekonomik araçların sağlanamaması Kurumlar arası etkin bir işbirliği ve koordinasyonun sağlanamaması
92. Besin elementleri açısından kirlenmiş veya kirlenme tehdidi altında olan hassas su kütlelerinin giderek artması
93. Veri temininde sıkıntılar yaşanması
94. Havzalarımızda yeraltı suyu kütlelerinin belirlenmesi ve bu kütlelerin miktar ve kalite özelliklerinin tespitinin sağlıklı olarak yapılabilmesi için öncelikle havzaların Hidrojeolojik Etüdlerinin tamamlanması ve izleme çalışmalarının Yeraltı Sularının Kirlenmeye ve Bozulmaya Karşı Korunması Hakkında Yönetmelik esaslarına uygun hale getirilmesi
95. İşbirliği gerektiren konularda paydaş kurumlardan talep edilen desteğin sağlanamaması Bütüncül havza planlarının ve havza yönetiminde yer alan birimlerin güçlü yasal araçlar ile desteklenmemesi
96. Veri temininde yaşanan sıkıntılar
97. İçme suyu havzalarının korunmasına yönelik denetim ve takibin yapılması konusunda yetkilerin farklı kurumlarda olması nedeniyle sorunlar yaşanması
98. Havza Yönetim Heyetleri ve İl Su Yönetimi Koordinasyon Kurullarında yapısal mevzuat eksikliği bulunması

“İklim Değişikliği, Çölleşme ve Erozyonla Etkin Mücadele Etmek” olarak sunulan beşinci hedefle ilgili olarak yer verilen risk ve zorluklar şu şekilde sıralanmıştır:

99. İş birliği yapılan kurumların görev alanlarına giren hususlarda gerekli hassasiyeti göstermemeleri
100. Uluslararası diplomasiden kaynaklanan sorunlar
101. Çölleşmeyle mücadelede önder olan ülkemizin uluslararası alandaki etkinliğinin devam ettirilmesi
102. Uluslararası anlaşmalar ve ikili/çoklu işbirliğiyle ülkemiz tecrübesinin diğer ülkelere aktarılması gerekliliği
103. Uluslararası yükümlülükler doğrultusunda çölleşmeyle mücadele ülke raporlarının UNCCD’ye gönderilmesi gerekliliği
104. Verilerin ilgili kurumlar tarafından eksik gönderilmesi veya zamanında gönderilmemesi Verilerin güvenilirliğine dair model parametrelerdeki katsayıların Ar-Ge çalışmalarıyla yeterince ortaya konulamaması
105. Ülkemiz topraklarının %13’ünün şiddetli ve çok şiddetli erozyona maruz kalması ve %19’unun çölleşme bakımından yüksek risk grubunda olması
106. Ülke ihtiyaçlarını karşılayacak arazi örtüsü sınıflamasının olmaması
107. Her yıl akarsularla 154 milyon ton sediment denizlere, göllere ve barajlara taşınması
108. Kurak ve yarı kurak alanların bitkilendirilmesi ve adaptasyonu konuları ile ilgili araştırma eksikliği
109. Geliştirilen izleme sistemlerinde kullanılan parametrelerin ülke ölçeğine uygunluğunun tespit edilmemesi
110. İşbirliği yapılan kurumların görev alanlarına giren hususlarda gerekli hassasiyeti göstermemeleri
111. Projelendirme çalışmalarının yürütüleceği sahalarda yaşanan mülkiyet ve sosyal problemler

112. Yurdumuzun %65'inin kurak ve yarı kurak alanlardan oluştuğu ve erozyona maruz kaldığı gerçeği
113. Yurdumuzun özellikle nemli bölgelerinde sel ve heyelan sonucu arazinin tahrip olması Özellikle sel, çığ, heyelan gibi konularına yeterince çalışılmaması
114. Tabii kaynakların rehabilitasyonu ve sürdürülebilir yönetimi için entegre havza rehabilitasyon projelerinin hazırlanması gerekliliği
115. Seragazi emisyon hesabı için aktivite ve emisyon faktörlerine ulaşılabilmesi
116. İklim değişikliğinin tarıma olumsuz etkileri ve iklim değişikliği sonucu tarımsal kuraklık dönemlerinde artış
117. Bazı tarımsal ürünlerde fenolojik dönemlerde değişim ve kaymalar
118. Tarım toprakları ve meralarda iklimsel faktörleri, yanlış kullanım gibi konulardan kaynaklanan arazi bozulumu ve erozyon artışı
119. İklim değişikliğinin tarım üzerine olası etkilerini ölçmeye yönelik Ar-Ge altyapısının teknoloji, alet, yazılım ve ekipman olarak güçlendirilmesi
120. Kurumlar arasında multidisipliner çalışmalara ihtiyaç duyulması, koordinasyon ve veri paylaşımının sağlanması
121. İklim değişikliğinin etkileri ve kuraklık konusunda eğitim ve uzman gereksinimi, kapasite geliştirme

“Biyolojik Çeşitliliği Korumak ve Sürdürülebilir Yönetimini Sağlamak” olarak sunulan altıncı hedefle ilgili olarak yer verilen risk ve zorluklar şu şekilde sıralanmıştır:

122. Mikroorganizmaların identifikasyonunun (tanımlamasının) gerçekleştirilememesi nedeniyle projelerin aksaması
123. Kullanılan ekipmanlarda yaşanabilecek sorunlar nedeniyle mikroorganizmaların muhafaza edilememesi
124. Özel Sektör firmalarının alışlagelmiş hali hazırdaki starter kültürler dışındaki üretimi benimsememesi nedeniyle hedeflenen proje sayısına ulaşılabilmesi
125. Kontrol ve Ar-Ge hizmetlerinin enstitülerde aynı anda yapılması nedeniyle araştırma faaliyetlerine yeteri kadar teknik personel ve zaman ayrılamaması
126. Yerel halkın bilinçsiz ve aşırı miktarda toplama yapması
127. Genetik kaynaklarımızın özellikle endemik bitkilerin hızla azalarak kaybolma riski taşıması
128. Kişi ve kurumların ellerinde bulundurdukları kültür koleksiyonlarının teslim edilmesine yönelik mevzuat eksikliği
129. Ülkemizdeki gıda çeşitliliğine bağlı olarak, endüstriyel fermantasyon süreçlerinde kullanışlı yeni doğal suların tanımlanma olasılığının yüksek olması
130. Küçük ve orta ölçekli işletmelerde starter kültürünün önemini yeterince anlayabilmesi
131. Enstitülerde görev alan uzman personelin sürekliliğinin sağlanması ve eğitimi, yerel halkın bilinçlendirilebilmesi için eğitim çalışmalarının yapılması
132. Genetik kaynakların korunması ve kullanımına yönelik mevzuat eksikliğinin giderilmesi
133. Değişik yörelerden toplanmış farklı kişi ve kurumların ellerinde bulundurdukları kültür koleksiyonlarının teslim edilmesi için hukuki dayanak oluşturulması
134. Yeni doğal suların tanımlanmasına yönelik projeler yapılması
135. Küçük ve orta ölçekli işletmelerde starter kültür konusunda farkındalığın artırılması

136. Korunan alanların yönetim etkinliğinin izlenmesine yönelik sistemin yetersizliği Toplumun sağlıklı bir çevrede dinlenme ve rekreasyon ihtiyacının yeterince karşılanamaması
137. Artan ziyaretçi taleplerini karşılamak için planlarda öngörülen alt ve/veya üst yapı tesislerinin yapılması
138. Korunan alanlar ile alakalı mevcut planların revize edilmesi ve yeni planların hazırlanması Korunan alanlar için etkin izlenen bir korunan alan yönetim sisteminin kurulması
139. Tabiat Turizmi faaliyetlerinin hayata geçirilmesi için alt ve üst yapı tesislerin yapılması
140. Farklı sektörlerin tabii kaynak kullanım talepleri sebebi ile sahanın korunan alan ilan edilememesi
141. Proje süreçlerinde yaşanan mali ve teknik aksaklıklar
142. Doğal, kültürel ve tarihi kaynak değerlerimizin hızla tükenmesi, yanlış kullanımdan dolayı tahrip edilmesi
143. Uluslararası sözleşmelerden kaynaklanan yükümlülüklerin olması
144. Tespit ve tescil yapan kurumların farklı olmasının getirdiği problemler
145. Korunması gereken tabii, kültürel ve kaynak değerlerimizin tespit edilerek koruma statüsü verilmesi
146. Korunan alanların ilan edilirken uluslararası standartlara uyulması
147. Doğa koruma konusunda ulusal ve uluslararası gelişmelerin ülkemiz politikalarına entegrasyonu
148. Tespit ve tescile ilişkin mevzuatın yeniden düzenlenmesi
149. Nuh'un Gemisi Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Veri Tabanında gerek duyulan iyileştirmenin yapılamaması, tablo ve harita bazlı analiz sorgulama ve raporlamada teknik aksaklıklar yaşanması
150. Biyolojik çeşitliliğe dayalı geleneksel bilginin kayıt altına alınması projesinde mali ve iş takviminde karşılaşılan aksaklıklar
151. Nuh'un Gemisi Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Veri Tabanında CBS tabanlı modülün tamamlanamaması Yaşlı nüfusun vefatı veya kırsal alanlardan şehre göç nedeniyle biyolojik çeşitliliğe dayalı geleneksel bilgilere ulaşamaması
152. Av ve avcılık konusunda sorumlu memurların ve vatandaşların bilinç eksikliği
153. Sahalardaki olumsuz arazi ve iklim şartları sebebiyle envanter yapılamaması, özellikle Kış Ortası Kuş
154. Sayımlarında (KOSKS) üniversite ve STK'ların destek vermemesi
155. Sokak hayvanlarının rehabilitesine yönelik yeterince bütçe ayrılmamasından dolayı yerel
156. Yeterli sayıda sokak hayvanı kısırlaştırmaması
157. Yaban, av hayvanı ve orman içi derelerdeki doğal tür alabalığı destekleme maksatlı kurulan, üretme istasyonlarında yavru sayısı, mevsim, hastalıklar, tabiata yerleştirmede adaptasyon sorunu
158. Üretme istasyonlarında fiziki şartların yetersizliği
159. Ülkemizde sahipsiz hayvan mevcudiyetinin fazlalığı
160. Yerel yönetimlerin sahipsiz hayvanların rehabilitasyonuna daha fazla önem göstermesi gerekliliği
161. Üretme istasyonlarının modernizasyonu, Yaban Hayvanı Kurtarma ve Rehabilitasyon Merkezi sayısının artırılması
162. Sokak hayvanlarına yönelik hayvan bakımevlerinin yapımı ve sokak hayvanlarının kısırlaştırılması faaliyetlerine yönelik malzeme ve mali destek ihtiyacı

163. Sokak hayvanları ile ilgili eğitim ve bilinçlendirme yapılması

“Kurumsal Kapasiteyi Geliştirmek” olarak sunulan yedinci hedefle ilgili olarak yer verilen risk ve zorluklar şu şekilde sıralanmıştır:

- 164. Ulusal, ikili ve uluslararası siyasi ve ekonomik konjonktürdeki değişimler sebebiyle hedeflenen faydanın sağlanamaması
- 165. Yerli ve yabancı kurumlarla koordinasyonda öngörülemeyen aksaklıklar
- 166. Sürdürülebilir kalkınma göstergelerinin üretilmemesi

2019 yılı sonunda hazırlanan Stratejik Planda yer verilen hedeflerle ilgili olarak sıralanan riskler ve sorunlar, 18 yıldır Saray Hükümetinin tarım ve gıda sektörlerinde olumlu hiçbir gelişme kaydedemediğini ve hatta sektörü geriye götürdüğünü açık bir şekilde göstermektedir.

Saray Hükümeti, her platformda sorunları ve riskleri en çok vurgulayan ama bu sorunları ve riskleri bertaraf edecek hiçbir adım atmayan bir mekanizma olarak ortaya çıkmaktadır.

Cumhuriyet Halk Partisi

Ekonomi ve Sosyal Politikalar Araştırma Merkezi